

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਸਾਰਗ

ਅਕਤੂਬਰ (October) 2014

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ
ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਹਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ
ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
(ਨੌਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ)

ਸੰਤ ਮਾਦਾ ਹਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ-1 ਨਵੰਬਰ 2014

30-31 ਅਕਤੂਬਰ : ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
1 ਨਵੰਬਰ : ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4.00 ਵਜੇ ਸੰਪੂਰਨਤਾ

ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ : ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪ੍ਰਾਰਥਕ : ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਵੀਹਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਅਕਤੂਬਰ, 2014
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਨੀ

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੁੱਖ ਐਡੀਟਰ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫੋਨ ਨੰ: - 9779816909

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
Cheque and drafts :

**VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST**

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.

Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) - 140901, Ph. India

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 60/-	\$ 600/-

Please visit us on internet at :-
Email : atammarg1@yahoo.co.in,
http:# www.ratwarasahib.org
http:# www.babalakhbirsinghbalongi.org

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

94172-14391, 94172-14382, 94172-14381,
96461-01996, 98889-10777, 9417214384,
9417214383

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ,
ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ -
ਐਸ.ਏ.ਐਸ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00
ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।
ਫੋਨ :- 9417214391, 9592009106, 9417214379
Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844
ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
ਫੋਨ : 001-604-433-0408
ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ - ਮੋਬਾਇਲ 001-7788389135
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ : 001-604-862-9525
ਫੋਨ : 001-604-288-5000
ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਫੋਨ : 001-604-589-9189
ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਫੋਨ : 0044-121-200-2818 ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879,
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ) ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058
ਆਸਟਰੇਲੀਆ : ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858
ਭਾਈ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-469927233

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਦਾਰੇ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

*ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 9417214379, 9814612900

* ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ
ਸਕੂਲ (CBSE) - 0160-2255003

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸੀਨੀਅਰ
ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB) ਇੰਗਲਿਸ਼ ਮਾਧਿਅਮ
95920-55581, 01602255004

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ
9814801860

* ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ -
94172-14382

* ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਬੀ.ਐੱਡ)
94172-14382

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ (ਫਰੀ)
98157-28220, 98146-12900

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94172-14386
ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385,
98555-28517, 94172-14385

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ 4
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ 8
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
3. ਸੰਤ ਬਚਨ 11
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
4. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ
ਭਾਈ ਮੱਦੂ ਤੇ ਭਾਈ ਢੀਂਗਣ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ 18
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
5. ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 28
6. ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਬਹੁ ਦੇਇ..... 38
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
7. ਪੰਜਵੇਂ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ 47
ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
8. ਸਟੀਕ (ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ) 54
ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ
9. ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ 57
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
10. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ-ਭਾਗ 2 59
ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
11. ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ 61
ਵੈਦ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿੰਘ,

ਸੰਪਾਦਕੀ

25 ਅਕਤੂਬਰ 2014 ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹਨ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀਚਾਰ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਾਰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ 'ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ'। ਸਭ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਲਤ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਇਸ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ ਤੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ -

**ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥**
ਅੰਗ - ੮੪੬

ਇਸ ਵਾਕ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

**ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ ਮਿਲੇ ਜਲ ਕਾ ਜਲੁ ਹੁਆ ਰਾਮ ॥
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਰਲੀ ਸੰਪੂਰਨੁ ਥੀਆ ਰਾਮ ॥
ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥
ਆਪਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਭੁਗਤਾ ਆਪਿ ਕਾਰਣੁ ਕੀਆ ॥
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸੇਈ ਜਾਣਹਿ ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਆ ॥**
ਅੰਗ - ੮੪੬

ਅਰਥਾਤ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਣੀ ਬਰਫ ਮੁੜ ਪਾਣੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ (ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ) ਜੀਵ-ਆਤਮਾ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਨਾਲ ਮੁੜ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਬੋਲਦਾ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ, ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਥਾਂ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਹਰ ਕੰਮ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਆਪੇ ਹੀ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਆਦ ਚਖਿਆ ਹੈ।

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਇੰਜ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, 'ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ'। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ - ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਕੇ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ -

**ਆਪੇ ਸਾਜੇ ਕਰੇ ਆਪਿ ਜਾਈ ਭਿ ਰਖੈ ਆਪਿ ॥
ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇ ਕੈ ਦੇਖੈ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ॥
ਕਿਸ ਨੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥**
ਅੰਗ - ੮੭੫

ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਟਿਕਾਂਦਾ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਢਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਕੁਝ ਆਪੇ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਜਿਆ (ਸੈਭੰ) ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣਾ ਨਾਮਣਾ ਬਣਾਇਆ। ਫਿਰ, ਕੁਦਰਤ ਰਚੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਆਸਣ ਜਮਾ ਕੇ, ਅਰਥਾਤ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ, ਇਸ ਜਗਤ ਦਾ ਆਪ ਹੀ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਲਗ ਪਿਆ -

**ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ ॥
ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥
ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਪਸਾਉ ॥
ਤੂੰ ਜਾਣੈਈ ਸਭਸੈ ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ ॥
ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥** ਅੰਗ - ੪੬੩

ਰਚਨਾ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸੱਚ-ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਸਿਰਜੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੰਡ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ, ਲੋਕ, ਆਕਾਰ, ਲੱਖਾਂ, ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਤੇਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਦਰਬਾਰ, ਹੁਕਮ, ਫੁਰਮਾਨ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਟੱਲ ਹਨ, ਮਿਥਿਆ ਨਹੀਂ; ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ - 'ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਖੰਡ ਸਚੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥ ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਲੋਅ ਸਚੇ ਆਕਾਰ ॥ ਸਚੇ ਤੇਰੇ ਕਰਣੇ ਸਰਬ ਬੀਚਾਰ ॥ ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਅਮਰੁ ਸਚਾ ਦੀਬਾਣੁ ॥ ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਸਚਾ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥ ਸਚਾ ਤੇਰਾ ਕਰਮੁ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਸਚੇ ਤੁਧੁ ਆਖਹਿ ਲਖ ਕਰੋਤਿ ॥ ਸਚੈ ਸਭਿ ਤਾਣਿ ਸਚੈ ਸਭਿ ਜੋਰਿ ॥ ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਚੀ ਸਾਲਾਹ ॥ ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਧਿਆਇਨਿ ਸਚੁ ॥ ਜੋ ਮਰਿ ਜੰਮੇ ਸੁ ਕਚੁ ਨਿਕਚੁ ॥' ਅੰਗ - ੪੬੩

ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਜੀਵ ਸੱਚ-ਸਰੂਪ (ਅਭਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੂ) ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਉਸ ਦਾ ਸੱਚ-ਰੂਪ ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ 'ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ' ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦੀ ਕਿਰਤ, 'ਬਿਹਾਗੜੇ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ 4' ਦੀਆਂ 21 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਭਨਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ 'ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ' ਹੈ। ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣ ਹੇਠ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ -

1. ਹਰਿ ਆਪੇ ਠਾਕੁਰੁ ਸੇਵਕੁ ਭਗਤੁ ਹਰਿ ਆਪੇ ਕਰੇ ਕਰਾਏ ॥
ਹਰਿ ਆਪੇ ਵੇਖੈ ਵਿਗਸੈ ਆਪੇ ਜਿਤੁ ਭਾਵੈ ਤਿਤੁ ਲਾਏ ॥
ਅੰਗ - ੫੫੦
2. ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਆਪੇ ਹੈ ਰਾਹਕੁ ਆਪਿ ਜੰਮਾਇ ਪੀਸਾਵੈ ॥

ਆਪਿ ਪਕਾਵੈ ਆਪਿ ਭਾਂਡੇ ਦੇਇ ਪਰੋਸੈ ਆਪੇ ਹੀ ਬਹਿ ਖਾਵੈ ॥
ਆਪੇ ਜਲ ਆਪੇ ਦੇ ਫਿੰਗਾ ਆਪੇ ਚੁਲੀ ਭਰਾਵੈ ॥
ਆਪੇ ਸੰਗਤਿ ਸਦਿ ਬਹਾਲੈ ਆਪੇ ਵਿਦਾ ਕਰਾਵੈ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਵੈ ਹਰਿ ਆਪੇ ਤਿਸ ਨੋ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੦

ਭਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਆਪੇ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ, ਆਪ ਹੀ ਅੰਨ ਉਗਾਂਦਾ, ਆਪੇ ਪਿਹਾਂਦਾ, ਆਪੇ ਪਕਾਂਦਾ, ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਬਹਿ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

੩. ਆਪੇ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸਭਿ ਸਾਸਤ ਆਪਿ ਕਥੈ ਆਪਿ ਭੀਜੈ ॥
ਆਪੇ ਹੀ ਬਹਿ ਪੁਜੇ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਪਰਪੰਚੁ ਕਰੀਜੈ ॥
ਆਪਿ ਪਰਵਿਰਤਿ ਆਪਿ ਨਿਰਵਿਰਤੀ ਆਪੇ ਅਕਥੁ ਕਥੀਜੈ ॥
ਆਪੇ ਪੁੰਨੁ ਸਭੁ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ਆਪਿ ਅਲਿਪਤੁ ਵਰਤੀਜੈ ॥
ਆਪੇ ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਦੇਵੈ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਬਖਸ ਕਰੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੧

ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਰਚਣਵਾਲਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਹੈ ਤੇ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਾਸਾਰਾ ਪਸਾਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਹੈ -

੪. ਆਪੇ ਪਾਰਸੁ ਆਪਿ ਧਾਤੁ ਹੈ ਆਪਿ ਕੀਤੇਨੁ ਕੰਚਨੁ ॥
ਆਪੇ ਠਾਕੁਰੁ ਸੇਵਕੁ ਆਪੇ ਆਪੇ ਹੀ ਪਾਪ ਖੰਡਨੁ ॥
ਆਪੇ ਸਭਿ ਘਟ ਭੋਗਵੈ ਸੁਆਮੀ ਆਪੇ ਹੀ ਸਭੁ ਅੰਜਨੁ ॥
ਆਪਿ ਬਿਬੇਕੁ ਆਪਿ ਸਭੁ ਬੇਤਾ ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭੰਜਨੁ ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਸਾਲਾਹਿ ਨ ਰਜੈ ਤੁਧੁ ਕਰਤੇ
ਤੂ ਹਰਿ ਸੁਖਦਾਤਾ ਵਡਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੨

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪਾਰਸ ਹੈਂ, ਆਪ ਹੀ ਲੋਹਾ ਤੇ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਸੋਨਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਮਾਲਕ ਹੈਂ, ਆਪ ਹੀ ਸੇਵਕ ਹੈਂ।...ਆਪ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

੫. ਆਪੇ ਚਾਟਸਾਲ (ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ) ਆਪਿ ਹੈ ਪਾਧਾ (ਅਧਿਆਪਕ) ਆਪੇ ਚਾਟੜੇ ਪੜਣ ਕਉ ਆਣੇ ॥ ਆਪੇ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਹੈ ਆਪੇ ਆਪੇ ਬਾਲਕ ਕਰੇ ਸਿਆਣੇ ॥ (ਆਪੇ ਹੀ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਣੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਗ - ੫੫੨

੬. ਆਪੇ ਸੁਰਿ (ਦੇਵਤੇ) ਨਰ (ਮਨੁੱਖ) ਗਣ ਗੰਧਰਬਾ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀ) ਆਪੇ ਖਟ (ਛੇ) ਦਰਸਨ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਆਪੇ ਸਿਵ ਸੰਕਰ ਮਹੇਸਾ ਆਪੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥ (ਅਕੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ) ਆਪੇ ਜੋਗੀ ਆਪੇ ਭੋਗੀ ਆਪੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਫਿਰੈ ਬਿਬਾਣੀ (ਉਜਾੜਾਂ ਵਿਚ) ॥ ਆਪੇ ਨਾਲਿ ਗੋਸਟਿ (ਚਰਚਾ) ਆਪਿ ਉਪਦੇਸੈ ਆਪੇ ਸੁਖਤੁ ਸਰੂਪੁ ਸਿਆਣੀ ॥ ਆਪਣਾ ਚੋਜੁ (ਕੋਤਕ) ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਆਪੇ ਆਪੇ ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਹੈ ਜਾਣੀ ॥ ਅੰਗ - ੫੫੩

੭. ਆਪੇ ਭਾਰ ਅਠਾਰਹ ਬਨਸਪਤਿ ਆਪੇ ਹੀ ਫਲ ਲਾਏ॥

ਆਪੇ ਮਾਲੀ ਆਪਿ ਸਭੁ ਸਿੰਚੈ ਆਪੇ ਹੀ ਮੁਹਿ ਪਾਏ॥
ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਭਗਤਾ॥ ਆਪੇ ਦੇਇ ਦਵਾਏ.....॥

ਅੰਗ - ੫੫੪

ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਕਈਂ ਜੁਗ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਕਰਕੇ ਸੁੰਨ (ਅਫੁਰ) ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸੁੰਨ ਅਵਸਥਾ ਵੇਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੋਈ ਭੀ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਤਦੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਰਚ ਕੇ (ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ) ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਭੀ ਆਪੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮਾਨੋ ਡੂੰਘਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਤਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਇੰਜ ਹੀ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਣੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 'ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪ' ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਕਾਰਣ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਤਾ ਵੀ। ਕੁੱਲ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜਾਂ ਕਰਤਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਐਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜਲਾਂ ਵਿਚ, ਥਲਾਂ ਵਿਚ, ਪੁਲਾੜ ਆਦਿ ਵਿਚ, ਸਭਨੀਂ ਥਾਈਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ -

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੁਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੯

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ-ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਜੋ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖਿਨ-ਮਾਤਰ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਰਚ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਢਾਹ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਦ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਉਸ ਇਕ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਰੂਪ ਜਾਂ ਕਿਰਿਆ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਿਰਲੇਪ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ, ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਵੀ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕ ਹੈ। ਉਹ ਸਦਾ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ -

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨੋ ਸੁ ਅਪਨੈ ਰੰਗਿ ॥
ਸਭ ਤੇ ਦੂਰਿ ਸਭਹੁ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਬੂਝੈ ਦੇਖੈ ਕਰੈ ਬਿਬੇਕ ॥
ਆਪਹਿ ਏਕ ਆਪਹਿ ਅਨੇਕ ॥ ਮਰੈ ਨ ਬਿਨਸੈ
ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਦ ਹੀ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੯

ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜਾਂ ਮੌਜ ਦਾ ਕੋਤਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਕਿਰਿਆ ਕਰਤੇ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਇਕ ਕਰਤਾ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ-ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ

ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਕੋਈ ਥਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੀ ਲੀਲਾ ਅਚਰਜ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਪਾ ਸਕਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਸਤਿ-ਸਰੂਪ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਉਸ ਤੋਂ ਸਿਰਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਸਤਿ ਹੈ, ਸੱਚ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੌੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਚਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਭਲਾ ਹੈ, ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਅਪਰੰਪਰ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਣਨ-ਰਹਿਤ ਹੈ। ਤੂੰ ਨਿਰਮਲ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਨਿਰਮਲ ਹੈ।

ਐਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਿਸੇ ਵਿਚਲੇ ਗੁਰਮੁਖ-ਪਿਆਰੇ, ਗੁਰਸਿੱਖ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦੀ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਜ਼ਰੇ-ਜ਼ਰੇ ਵਿਚ, ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਕਰਨਹਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹੀ ਨਿਰਗੁਣ ਹੈ, ਸਰਗੁਣ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ।

ਜਦ ਮਨੁੱਖ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹਰ ਤੱਤ ਵਿਚ ਪਰਮ-ਤੱਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜੰਮਣ-ਮਰਨਾ, ਬਣਨ-ਬਿਨਸਣਾ, ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਸਚਰਜ ਖੇਡ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕ ਜੁਗਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜੰਮਣ-ਮਰਣ ਦਾ ਕੌਤਕ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਇਕ ਹੈ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਚਰਜ ਕੌਤਕ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮੋਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਭਨਾਂ ਅੰਦਰ ਇਕ-ਰਸ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਣੇ-ਪੇਟੇ ਵਾਂਗ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ-ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮ ਸਰੂਪ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਕ ਹੈ, ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਗੁਣ ਸਾਕਾਰ ਹੋਣਾ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਚਰਜ ਕੌਤਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ-ਰਸ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਐਸੇ ਸੱਚ ਦਾ ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਤੋਂ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ, ਸਾਧੂ ਜਨ, ਹਰਿ ਜਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਨਿਰਗੁਣ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦਸਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜ-ਸਰੂਪ, ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ, ਸੁਖ ਆਸਣ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾ ਜੰਮਣਾ ਨਾ ਮਰਣਾ, ਨਾ ਜਮ, ਨਾ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ, ਨਾ ਧਰਮਰਾਜ, ਨਾ ਚਿਤਰਗੁਪਤ, ਨਾ ਬੰਧਨ, ਨਾ ਮੁਕਤੀ, ਸੰਸਾਰ ਖੇਡ ਦਾ ਕੋਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਫਿਰ ਉਹ ਹਾਲਤ ਦਸੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਆਕਾਰ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰਚ ਦਿਤਾ, ਇਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ, ਰਜੇ, ਸਤੋ, ਤਮੋ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਰਚ

ਕੇ, ਖੁਦ ਇਸ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਵੇਖਣਹਾਰ ਵੀ ਹੈ।

ਨਿਰਗੁਣ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਸਰਗੁਣ ਦੀ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਹੀ ਉਪਜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਹਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਅਦਭੁੱਤ ਕੌਤਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਭਨੀਂ ਥਾਈਂ ਉਹ ਆਪ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ -

ਜੀਅ ਜੰਤ ਕੇ ਠਾਕੁਰਾ ਆਪੇ ਵਰਤਣਹਾਰ ॥

ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਪਸਰਿਆ ਦੂਜਾ ਕਹ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੨

"ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪ" ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਭ ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਆਪ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਉਸ ਦੇ ਤਨ ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਖੁਦ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਆਉਣ-ਜਾਣ, ਜੰਮਣ-ਮਰਣ ਦੀ ਖੇਡ ਉਸ ਦਾ ਕੌਤਕ ਹੈ। ਸਰਬ-ਵਿਦਮਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਹੈ, ਅਗੰਮ, ਅਗੋਚਰ, ਕਰਣ-ਕਾਰਣ, ਨਿਰਗੁਣ, ਸਰਗੁਣ ਸਭ ਆਪੇ ਆਪ ਹੈ; ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਆਵੇ? ਆਪਾ ਭਾਵ, ਹਉਮੈ, ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਿਵੇਂ ਖਤਮ ਹੋਵੇ? ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਭਨੀ ਥਾਈਂ ਇਕੋ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦਾ ਪਾਸਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਵੇ? ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਚੰਗੇਰਾ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਮਤੀ ਰਤਨ ਲਾਲ, ਜਵੇਹਰ, ਮੋਤੀ ਹਨ। ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਦਾ ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪੋਥੀ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਨੂੰ 'ਪਰਮੇਸਰ ਦੇ ਥਾਨੁ' ਜਿੱਠਾ ਉੱਚਾ ਰੁਤਬਾ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ - ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ, ਹਰਿ ਜਨਾਂ, ਸਾਧੂ ਜਨਾਂ, ਸੰਤ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ 'ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣ ਗਾਇਨ' ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ -

ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਥਾਨੁ ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੯

ਇਸ ਅਚਰਜ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਗਤ ਜਨ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ-

ਜਿਨ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਤਾ ਸੁ ਸੋਭਾਵੰਤ ॥ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੁ ਉਧਰੈ ਤਿਨ

ਮੰਤ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਸਗਲ ਉਧਾਰਨ ॥

ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸੇਵਕ ਦੁਖ ਬਿਸਾਰਨ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੨

ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖੇਡ ਸਹਜ-ਸੁਭਾ, ਸੁਤੇ ਸਿਧ, ਰਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ

ਰਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ! ਜਿਸ ਕੀਮਤੀ ਨਾਮ-ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੌਦਾ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ, ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਭਗਤ-ਜਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਮਨ-ਮਤਿ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਧ ਜਨਾ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੇ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਸਾਧੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭਿੰਨ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ -

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ ॥

ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੨

ਇਸ ਲਈ ਸਾਧੂ-ਜਨ ਦੇ ਬਚਨ ਸੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਘਰ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਸੱਚੇ ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ-ਰੂਪੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਝੂਠ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਮੁਕਤ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਸਤਿ ਬਚਨ ਸਾਧੂ ਉਪਦੇਸ ॥

ਸਤਿ ਤੇ ਜਨ ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਵੇਸ ॥

ਸਤਿ ਨਿਰਤਿ ਬੁਝੈ ਜੇ ਕੋਇ ॥

ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਤਾ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੮

ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹਿਤ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਲਤ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਮਾਨਯੋਗ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਗੁਵਾਈ ਹੇਠ ਚਲ ਰਹੇ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ 30-31 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ 2014 ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਟੁੱਠੀ ਲਾ ਕੇ, ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਅਮੋਲਕ ਮੋਤੀ ਲੱਭ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਲਾ ਮਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਹਿਤ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਆਪੇ ਆਪਿ' ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਐਸੀਆਂ ਅਮੋਲ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤੱਤ ਬੇਤਾ ਸੰਤ, ਮਹਾਤਮਾ, ਆਪ ਜੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਖਣਗੇ। ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਰਮ ਧਰਮ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ-

ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਲੂਟੈ ॥

ਨਿਰਬਾਣ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵਹੁ ਕਰਤੇ ਕਾ

ਨਿਮਖ ਸਿਮਰਤ ਜਿਤੁ ਛੂਟੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੪੭

ਐਸਾ ਨਿਰਬਾਣ ਇਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ, ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥੇ ਆਪ ਜੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਕਰਾ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥੇ, ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ-ਗਾਇਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨਗੇ। ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਗੁਰੂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋਵੇਗਾ।

31 ਅਕਤੂਬਰ 2014 ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਮਾਨਯੋਗ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬ੍ਰਹਮ-ਲੀਨਤਾ ਦੀ 13ਵੀਂ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ 2014 ਦੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਤ ਬੀਜੀ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਆਪ ਜੀਆਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪਾਸਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹਿਤ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ। ਅਪ੍ਰੈਲ 1995 ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਹੋਇਆ ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਤਿੰਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ, 20,000 ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਛਪ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਅਣਗਿਣਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਨਾਲ ਜੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲੋਂ ਚਲਾਏ ਗਏ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਉਚੇਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਅਤੇ ਉੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਵਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਲਈ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਕਢਾਈ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਥੇ ਇਸ ਸਮੇਂ 100 ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਬੀਬੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਅਣਗੋਲੇ ਵੀਰਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਭਵਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਦੀਆਂ ਉਸਾਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਆਪ ਜੀਆਂ ਨੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗੀਆਂ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ, ਹਰ ਜਸ ਸਰਵਣ ਕਰਕੇ, ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਹਨ ਤਾਕਿ ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸੁਖ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇ। ਸਮੂਹ ਕਾਰਜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਸਫਲ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਐਸੀ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਅਸੀਸ ਹੈ, ਐਸਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ-

ਆਪੇ ਸੰਗਤਿ ਸਦਿ ਬਹਾਲੈ ਆਪੇ ਵਿਦਾ ਕਰਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੧

(ਡਾ.) ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਕਤਿਕ ਹੋਵੈ ਸਾਧ ਸੰਗੁ ਬਿਨਸਹਿ ਸਭੇ ਸੋਚ ॥

(ਕੱਤਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ੧੭ ਅਕਤੂਬਰ, ੨੦੧੪) ਦਿਨ ਸੁਕਰਵਾਰ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਮਾਂਝ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪

ਕਤਿਕਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਦੋਸੁ ਨ ਕਾਹੂ ਜੋਗੁ ॥
ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗੁ ॥
ਵੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗੁ ॥
ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਉੜੇ ਹੋਇ ਗਏ ਜਿਤੜੇ ਮਾਇਆ ਭੋਗੁ ॥
ਵਿਚ ਨ ਕੋਈ ਕਰਿ ਸਕੈ ਕਿਸ ਬੈ ਰੋਵਹਿ ਰੋਜੁ ॥
ਕੀਤਾ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਵਈ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ॥
ਵਡਭਾਗੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਉਤਰਹਿ ਸਭਿ ਬਿਓਗੁ ॥
ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਰਾਖਿ ਲੇਹਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਬੰਦੀ ਮੋਚੁ ॥
ਕਤਿਕ ਹੋਵੈ ਸਾਧਸੰਗੁ ਬਿਨਸਹਿ ਸਭੇ ਸੋਚੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫

ਪਦ ਅਰਥ - ਕਤਿਕਿ=ਕੱਤਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ (ਠੰਢੀ ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ) ਰੁੱਤ; ਕਾਹੂ ਜੋਗੁ=ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਜਿਮੇ, ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੱਥੇ; ਵਿਆਪਨਿ=ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ; ਰਾਮ ਤੇ=ਰੱਬ ਤੋਂ; ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗੁ=ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ, ਲੰਮੇ ਵਿਛੋੜੇ; ਮਾਇਆ ਭੋਗੁ=ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਮੌਜਾਂ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਭੋਗ, ਐਸ਼ੋਇਸ਼ਰਤ; ਵਿਚੁ ਨ ਕੋਈ ਕਰਿ ਸਕੈ=ਕੋਈ ਵਿਚੋਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ, ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ; ਕਿਸ ਬੈ=(ਕਿਸ ਕੋਲ; ਰੋਵਹਿ ਰੋਜੁ=ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਕਿਸ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਰੋਈਏ, ਫਰਿਆਦ ਕਰੀਏ; ਕੀਤਾ=ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ; ਧੁਰਿ=ਧੁਰ ਤੋਂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ; ਬਿਓਗੁ=ਵਿਯੋਗ, ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਦੁੱਖ; ਬੰਦੀ ਮੋਚੁ=ਹੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ, ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ; ਬਿਨਸਹਿ=ਬਿਨਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਸੋਚੁ=ਚਿੰਤਾ, ਫਿਕਰ।

ਕਤਿਕਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਦੋਸੁ ਨ ਕਾਹੂ ਜੋਗੁ ॥
ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗੁ ॥

ਸਰਲ ਅਰਥ : ਕੱਤਕ ਮਹੀਨੇ (ਦੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਰੁੱਤ) ਵਿਚ ਭੀ ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਦੁਖ ਜਾਂ ਸੰਕਟ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਐਸਾ ਆਪਣੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਜੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਵਿਸਰ ਜਾਣ, ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਆ ਘੇਰਦੇ ਹਨ।

ਵਿਆਖਿਆ - ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖੇਡ ਕਰਮਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਬੀਜਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਵੱਢਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਦੈਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸਾਨ ਕਿੱਕਰ ਬੀਜ ਕੇ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖੇ ਜਾਂ ਕੱਤਣ ਲਈ ਹੱਥ ਵਿਚ ਉੱਨ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰੇ ਤੇ

ਆਸ ਰੇਸ਼ਮ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਰੱਖੇ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ -

ਫਰੀਦਾ ਲੋੜੈ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆਂ ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ ॥
ਹੰਢੈ ਉੱਨ ਕਤਾਇਦਾ ਪੈਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੯

ਕਰਮ ਸਾਡੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜੰਜੀਰਾਂ ਹਨ। ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਮੁੱਕਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਬਾਪ, ਕਈ ਵਾਰ ਬੇਟਾ, ਕਈ ਜਨਮ ਗੁਰੂ, ਕਈ ਜਨਮ ਚੇਲੇ ਅਨੇਕ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੱਸੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।

੧. ਜੁੜਿ ਜੁੜਿ ਵਿਛੁੜੇ ਵਿਛੁੜਿ ਜੁੜੇ ॥

ਜੀਵਿ ਜੀਵਿ ਮੁਏ ਮੁਏ ਜੀਵੇ ॥

ਕੋਤਿਆ ਕੇ ਬਾਪ ਕੋਤਿਆ ਕੇ ਬੇਟੇ ਕੇਤੇ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਹੁਏ ॥

ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਗਣਤ ਨ ਆਵੈ ਕਿਆ ਜਾਤੀ ਕਿਆ ਹੁਣਿ ਹੁਏ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੩੮

੨. ਜਮਿ ਜਮਿ ਮਰੈ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਜੰਮੈ ॥

ਬਹੁਤੁ ਸਜਾਇ ਪਇਆ ਦੇਸਿ ਲੰਮੈ ॥

ਜਿਨਿ ਕੀਤਾ ਤਿਸੈ ਨ ਜਾਣੀ ਅੰਧਾ ਤਾ ਦੁਖੁ ਸਹੈ ਪਰਾਣੀਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੨੦

ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੁਖਾਂ ਲਈ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੋਸ਼ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿਉ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿਉ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਭੋਗਦੇ ਹਾਂ -

ਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥

ਜੇ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੩੩

ਬਾਣੀ ਜਪੁ ਜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੰਗੇ ਤੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ, ਪੁੰਨ ਤੇ ਪਾਪ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਕਹਿਣ ਮਾਤਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਨਿਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਸਮਝੋ, ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਤਸਕਰਣ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਾਪ ਲਗਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਅੰਦਰ ਉਕਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਪੂਰਾ ਰੀਕਾਰਡ ਮਰਨ ਉਪਰਾਂਤ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖੇ ਜੋਖੋ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਮੂਹੜੀ ਸਮੇਤ ਕੀਤੇ ਨਵੇਂ ਕਰਮ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਬਣਦੇ ਹਨ -

ਪੁੰਨੀ ਪਾਪੀ ਆਖਣੁ ਨਾਹਿ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਣਾ ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਹੁ ॥ ਆਪੇ

ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ ॥ ਅੰਗ - ੪

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਦੈਵੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮਾੜੇ ਤੇ ਚੰਗੇ (ਦੁਕ੍ਰਿਤ ਸੁਕ੍ਰਿਤ) ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਲਭਾਇਮਾਨ ਹੈ। ਰੱਬ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਭਗਤ ਜਨ ਹੀ ਇਸ ਖੇਡ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ -

**ਦੁਕ੍ਰਿਤ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਮੰਧੇ ਸੰਸਾਰੁ ਸਗਲਾਣਾ ॥
ਦੁਹਰੁ ਤੇ ਰਹਤ ਭਗਤੁ ਹੈ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਜਾਣਾ ॥ ਅੰਗ - ੫੧**

ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਪਉੜੀ 24 ਵਿਚ 'ਧਰਮ ਖੰਡ' ਦਾ ਬਖਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁੱਲ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਇਹ ਧਰਤੀ ਪੁੰਨ ਕਮਾਉਣ ਲਈ 'ਧਰਮਸਾਲ' ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੀਵ ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਤੇ ਕੱਚੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

**ਰਾਤੀ ਰੁਤੀ ਥਿਤੀ ਵਾਰ ॥ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਪਾਤਾਲ ॥
ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਥਾਪਿ ਰਖੀ ਧਰਮ ਸਾਲ ॥
ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਜੀਅ ਜੁਗਤਿ ਕੇ ਰੰਗ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਅਨੇਕ ਅਨੰਤ ॥ ਕਰਮੀ ਕਰਮੀ ਹੋਇ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਸਚਾ ਆਪਿ ਸਚਾ ਦਰਬਾਰੁ ॥ ਤਿਥੈ ਸੋਹਨਿ ਪੰਚ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਨਦਰੀ ਕਰਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਕਚ ਪਕਾਈ ਓਥੈ ਪਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਗਇਆ ਜਾਪੈ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੭**

ਮਨੁੱਖ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਬੜਾ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ 'ਕੱਤਕ' ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਾਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ - 'ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ ॥' ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ, ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ, ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ 'ਹਉਮੈ' ਮੈਂ, ਮੇਰੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਉਸਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ=ਹਉ+ਮੈਂ, ਮੇਰਾ ਘਰ ਬਾਰ, ਮੇਰੀ ਪਦਵੀ, ਮੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਮੇਰੇ ਸਾਕ ਸੰਬੰਧੀ, ਮੇਰੇ ਸੱਜਣ ਦੁਸ਼ਮਣ, ਸਾਰਾ ਲੈਣ ਦੇਣ, ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ, ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ, ਦੁਖਾਂ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਬੀਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਲੰਮਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦਾ ਗੇੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ-

**ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥ ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧੋਹ ॥
ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੭**

ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

**ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥
ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥
ਅੰਗ - ੪੬੬**

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦਸਦੇ ਹਨ

- ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ, ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ। 'ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆ' ਹੋਇਆਂ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਪਰਾਲਬਧ ਬਣ ਕੇ ਜੀਵ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਵਜੋਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਰਮ ਅਵੱਸ਼ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ -

**ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ ॥
ਅੰਗ - ੯੩੭**

'ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ' ਅਣਭੋਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੀ, ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਈ-ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ ਸਾਡੇ ਨਿਤ ਦੇ ਕਰਮ ਹਨ ਜੋ ਅਣਭੋਗੇ, ਸੰਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਧਾਰਨ ਤੇ ਪਰਾਲਬਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ, ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਅਤੇ ਜੀਵਨਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੀ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਰਾਲਬਧ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ-

**ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰੁ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭੋਟਿਓ
ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੋਰੁ ਮਿਲਤੁ ਹਰਿ ਨਾਨਕੁ
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੦੪**

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਵੀ ਧੁਰ ਤੋਂ ਲਿਖੇ ਭਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

**ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ
ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥
ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੋਰਾ ਕਟਿਆ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਘਟਿ ਬਲਿਆ ॥
ਅੰਗ - ੪੫੦**

**ਵੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗ ॥
ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਉੜੇ ਹੋਇ ਗਏ ਜਿਤੜੇ ਮਾਇਆ ਭੋਗ ॥**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਮੇ ਵਿਛੋੜੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਖੁਸ਼ੀ ਭਾਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਇਕ ਪਲ ਵਿਚ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਿਖਿਆ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਵਿਆਖਿਆ - ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਛਿਨ-ਪਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤਾਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਅਸਲ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ। ਜਿਸ ਸੁਖ ਨੇ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਦੁਖ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਖ ਕਾਹਦਾ? ਮਨੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਭੋਗਦਾ, ਸਗੋਂ ਵਿਸ਼ੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਭੋਗਦੇ ਹਨ। ਅਫੀਮੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਫੀਮ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਫੀਮ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਉਸ ਨੂੰ ਪੀ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

**ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਾਲੈ ॥
ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਸੋਹਾਗਾ ਢਾਲੈ ॥ ਅੰਗ - ੯੩੭**

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕਾਂ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਅਤੇ ਸੁਖ-ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ, ਮੋੜੀ ਹੀਰੇ, ਮਨ ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਕਦੇ ਧੀਰਜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਸੁੱਖ ਸਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਹੋਰ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਸਾਂਤੀ, ਸਹਿਜ, ਅਨੰਦ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜੋ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ।

**ਵਿਚ ਨ ਕੋਈ ਕਰਿ ਸਕੈ ਕਿਸ ਥੈ ਰੋਵਹਿ ਰੋਜ ॥
ਕੀਤਾ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਵਈ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਸੰਜੋਗ ॥**

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦੁਖਦਾਈ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਨਿਤ ਰੋਣੇ ਰੋਣੇ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ? ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਤੋਂ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਕਰਮ-ਗਤੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦਵਾ ਸਕਦਾ। ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣੀ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਚੋਲਾ ਟਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਚਲਦੀ ਹੈ ਨਾ ਰਿਸ਼ਵਤ -

**ਓਥੈ ਸਚੇ ਹੀ ਸਚਿ ਨਿਬੜੈ ਚੁਣਿ ਵਖਿ ਕਢੇ ਜਜਮਾਲਿਆ ॥
ਥਾਉ ਨ ਪਾਇਨਿ ਕੁੜਿਆਰ ਮੁਹ ਕਾਲੈ ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ ॥**

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਧੁਰ-ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਸੰਜੋਗ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਟਾਲ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਭੂ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਈ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਹਰ ਦੁਖ ਦਾ ਦਾਰੂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਸੇਧ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ। ਦੁਖ ਵੀ ਦਾਰੂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੁੱਖ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਥੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੱਚੇ-ਸੋਮੇ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਲ ਰੁਖ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਧ ਸੰਗ ਲੋੜਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੁਖ, ਸਹਜ, ਅਨੰਦ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ।

**ਵਡਭਾਗੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਉਤਰਹਿ ਸਭਿ ਬਿਓਗ ॥
ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਰਾਖਿ ਲੇਹਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਬੰਦੀ ਮੋਚ ॥
ਕਤਿਕ ਹੋਵੈ ਸਾਧਸੰਗੁ ਬਿਨਸਹਿ ਸਭੇ ਸੋਚ ॥**

ਜੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦਇਆਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮਿਲਾਪ ਆਪ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਸੋਗ-ਸੰਤਾਪ, ਦੁਖ-ਕਲੇਸ਼ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅਰਜੋਈ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਹੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਵਣ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ। ਸਾਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲੈ। ਆਪਣੀ ਦਇਆ-ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਲੈ ਲੈ। ਸਾਡਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਸਾਡੀ ਬੰਦ-ਖਲਾਸੀ ਕਰਦੇ।

ਨਿਰਣੇ ਵਜੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸੇਧ ਬਖਸ਼ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੱਤਕ ਦੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਜੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧ-ਸੰਗ, ਸਾਧ-ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ-ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ-ਸੰਤਾਪ, ਚਿੰਤਾ-ਝੋਰੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਿਲਾਪ

ਦਾ ਅਨੰਦ ਸੁੱਖ-ਸਹਿਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੁੜਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਆਭਾ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਓਥੇ ਲੋਕ-ਮਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੰਦ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਪਤਿਤਾਂ ਨੂੰ ਪੁਨੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮਾੜੇ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਮਿਟਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪਿਤਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਉਸ ਦਾ 'ਬਿਰਦੁ' ਹੈ, ਸੁਭਾਅ ਹੈ। ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੋਇਕ ਸਾਧਨ 'ਸਤਿਸੰਗਤ' ਹੈ, ਧੁਰ ਕੀ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਸੁਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਟਿਕਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਪੁਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਨਾਮ-ਰਸ ਵਿਚ ਮੁਗਧ ਹੋ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੈ -

**ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ ॥
ਮਨ ਕੀ ਕਟੀਐ ਮੈਲੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਵੁਠਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੫੨੦**

ਤਾਂ ਤੇ 'ਕਤਿਕ ਮਹੀਨੇ' ਵਿਚ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ-ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਲੋੜੀਏ -

ਕਤਿਕ ਹੋਵੈ ਸਾਧਸੰਗੁ ਬਿਨਸਹਿ ਸਭੇ ਸੋਚ ॥

**ਰਾਗ ਤੁਖਾਰੀ ਵਿਚ ਰਚੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
ਦੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਵਿਚੋਂ ਕੱਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਾਠ
ਅਤੇ ਸਰਲ ਵਿਆਖਿਆ।**

**ਕਤਿਕ ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ ॥
ਦੀਪਕੁ ਸਹਜਿ ਬਲੈ ਤਤਿ ਜਲਾਇਆ ॥
ਦੀਪਕੁ ਰਸ ਤੇਲੋ ਧਨ ਪਿਰ ਮੇਲੋ ਧਨ ਓਮਹੈ ਸਰਸੀ ॥
ਅਵਗਣ ਮਾਰੀ ਮਰੈ ਨ ਸੀਝੈ ਗੁਣਿ ਮਾਰੀ ਤਾ ਮਰਸੀ ॥
ਨਾਮੁ ਭਗਤਿ ਦੇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਬੈਠੈ ਅਜਹੁ ਤਿਨਾੜੀ ਆਸਾ ॥
ਨਾਨਕ ਮਿਲਹੁ ਕਪਟ ਦਰ ਖੋਲਹੁ ਏਕ ਘੜੀ ਖਟੁ ਮਾਸਾ ॥ ੧੨**

ਅੰਗ - ੧੨

**ਕਤਿਕ ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ ॥
ਦੀਪਕੁ ਸਹਜਿ ਬਲੈ ਤਤਿ ਜਲਾਇਆ ॥**

ਕੱਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿਰਸਾਨ ਮੁੰਜੀ (ਝੋਨਾ), ਮਕਈ ਆਦਿਕ ਸਾਵਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਕੱਟ ਕੇ ਘਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ, ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ (ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ)। ਅਸੀਂ ਸਭ ਜੀਵ ਮਨ ਰਾਹੀਂ, ਬਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ (ਖੁਸ਼ੀ) ਅਨੁਸਾਰ (ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਆ) ਹਰੇਕ ਕਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ, ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਸੰਸਕਾਰ ਸਾਨੂੰ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 29 ਤੋਂ)

ਸੰਤ ਬਚਨ

(ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ)

(ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ - ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

1962 ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ 14 ਮਈ ਤੋਂ 24 ਮਈ ਤੱਕ ਸਮਾਂ ਬਖਸ਼ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ 10 ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ) ਦੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਇਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਕਰਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਜੇ ਇਥੇ ਇਕ ਨਿੱਜ ਨਾਲ ਵਰਤੀ ਘਟਨਾ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਸਮੇਂ ਕੁੱਲ ਖਰਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸਾਂ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਮਾਇਆ ਲੈਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਫਾਰਮ ਫੈਜ਼ਰਾਜ (ਅਨਵਰੀਆ, ਤਹਿਸੀਲ-ਬਿਲਾਸਪੁਰ) ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਮਪੁਰ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਸ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜ-ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਲੇਟ ਹੋ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਅਸਾਡੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਢਿੱਲ ਨਾ ਆਵੇ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸਾਂ ਤਾਂ ਰਾਮਪੁਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਗੱਡੀ ਚਲਦੀ ਸਾਰ ਹੀ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ loose motions (ਮਰੋੜ) ਲਗ ਗਏ। ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ ਤੋਂ ਗੱਡੀ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਪਈ। ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਸੀ, ਕੋਈ ਵੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਸਾਰੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਜੁਬਾਨ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬੀਬੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਜੀਬਾਬਾਦ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਹੀ ਉਤਰ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕਰਾਓ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਕਲੀਨਿਕ ਜੇ ਖੁਲ੍ਹਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦਵਾਈ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਲੈਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਲਾਹ ਕਰੀ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅੱਜ 14 ਮਈ ਤੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੇ ਹਨ, ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਬੀਤ ਚੁੱਕੀ ਹੈ; ਜੇ ਆਪਾਂ ਐਥੇ ਉਤਰ ਗਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਅਵੱਗਿਆ ਹੋਵੇਗੀ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਛੁਟਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਵਾਈ ਨੇ ਲੱਗਣਾ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੀਏ, ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀਏ। ਜੇ ਮੈਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਸਸਕਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਕਰ ਦਿਓ ਪਰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਪਵੇ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਆਖਰੀ

ਸਹਾਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਅਸੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚ ਜਾਈਏ। ਅਸਾਡੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ ਕਿ ਉਸੇ ਸਮੇਂ loose motions ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਫੇਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਸਮਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਮੰਜਾ ਡਾਹ ਕੇ ਪਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੂਜੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਵਿਉਂਤ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੱਸ ਕੇ ਕਰਵਾ ਲਵੋ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਲੇ ਦੀ ਅੰਗੀਠੀ ਜਾਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਢੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ; ਸਹਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ, ਉਸਨੇ ਅੰਗੀਠੀ ਚਾਲੂ ਕਰਕੇ ਮੈਥੋਂ ਪਾਣੀ ਉਪਰ ਰਖਵਾ ਲਿਆ। ਪਾਣੀ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਕਾਰ ਆ ਗਈ, ਹੌਰਨ ਸੁਣਿਆ, ਮੈਂ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਬਾਹਰ ਦੌੜ ਕੇ ਆਇਆ, ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਾਬਰੂਮ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ (ਪਤਨੀ) ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮੰਜੇ ਤੇ ਲੇਟ ਗਈ ਹੈ? ਉਹ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਉਪਰ ਕੋਈ ਚੋਟ ਲੱਗੀ, ਖੂਨ ਦੇ ਕਤਰੇ ਗਿਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਮੈਂ 16 ਸੈਕਟਰ ਡਾ. ਰਾਵਲ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਪੱਟੀ ਕੀਤੀ ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਆਟਾ ਗੁੰਨੂ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਛਿੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਬੀਬੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਸਨ, ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਸਮੇਂ ਅਸਾਨੂੰ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰਫ ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਕਦੇ ਵੀ ਥਕਾਨ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਲੱਗੇ। ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦੀਵਾਨ 19 ਸੈਕਟਰ ਲਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ, ਪਾਰਕ, ਸਕੂਲ ਦਾ ਗਰਾਊਂਡ ਸਭ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਣ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 2੫ ਮਈ ਨੂੰ ਸੰਤ

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਥੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ। ਅਜੇ ਉਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਓਹੀ ਬਿਮਾਰੀ ਮੁੜ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕਈ ਦਿਨ ਇਲਾਜ ਕਰਾ ਕੇ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਹੋਈ। ਇਹ ਇਕ ਕਰਿਸ਼ਮਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਪੁੱਛਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲ ਉਪਰ ਪੱਟੀ ਕਿਉਂ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ। ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮੇਰੇ ਸਨੇਹੀ ਸ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਜੋ ਪਿਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਸੈਕਟਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬੀਬੀ ਦੀ ਜੋ ਬਿਮਾਰੀ ਸੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਉਂਗਲੀ ਉਤੇ ਲੈ ਕੇ ਪੂਰੇ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾ ਲਈ।

ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੀ। ਹੁਣ ਕੁਰਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਲਗਦੀ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਫਤਰਾਂ ਤੋਂ ਇਕ-ਇਕ ਘੰਟੇ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਰਸੀ ਸਮੇਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਉੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸੈਕਟਰੀਏਟ ਦੇ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਵੀਰ ਇਕ ਜੱਥੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਬਖੇੜੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਨ, ਸੋਝੀ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੂਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ selected ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ 15 ਮਈ ਦੀ ਸਵੇਰ ਹੈ, ਰਾਤ 14 ਮਈ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ -

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨੋਟ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਬਚਨ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਓ ਕਿ ਭਵਸਾਗਰ ਤਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਧੁਰ ਬਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਆਪ ਜਿੰਨੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕੁਝ ਕੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਵੇਂ ਆਏ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਸਾਡੇ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਿਆਤ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ਐਨਾ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ, “ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਬੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਾਡੇ ਉਪਰ ਜਿਥੇ ਘਰੇਲੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਬੋਝ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦੀ ਵੀ ਇਕ ਸੋਚ ਮਨ ਵਿਚ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ problems (ਮਸਲੇ) ਅਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਘੇਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਾਡੀ ਸੋਚ ਧੁੰਧਲੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਨੋਟ ਵੀ ਕਰ ਲਏ ਸਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਧਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਾਂ ਪਰ ਜਿਉਂ ਹੀ ਆਪ ਦੀਵਾਨ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਰਾਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਗਏ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਨੂੰ ਐਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਜਲਦੇ-ਬਲਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਤੱਤ ਬਚਨ ਇਕ ਵੱਡੇ ਫੁਹਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਗਰਮ ਹਵਾ ਅਸਾਨੂੰ ਠੰਢ ਦਿੰਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਧੁਰ ਰਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਂ, ਅੰਦਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਉਠਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਜਨ ਕਰੀਏ ਪਰ ਜਿਉਂ ਹੀ ਆਪ ਇਥੋਂ ਗਏ, ਇਕ ਖੁਸ਼ਕੀ ਛਾ ਗਈ। ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਅਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਐਉਂ ਲਗਣ ਲਗ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਖੁਸ਼ਕੀ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਦੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਫਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਵਿਰਲਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਗਰਮ ਹਵਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਢੀਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਕਾ ਕੇ ਲੋਹੇ ਵਰਗੀ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਕੋਈ ਇਸ ਭੂਮੀ ਦੇ ਉਪਰ ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਚੁਭਦੇ ਹਨ। ਐਨਾ ਕਹਿੰਦੇ-ਕਹਿੰਦੇ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਨੇਤਰ ਸੱਜਲ ਹੋ ਗਏ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਅਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਦੀ ਦੀਨਤਾ ਦੇਖੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਫੁਰਮਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਹੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਨਾਂ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ-ਅਨੇਕ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਵਾਸਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ - ਦੋ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ -

**ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ
ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ
ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ॥**

ਅੰਗ - ੬੪੨

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਤਿ ਹੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ, ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਅਤਿ ਸੁਖਸ਼ਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੀ ਮੈਲ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਦੂਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ - ਉਹ ਹੈ ਸਤਿ ਚਿੱਤ ਅਨੰਦ; ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਰੂਹ

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਸਾਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਆਤਮਾ ਭੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ ਦੋ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਇਕੋ ਹੀ ਤੱਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੁਬਿਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਸੱਚੀ ਰੂਹ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਇਕ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਜੜ੍ਹ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਵਿਚ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤ ਕਹੋ ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੁੰਘਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਪਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, taste ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਮ ਅਨਾਦੀ ਰੂਹ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਦੋਂ ਜੜ੍ਹ ਤੱਤਾਂ ਉਪਰ ਪਿਆ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ (awareness) ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜਿਸਨੂੰ ਚਿੱਤ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨਾਲ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਆਪਣੀ ਅਨੰਤ ਖੇਡ, ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਵੇਖਣਹਾਰਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਮਾਲਕ ਹੈ - ਇਕ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਨਿਰਲੇਪ ਤੇ ਨਿਰੰਜਨ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਉਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਕ ਪੜਦਾ ਅਗਿਆਨ ਭਰੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਛਾ ਗਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਸਿਆਣੇ ਅਨੰਦਮਈ ਕੋਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਨੇ ਹੋਰ ਧੱਕਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਰਣੇ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਮਈ ਪੜਦੇ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਕਰਨ ਦਾ, ਕੁਝ ਬਣਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਜਾਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਮਈ ਕੋਸ਼ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਸ ਦਾ ਮਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਿਆ, ਹਿਲ-ਜੁਲ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਮਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੋਂਤਕ ਦਿਖਾਇਆ, ਫੁਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਮਨੋਮਈ ਕੋਸ਼ (ਪੜਦਾ) ਕਹਾਈ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਨੇ ਧੱਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਐਨਰਜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਾਣਮਈ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਧੱਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਥੂਲ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਗਿਆ; ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਪ੍ਰਪੱਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅੰਨਮਈ ਕੋਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮ ਸਤਿ ਤੋਂ ਵਿਕਲੋਤਰਾ ਤੱਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਸਿਤਤ੍ਵ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਵਖਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, 'ਮੈਂ' ਤੇ 'ਮੇਰੀ' ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਭਰ ਆਈ ਅਤੇ ਇਹ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚਤਾ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਵਿਕਲੋਤਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੇ 'ਮੈਂ' 'ਮੇਰੀ' ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਲਿਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਰਮ ਆਪਣੇ ਫਲ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ

ਉਚੇ ਨੀਵੇਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਦੇਣ ਲੱਗੇ।

ਸੋ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਇਕ ਤਾਂ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੁਭਾਅ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਲੇਸ਼ ਹਨ, ਦੁੱਖ ਹਨ, ਹਉਂਕੇ-ਹਾਵੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਚੇਤਨ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਭਰਮ ਵਸ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਦਾ ਭਾਵ ਇਸ ਚੇਤਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜੋ ਆਪ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਗਹਿਨ ਹੈ। ਉਪਰ ਕਥੇ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭਵਸਾਗਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅਥਾਹ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਜੀਵ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ -

**ਮਾਤ ਗਰਭ ਮਹਿ ਆਪਨ ਸਿਮਰਨੁ ਦੇ
ਤਹ ਤੁਮ ਰਾਖਨਹਾਰੇ॥**

**ਪਾਵਕ ਸਾਗਰ ਅਥਾਹ ਲਹਰਿ ਮਹਿ
ਤਾਰਹੁ ਤਾਰਨਹਾਰੇ॥**

ਅੰਗ - ੬੧੩

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਹੈ - ਇਕ ਖੋਜ ਪੁਲਾੜ ਦੀ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਉਪਲਬਧੀਆਂ ਅਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਨ। ਐਸੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜੋ ਪੈਰਿਸ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਟੈਲੀਫੂਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਦੂਰ ਵਸਦਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਟੀ.ਵੀ. ਤੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਮੰਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਇਕ ਇਨਕਲਾਬ ਲੈ ਆਂਦਾ, ਸਾਡੇ ਰਾਕਟਾਂ ਵਿਚ ਫਿੱਟ ਕੀਤੇ ਕੈਮਰੇ ਸਾਨੂੰ ਅਰਬਾਂ ਮੀਲਾਂ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੂਰਜ, ਚੰਦਰਮਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਅਧੀਨ ਉਤਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਵਾਰੀਆਂ ਲਈ ਕਾਰਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਹਨ ਕਿ ਐਤਨੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ? ਉਹ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਮਾਨਸਿਕ ਦਬਾਉ (strain) ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਇਕ ਬੋਝ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਹੁਲਾਰੇ ਮਾਰਦੀਆਂ, ਝੁਣ-ਝੁਣੀਆਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਹੋਂਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ। ਆਦਮੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੈ, frustrate (ਨਿਰਾਸ਼) ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਖੁਸ਼ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਪਰ ਸਬੰਧ ਬੇ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਵਿਚ ਡਾਵਾਂ-ਡੋਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਨ ਭਟਕ ਰਿਹਾ

ਹੈ। ਨਿੱਜੀ ਹਿਤ ਉਭਰ ਕੇ ਐਨੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ atomic (ਪ੍ਰਮਾਣੂ) ਬੰਬ, ਹਾਈਡਰੋਜਨ ਬੰਬਾਂ, ਮਿਜ਼ਾਇਲਾਂ ਖਤਰਨਾਕ ਗੈਸਾਂ, chemicals (ਰਸਾਇਣਕ ਵਸਤੂਆਂ) ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਨੀਂਦ ਨਾਮ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਡ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ compose ਦੀਆਂ ਗੱਲੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਘੜੀ ਦੋ ਘੜੀ ਮਿਰਗ ਸੌਣੀ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਐਨੀ ਵਧ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧੀਨ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੂਰ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬੜੇ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਸੁੰਦਰ ਭਵਨ ਨਹੀਂ ਉਸਾਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਕਰਦੀ; ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਚਾਰਿ ਜੁਗਿ ਕਰਿ ਥਾਪਨਾ
ਸਤਿਜੁਗ ਤ੍ਰੇਤਾ ਦ੍ਰਾਪੁਰ ਸਾਜੇ॥
ਚੌਥਾ ਕਲਿਜੁਗ ਥਾਪਿਆ
ਚਾਰਿ ਵਰਨਿ ਚਾਰੋਂ ਕੇ ਰਾਜੇ॥
ਬ੍ਰਹਮਣ ਛੱਤ੍ਰੀ ਵੈਸ ਸੂਦ੍ਰ
ਜੁਗ ਜੁਗ ਏਕੋ ਵਰਨ ਬਿਰਾਜੇ॥
ਸਤਿਜੁਗ ਹੰਸੁ ਅਵਤਾਰ ਧਰ
ਸੋਹੰ ਬ੍ਰਹਮ ਨ ਦੂਜਾ ਪਾਜੇ॥
ਏਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਵਖਾਣੀਐ
ਮੋਹ ਮਾਯਾ ਤੇ ਬੇਮੁਹਤਾਜੇ॥
ਕਰਨਿ ਤਪਸਿਆ ਬਨ ਵਿਖੈ
ਵਖਤ ਗੁਜਾਰਨਿ ਪਿੰਨੀ ਸਾਗੇ॥
ਲਖ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਆਰਜਾ
ਕੋਠੇ ਕੋਟ ਨ ਮੰਦਿਰ ਸਾਜੇ॥
ਇਕ ਬਿਨਸੈ ਇਕ ਅਸਥਿਰ ਗਾਜੇ॥**

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 1/5

ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

**ਗਹਰੀ ਕਰਿ ਕੈ ਨੀਵ ਖੁਦਾਈ ਉਪਰਿ ਮੰਡਪ
ਛਾਏ॥
ਮਾਰਕੰਡੇ ਤੇ ਕੋ ਅਧਿਕਾਈ
ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਧਰਿ ਮੁੰਡ ਬਲਾਏ॥**

ਅੰਗ - ੬੯੨

ਪਰ ਉਹ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ; ਉਸਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ? ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚਾਰਨ ਯੋਗ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੰਖੇਪ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਰਨ ਦੱਸਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ-

**ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ॥
ਗ੍ਰਿਹ ਸੌਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੌਤੀ ਹੀਰੇ॥
ਮਨ ਇਛੈ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ॥
ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ॥**

ਬਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ॥

ਅੰਗ - ੭੦੭

ਇਕ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖ, ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਫਿਲਾਸਫੀਆਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੰਸਾਰਕ ਦਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਾਰ ਅੰਜ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰਾਜਸੀ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਹੋ-ਸਾਹ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ, ਤਾਣ ਲਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਡਾਕਟਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਘਰ ਆ ਕੇ ਨਬਜ਼ ਦੀ ਚਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਖੂਨ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਪਦੇ ਹਨ, ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਨਾਪਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨਾਪਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦਵਾਈ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅੰਜ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਸਵਾਰੀਆਂ ਲਈ ਉਨਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਆਪਣੀਆਂ ਖੇਤੀਆਂ ਵੀ ਛੋਟੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਟਰੈਕਟਰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵੀ ਅੰਦਰਲੇ ਹਉਕੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਅੰਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਸੁਰੂ ਤੇ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਸੀਮਤ ਪਿਆਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੁੱਬ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਤੇ AIDS (ਏਡਜ਼) ਵਰਗੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਧਾਰ ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ, ਮਨ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਦੇਖਣੀਆਂ, ਮਨ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਆਪਣੇ ਚੁਗਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬ-ਸਿਮਰਤ ਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਪਰਪੰਚ ਦੀ ਲੀਲਾ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੈ। ਚਕਰਵਰਤੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਗਰੀਬ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਟਮ ਬੰਬਾਂ ਦੇ ਡਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਸਹਿਮੀ ਪਈ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਮਾਰੂ ਡਕੈਤੀਆਂ, ਚੋਰੀਆਂ, ਰੇਪ (rape), ਲੁੱਟ, ਖੋਹ, ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਦਮੀ ਸਹਿਮਿਆ ਹੋਇਆ ਦਿਨ ਕੱਟੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ -

**ਬਹੁ ਰੰਗ ਮਾਇਆ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪੇਖੀ॥
ਕਲਮ ਕਾਗਦ ਸਿਆਨਪ ਲੇਖੀ॥
ਮਹਰ ਮਲੂਕ ਹੋਇ ਦੇਖਿਆ ਖਾਨ॥
ਤਾ ਤੇ ਨਾਹੀ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨ॥
ਸੋ ਸੁਖ ਮੋ ਕਉ ਸੰਤ ਬਤਾਵਹੁ॥
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੈ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹੁ॥
ਅਸੁ ਪਵਨ ਹਸਤਿ ਅਸਵਾਰੀ॥
ਚੌਆ ਚੰਦਨੁ ਸੇਜ ਸੁੰਦਰਿ ਨਾਰੀ॥
ਨਟ ਨਾਟਿਕ ਆਖਾਰੇ ਗਾਇਆ॥**

ਤਾ ਮਹਿ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਨ ਪਾਇਆ॥
 ਤਖਤੁ ਸਭਾ ਮੰਡਨ ਦੋਲੀਚੇ॥
 ਸਗਲ ਮੇਵੇ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗੀਚੇ॥
 ਆਖੇੜ ਬਿਰਤਿ ਰਾਜਨ ਕੀ ਲੀਲਾ॥
 ਮਨੁ ਨ ਸੁਹੇਲਾ ਪਰਪੰਚੁ ਹੀਲਾ॥
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤਨ ਸਚੁ ਕਹਿਆ॥
 ਸਰਬ ਸੁਖ ਇਹੁ ਆਨੰਦੁ ਲਹਿਆ॥
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ॥
 ਜਾ ਕੈ ਹਰਿ ਧਨੁ ਸੋਈ ਸੁਹੇਲਾ॥
 ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮੇਲਾ॥

ਅੰਗ - ੧੭੯

ਇਸ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਸੁੱਖ ਲੱਭਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ। ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰਝਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਅਨੰਦ ਦੀ ਲੋਚਾ ਕੀਤੀ। ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ-ਭੋਗ ਕੇ ਕਿਸੇ ਅਨੰਦਮਈ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਨਿਰਾਰਥਕ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਸਿਵਾਏ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਤੇ ਹਉਂਕੇ ਹਾਵਿਆਂ ਤੋਂ, ਬੇ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਕੁਛ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸੁੱਖ ਦੀ ਕੋਈ ਅੰਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਜੰਗਲਾਂ, ਗੁਫਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਅਤਿ ਸੀਮਤ ਕਰਕੇ, ਤਨ ਉਪਰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਦੋ ਵਸਤਰ ਹੀ ਪਹਿਨ ਕੇ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ। ਸਨੇ-ਸਨੇ ਇਹ research (ਖੋਜ) ਵਧਦੀ ਗਈ, ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਚਿੰਤਕ ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ ਤੇ ਆ ਕੇ ਪਿਛਲੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਖੋਜ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧੇ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਿਖੜੇ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਉਚਾ ਚੁੱਕਿਆ। ਸ਼ਰਧਾ, ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਭਾਵ, ਬੈਰਾਗ ਦੇ ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਇਕ ਸੁਥਰਾ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦਿਆਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਲਹਾਮ, ਅਕਾਸ਼ਬਾਣੀ, ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਸਨੇਹਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਸਚਿਆਈਆਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂ-ਪਵਿੱਤਰ ਵੇਦਾਂ, ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ, ਬਾਈਬਲ, ਅੰਜੀਲ, ਜੰਬੂਰ, ਆਦਿ ਪਵਿੱਤਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਸ ਚਲ ਰਹੀ research ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਭਰਪੂਰ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਪ੍ਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ, ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਤੇ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ -

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥
 ਨਾ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ,

ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ॥ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆਉਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆਉਂਦਿਆਂ ਆਦਮੀ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਉਸ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿ-ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪਰਿਪੂਰਨ ਪਿਆਰਾਂ ਭਰੀ ਹਸਤੀ ਨਾਲ, ਉਸ ਦਾ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ 'ਨਾਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਖੋਜ ਕੀਤੀ। ਪਾਤੰਜਲ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਮਾਰਗ ਦੀ ਖੋਜ ਉਪਰ 'ਪਾਤੰਜਲ ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤਰ' ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਖਿੱਚ ਕੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਉਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਅੱਜ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਠਿਨ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ ਦੱਸਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਕਰਮ ਹਨ- 1. ਕਰਮ, 2. ਉਪਾਸ਼ਨਾ, 3. ਗਿਆਨ। ਯਾਨਿ ਕਿ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨੇ। ਨਾ ਹੀ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਨਾ ਹੀ ਮਨ ਦੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਸੋਚਣਾ, ਨਾ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ, ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਸੇਵਾ ਤਨੋ-ਮਨੋ ਹੋ ਕੇ ਕਰਨੀ। ਆਪਣੀ ਸੁਭ ਕਮਾਈ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਯਥਾਸ਼ਕਤ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰੱਖਣੀ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨੇ, ਇਸ ਕਰਮ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਲਗਣ ਵਿਚ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਦਰਜੇ ਉਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ। ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

1. ਸਿਮਰਨ, 2. ਕੀਰਤਨ, 3. ਸਰਵਣ, 4. ਬੰਦਨ, 5. ਅਰਦਾਸ, 6. ਅਰਚਨ (ਸੇਵਾ ਭਾਵ), 7. ਦਾਸਾ ਭਾਵ, 8. ਸਖਾ ਭਾਵ, 9. ਆਤਮ ਨਿਵੇਦਨ।

1. **ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ** - ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਸਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਦੇ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਇਹ ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰੀ ਜਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

2. **ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ** - ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ
 ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ॥

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ॥

ਈਤ ਉਤ ਨਹੀ ਬੀਛੁੜੈ ਸੋ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ॥

ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੋ ਨਿਮਖ ਮਹਿ

ਸੋ ਅਲਪ ਸੁਖੁ ਭਨੀਐ॥

ਅੰਗ - ੬੭੭

ਦਾ ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਧੋਅ ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਭਾਵਲੀਨ ਹੋ ਜਾਣਾ; ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਕਹਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

3. ਸਰਵਣ ਭਗਤੀ - ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਨਾ, ਤੰਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਤਿ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਨਾ; ਸਰਵਣ ਭਗਤੀ ਕਹਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

4. ਬੰਦਨ ਭਗਤੀ - ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਗਵਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਬੰਦਨਾ ਕਰਨੀ, ਸੀਸ ਨਿਵਾਉਣਾ; ਇਹ ਨਮਸਕਾਰ ਭਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

**ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥
ਅੰਗ - ੨੫੬**

ਡੰਡਵਤ ਪੈ ਕੇ, ਅੱਠ ਅੰਗ ਸਰੀਰ ਦੇ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਲਗਾ ਕੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਡੰਡਵਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਡੰਡਉਤ ਬੰਦਨ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਨੇਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇ, ਆਪਣੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਵਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਡੰਡਉਤਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ ਤੇ ਇਸੇ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦਾ ਪੈਂਡਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਇਹ ਬੰਦਨ ਭਗਤੀ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ।

5. ਅਰਦਾਸ ਭਗਤੀ - ਅਰਦਾਸ ਭਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ ਜਾਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਅਤਿ ਛੋਟੀ ਜਾਣ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ; ਅਰਦਾਸ ਭਗਤੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਮਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇਸਾਈ ਧਰਮ ਦੀ ਗਿਰਜੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਮੂਹਿਕ ਅਰਦਾਸ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਅਰਦਾਸ; ਅਰਦਾਸ ਭਗਤੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਲਿਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ਜਾਣਦਿਆਂ, ਉਸ ਦੇ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਦਇਆਲ ਰੂਪ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਧਾਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਪਣੀ ਅਲਪਗਤਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਨਾ ਇਹ ਵੀ ਇਸ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ।

6. ਅਰਚਨ ਭਗਤੀ - ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਆਦਿ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਅਰਪਣ ਕਰਨੀਆਂ, ਝਾੜੂ ਦੇਣੇ, ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਫਾਈਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਨੀ; ਅਰਚਨ ਭਗਤੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ।

7. ਦਾਸਾ ਭਾਵ - ਵਫਾਦਾਰ ਨੌਕਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ

ਆਪਾ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦਿਆਂ ਘੋਲ ਘੁਮਾ ਦੇਣਾ ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰ ਇਕ ਕਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏਗੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਮੁੱਲ ਵੇਚ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਾਸ ਜਾਂ ਗੁਲਾਮ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਆਦਤ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਰਗ ਵਿਚ ਆਕਰਮਣਕਾਰੀ ਰਾਜੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜੰਗ ਵਿਚੋਂ ਕੈਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਰਦ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਖਾਸ (ਮੰਡੀ) ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਬੋਲੀ ਕਰਕੇ ਵੇਚ ਦਿਤਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਾਸ ਜਾਂ ਗੁਲਾਮ (slave), ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੇ ਪਾਸ ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਲਾਮ ਆਇਆ ਜਿਸਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ-ਸੁਨੱਖਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਸਗੋਂ ਕੁਝ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਸੌਣ, ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਲਾਮ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਐ ਗੁਲਾਮ! ਤੇਰਾ ਕੀ ਨਾਮ ਹੈ? ਤੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੀਆਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਕੀ ਆਦਤਾਂ ਹਨ, ਤੂੰ ਕਦੇ ਸੌਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਕਦੋਂ ਜਾਗਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ! ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ, ਗੁਲਾਮ ਦਾ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਮਾਲਕ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਕਾਹਦਾ! ਮੈਂ ਸੂਤੰਤਰ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਈ ਅੱਖਰ ਵਾਧੂ ਬੋਲੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਪਦਵੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮੈਨੂੰ ਮਾਣ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਕਾਹਦਾ ਨਾਮ ਰਿਹਾ? ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਨਾਮ ਆਪ ਰੱਖ ਦੇਵੋਗੇ, ਮੈਂ ਉਸੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਬੋਲ ਪਿਆ ਕਰਾਂਗਾ।

ਦੂਜੀ ਰਹੀ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਗੱਲ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਜ਼ਾਦ ਸੀ ਤਾਂ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨਿਆਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰੋਸ਼ਮੀ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨਦਾ ਸਾਂ, ਸੁੰਦਰ ਦਸਤਾਰ ਬੰਨਦਾ ਸਾਂ। ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਕੱਪੜੇ ਮੇਰੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਅੱਛੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਪਹਿਨ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗਾ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਹਿਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਉਤਾਰ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਪਾਟੇ ਹੋਣ, ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗਾ।

ਤੀਸਰੀ ਬਾਤ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀ ਕੀ ਆਦਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਜ਼ਾਦ ਸਾਂ ਤਾਂ ਮਨ

ਭਾਉਂਦੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹੜੀ-ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਪਕਾਉਣੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰੋਗੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬਾਸੀ ਹੋਣ, ਭਾਵੇਂ ਜੂਠੇ ਹੋਣ, ਭਾਵੇਂ ਸੁਆਦ ਹੋਣ, ਭਾਵੇਂ ਬੇ-ਸੁਆਦ ਹੋਣ; ਮੈਂ ਖਾਣੇ ਹੀ ਖਾਣੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਇਛਿਆ ਕਰਨੀ ਮੁਰਖਤਾ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਗੱਲ ਜੋ ਮੇਰੇ ਜਾਗਣ ਸੌਣ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਛੱਟੀ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰੋਗੇ ਮੈਂ ਸੌਂ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਜੇ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੋਗੇ ਤਾਂ ਉਠ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ, ਦਾਸ ਹਾਂ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਦਾਸਾ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਇੱਛਿਆ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ। ਜੇ ਕੁਛ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਭਗਤੀ ਦਾਸਾ ਭਾਵ ਭਗਤੀ ਕਹਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

8. ਸਖਾ ਭਾਵ - ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੁਰਤ ਹਰ ਵਕਤ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਵਲ ਖਿਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਿੱਤਰ ਸਮਝ ਕੇ ਮਿੱਤਰ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਾਜ਼ੀ ਰਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਰਜਨ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿੱਤਰ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਜੋ ਕੁਛ ਵੀ ਮਿੱਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਉਪਰ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਿੱਤਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-

ਮੀਤੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਹਮ ਮਾਨਾ॥

ਮੀਤੁ ਕੇ ਕਰਤਬ ਕੁਸਲ ਸਮਾਨਾ॥ ਅੰਗ - ੧੮੭

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜਦੋਂ ਚਮਕੌਰ ਦਾ ਜੱਧ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਅਤਿ ਦੀ ਸਰਦੀ ਵਿਚ ਥਕੇਵੇਂ ਨਾਲ ਚੂਰ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ, ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਖੂਹ ਦੀ ਇਕ ਟਿੰਡ ਰੱਖ ਕੇ ਠੰਢੀ ਅਤੇ ਗਿੱਲੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ, ਸੰਸਾਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆਂ ਇਹ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕੋਈ ਸ਼ਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਉਸ ਸੱਥਰ ਉਤੇ ਪਏ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਵਲੋਂ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਸੀ -

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲੁ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ॥

ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਰੋਗ ਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਓਢਣ ਨਾਗ

ਨਿਵਾਸਾਂ ਦੇ ਰਹਣਾ॥

ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰ ਪਿਆਲਾ

ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਣਾ॥

ਯਾਰਤੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਥਰ ਚੰਗਾ

ਭੱਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਣਾ॥

ਖਿਆਲ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦

9. ਆਤਮ ਨਿਵੇਦਨ - ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਫਲ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੀ ਲੀਨਤਾ ਵਿਚ ਇਹ ਭਗਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਭਾਵਨਾ ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜੋ ਕੁਛ ਹੈ ਉਹ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਹੀ ਤੇਰਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਭੇਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਭਾਵ ਗੁਆ ਕੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਤੱਕਣਾ ਆਤਮ ਨਿਵੇਦਨ ਕਹਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਨੌਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ, ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ, ਭਰਪੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੂਸਰਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਬੰਦੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਸਾਰਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਭਾਵਨਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ ਰਾਹੀਂ ਭਗਤੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਅੰਤਮ ਸੀਮਾਂ ਤੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਗਿਆਨ, ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਨਣਾ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਣ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ, ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਇਕੋ ਪਰਿਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ, ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪ੍ਰਮ ਸ਼ਾਂਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿਣਾ, ਸਭ ਪਾਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇਖਣਾ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਗਿਆਨ ਕਹਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਲਜੁੱਗ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨੋਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਾਰ ਲਈ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਚਾਲਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਧਨ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਸੱਚ ਆਚਾਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਵਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ -

ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ॥

ਅੰਗ - ੬੨

ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਏਗਾ।

ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ, ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ। ਆਪ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਖੜੋ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਚੁੱਪ ਚਪੀਤੇ ਵਿਦਾ ਹੋਏ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਮਦੂ ਤੇ ਭਾਈ ਢੀਂਗਣ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

(ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਬੰਦੀ-ਛੋੜ ਦਿਵਸ 23 ਅਕਤੂਬਰ 2014)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 46)

ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇੱਕਠੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। 1935 ਜਾਂ 1936 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਇੱਕੋ ਕੋਠੜੀ 'ਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਸਰਦੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਗੀਠੀ ਰੱਖ ਲਈ ਪਾਲੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਗੈਸ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਵੇਰੇ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਭਜਨ ਬਹੁਤ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਆਪ ਵੀ ਬਾਹਰ ਬਹਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਾਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਇੱਕੋ ਕੱਪੜਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੈਣ ਨੂੰ ਵੀ ਇੱਕੋ ਕੱਪੜਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਇੱਕੋ ਦਿੰਦੇ ਸੀ।

ਸੋ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ, ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ 18 ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ ਏਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਭਲਾਨ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਦੋ ਬੱਚੇ 18-18 ਸਾਲ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਆ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾ ਲਏ, ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਪਛਾਣ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇਖੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਹੈਗੇ ਤੇਰੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕੌਣ ਨੇ, ਨਾ ਮੇਰੇ ਯਾਦ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਅੱਜ ਦੇਖੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਓਹੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਅੰਗੀਠੀ ਦੀ ਗੈਸ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਸੀ। ਇੱਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲੈ ਲਿਆ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਲ, ਇੱਕ ਨੇ ਬਠਿੰਡੇ ਵਲ ਤੇ ਆਏ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਸਬਕ ਦੇਖਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ 'ਚ ਛੁਡਾਇਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਾ ਯਾਦ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋਏ, ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਤਮ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਓ, ਨਾਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਨਾ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਤੋਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-

ਧਾਰਨਾ - ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਓ ਮਿਲਦਾ,
ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨਾ ਆਵੇ ਸ਼ਾਂਤੀ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਜਪੀਦਾ ਹੈ, ਇਥੇ ਸੁਰਤ ਟਿਕਾਈਦੀ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਟਿਕਾਈਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਵਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋਲ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੈ ਲਗਿਆ ਕਢਿ ਰਤਨੁ ਦੇਵੈ ਪਰਗਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੦

ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਨਾਮ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ -

ਪੜਿ ਪੰਡਿਤੁ ਅਵਰਾ ਸਮਝਾਏ ॥

ਘਰ ਜਲਤੇ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਏ ॥

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੈ ਨਾਮੁ ਨ ਪਾਈਐ

ਪੜਿ ਥਾਕੇ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਈ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੪੬

ਬੱਕ ਗਏ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ। ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ, ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਉਂਦੀ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਚੀ ਪਤਿ ਹੋਈ ॥

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋਈ ॥

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨਾਉ ਨ ਪਾਏ ਪ੍ਰਭਿ

ਐਸੀ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੪੬

ਇਹ ਤਾਂ ਬਣਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਬਗੈਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ -

ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਮੈਲੁ ਕਮਾਇਆ ॥

ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਦੂਜਾ ਭਾਇਆ ॥

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ

ਮਨਿ ਦੇਖਹੁ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੪੬

ਸੋਚ-ਸੋਚ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਬਗੈਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਹਾਂ। ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਸਾਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਓ ਤੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਉਧਾਰ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਉਧਾਰ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ, ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਣਿਓ, ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਓ, ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਮਾਇਓ; ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਬਚਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ, ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਹੈ ਏਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਹਨੂੰ ਸੰਗਲ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਸੰਗਲ ਨਹੀਂ ਕੱਟਦਾ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ

ਇਹ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਏਸ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਇਹ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਜੰਮਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਮਰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਗਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦਾ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਬਚਨ ਆਪ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਆਪ ਫੁਰਮਾਓ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ, ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅੱਠ ਬੰਧਨ ਤਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨੇ। ਬਾਕੀ ਗਿਣਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ! ਅੱਠਾਂ ਬੰਧਨਾਂ 'ਚੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜਾ ਬੰਧਨ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - ਅਵਿਦਿਆ, ignorance (ਅਗਿਆਨ), ਭੁੱਲ, ਮਾਇਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨੇ। ਅਵਿਦਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਨਕਲੀ ਚੀਜ਼ ਦੇਖਣੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ, ਅਸਲੀ ਨਾ ਦੇਖਣੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅੱਖ ਟੀਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜਿਹਦੀ ਅੱਖ ਸਾਬਤ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਚੰਦਰਮਾ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਟੀਰਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਦੋ ਦਿਸਦੇ ਨੇ। ਅੱਖ ਦੇ ਇੱਕ ਕੋਏ ਵਿਚ ਉਂਗਲੀ ਰੱਖ ਲਓ, ਚੰਦ ਵੱਲ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਉਂਗਲੀ ਨੂੰ ਦਬਾਓਗੇ, ਦੋ ਚੰਦਰਮਾ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਦੋ ਦਿਸਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਕਿਉਂ ਦਿਸਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਖ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਅਵਿਦਿਆ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਦੂਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀਵ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੀਵ ਹੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਜੀਵ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਜੀਵ ਹਾਂ, ਏਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਏਸ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਤੀਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹਿਰਦੇ ਗੁੰਝੀ। ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਹੰ, ਮੈਂ, ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ। ਮੈਂ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ Individuality ਆਪਣੀ ਬਣਾ ਲੈਣੀ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਘਰ, ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ, ਮੇਰੀਆਂ ਧੀਆਂ, ਮੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਮੇਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਮੇਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ, ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ, ਮੇਰਾ ਧਰਮ, ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ। ਇਹ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਚੌਥਾ ਪੜਦਾ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਹੋਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੰਗਲ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹੀ ਤੁਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਚੌਥੀ ਹੱਥਕੜੀ ਜਿਹੜੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਵੱਡੀ, ਉਹ ਸੰਸੇ ਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹਰ ਵਕਤ ਤੇ ਉਹ ਸੰਸਾ ਨਵਿਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਹੱਥਕੜੀ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਵੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਰਮ ਦੀ। ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮੰਗਣਾ। ਛੇਵੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਆਸਾ ਤੇ ਮਨਸਾ ਜਿਹਨੂੰ ਕਾਮਨਾ, ਵਾਸ਼ਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੱਤਵਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਜਨਮ ਤੇ ਅੱਠਵਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਰਨ। ਨੌਵਾਂ

ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਹ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ, ਸਰੀਰ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨੌਂ ਬੰਧਨ ਇਹਦੇ ਕੱਟਦੇ ਨਹੀਂ। ਨੌਂ ਬੰਧਨਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹਨੂੰ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

**ਧਾਰਨਾ - ਰਾਮ ਜਪੋ-ਰਾਮ ਜਪੋ
ਮੇਰੀ ਸਖੀ ਸੁਖੈਨੀ ਰਾਮ ਜਪੋ।**

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜੇ ਦੇਖਣਾ ਹੈ, ਅੱਠੋ ਬੰਧਨ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ -

**ਗੁਰ ਸੇਵੇ ਸੋ ਠਾਕੁਰ ਜਾਨੈ ॥ ਦੂਖ ਮਿਟੈ ਸਚੁ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨੈ ॥
ਅੰਗ - ੪੧੬**

ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਲਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਇਹਦੇ ਗਲ 'ਚ ਦੁਖ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਬੇਅੰਤ ਕਲੇਸ਼ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਰਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮੇਰੀ ਸਖੀ ਸੁਖੈਨੀ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਦੇਖਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈਨੀ॥ ਅੰਗ - ੪੧੬**

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਿਸਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਸੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੰਧਨ ਹੀ ਬੰਧਨ ਤੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ -

ਬੰਧਨ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੪੧੬

ਮਾਂ ਵੀ, ਪਿਓ ਵੀ, ਸੰਸਾਰ ਤਿੰਨੋਂ ਬੰਧਨ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵਿਰਲੀ ਮਾਂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਹੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਨਾਮ ਜਪੇ, ਬੰਦਗੀ ਕਰੇ। ਡਰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਜੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਗ ਗਿਆ, ਘਰ ਹੀ ਨਾ ਛੱਡ ਜਾਵੇ, ਜਵਾਬ ਹੀ ਨਾ ਦੇ ਜਾਵੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਓਨਾਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ, ਜਿੰਨਾਂ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਬੰਧਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ ਵੀ, ਪਿਓ ਵੀ, ਆਪਣੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵੀ ਬੰਧਨ ਹੈ -

ਬੰਧਨ ਸੁਤ ਕੰਨਿਆ ਅਰੁ ਨਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੪੧੬

ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਮਰਜ਼ੀ ਏਧਰ ਓਧਰ ਹੋਈ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਏ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬੰਧਨ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਵੀ। ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਵੀ ਬੰਧਨ, ਕੰਨਿਆ ਦਾ ਵੀ, ਨਾਰ ਦਾ ਵੀ।

ਬੰਧਨ ਕਰਮ ਧਰਮ ਹਉ ਕੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੧੬

ਜਿੰਨੇ ਅਸੀਂ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸੁਭ ਕਰਮ ਤੇ ਅਸੁਭ ਕਰਮ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਵੀ ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਇਹਨੂੰ ਚਿੰਬੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਫਲ ਦੇਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮਾੜਾ ਜਿਹੜਾ ਕਰਮ ਹੈ ਉਹ ਮਾੜੇ ਫਲ ਦੇਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਕਰਮ ਚੰਗੇ ਫਲ ਦੇਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਵਰਗਾਂ 'ਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ

ਇਹ ਬੰਧਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਚਿੰਬੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

ਬੰਧਨ ਪੁਤੁ ਕਲਤੁ ਮਨਿ ਬੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੧੬

ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ ਜਿੰਨੇ, ਕਦੇ ਮਿਲ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਤੁਸੀਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚਣੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚਣੀ। ਤੁਸੀਂ ਮਿਲੋਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ। ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ, ਚਾਹੇ ਰੋਜ਼ ਗਾਲ੍ਹਾ ਕੱਢਦੇ ਹੋਣ, ਕਹਿਣਗੇ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਰਗਾ ਤਾਂ ਲਾਇਕ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਕਲੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਚੁਭਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਬੰਧਨ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਗਲਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਨੱਠੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਗਲਤੀ ਇਕ ਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਰੇ ਦੌੜੇ ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਵੀ ਬੰਧਨ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ -

**ਬੰਧਨ ਪੁਤੁ ਕਲਤੁ ਮਨਿ ਬੀਆ ॥ ੩ ॥
ਬੰਧਨ ਕਿਰਖੀ ਕਰਹਿ ਕਿਰਸਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੧੬**

ਜਿਹੜਾ ਕਿਸਾਨ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਬੰਧਨ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੀ ਜਾਣ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਡੰਨੁ ਸਹੈ ਰਾਜਾ ਮੰਗੈ ਦਾਨ ॥ ਅੰਗ - ੪੧੬

ਉਸ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਮਾਮਲਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਐਨੀ ਫਸਲ ਹੋ ਗਈ, ਮੇਰੀ ਐਨੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਬੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬੰਧਨ ਸਉਦਾ ਅਣਵੀਚਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੪੧੬

ਜਿਹੜੇ ਵਪਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਅਣਵੀਚਾਰੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਾ ਲਓ, ਚਾਹੇ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲ੍ਹ ਲਓ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਪਾਰ ਕਰ ਲਓ। ਉਹ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਘੁੰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਉਸਨੂੰ ਘੁੰਮਾ ਸਕਦਾ। ਦੌੜਿਆ ਹੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਦਿਨ ਰਾਤ -

ਤਿਪਤਿ ਨਾਰੀ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਸਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੪੧੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਤਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, 50,000 ਬਚ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੀ ਹੈ, ਲੱਖ ਬਚ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਦਸ ਲੱਖ ਬਚ ਗਿਆ ਇਹ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਤਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਬੰਧਨ ਸਾਹ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੪੧੬

ਪੈਸੇ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਸ਼ਾਹ, ਤੇ ਧਨ ਚੋਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਬੰਧਨ ਪੈ ਗਿਆ -

**ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨ ਪਵਈ ਬਾਇ ॥
ਬੰਧਨ ਬੇਦੁ ਬਾਦੁ ਅਹੰਕਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੪੧੬**

ਬਹੁਤਾ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣਾ ਇਹ ਵੀ ਬੰਧਨ ਹੈ, ਝਗੜੇ ਕਰ ਲੈਣੇ, ਇਹ ਵੀ ਬੰਧਨ, ਅਹੰਕਾਰ ਕਰੀ ਜਾਣਾ, ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਰੀ ਜਾਣਾ, ਮੇਰੀ-ਮੇਰੀ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਇਹ ਵੀ ਬੰਧਨ ਨੇ। ਮੋਹ ਦਾ ਬੰਧਨ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜਨਮਾਂ 'ਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਐਸੀ ਸਾਖੀ ਦਸਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਵੀ

ਜੋੜ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਵੀ, ਚਲੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ, ਗੱਲ ਹੈਗੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਇਕ ਖੂਹ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ 'ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਵਸਿਆ' ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ। ਮੌਜ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਕੋਲ ਹਲਟ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਈ ਬੰਦੇ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹਲਟ ਦੀਆਂ ਟਿੰਡਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸੀ। ਘੁੰ-ਘੁੰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਘੁੰ-ਘੁੰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ -

**ਹਰਹਟ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੨੦**

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸੀ ਉਹ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਲਓ, ਦੋ-ਦੋ ਛਕ ਲਓ। ਹਾਜ਼ਰੀ ਆਈ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਦਇਆ ਆ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਆਪ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਬਜ਼ੁਰਗ! ਤੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਕਰ ਦੇਈਏ?

ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿਤਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ, ਕਹਿੰਦਾ, ਸੰਤ ਜੀ! ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਗੁਨਾਹ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਹੀ ਛਕਾਇਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਕੀ ਕਰਨਗੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਥ ਛੱਡਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਚੰਗਾ।

ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ, ਦੁਬਾਰਾ ਕੀ ਹੈ?

ਬੈਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ, ਦੌੜ-ਦੌੜ ਕੇ ਹਲਾਈ ਪਕੜਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਉਤੇ ਉਪਰਲੇ ਬੈਲ ਨੂੰ ਸੋਟੀ ਲਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਅੰਦਰਲੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਪਵੇ। ਉਹਨੇ ਘੁੰਮ ਕੇ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮੁੜਨਾ। ਉਹ ਸੋਟੀ ਨਹੀਂ ਲਵਾਉਂਦਾ, ਨੱਠ ਕੇ ਇੱਕ ਦਮ ਅੱਗੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਲ ਰੁਕਵਾ ਲਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂ ਬਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੇਰਾ ਉਧਾਰ ਸਾਡੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੁਕਤੀ ਕਰ ਦੇਈਏ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਅੱਜ ਦੇ ਭਾਅ ਨਾਲ 10,000 ਦਾਂ ਮੈਂ ਮਰੂੰਗਾ, 10,000 ਦਾ ਹੋਰ ਲੈਣਗੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਨਾ ਮੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਨਾ ਕਰਿਓ। ਫੇਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਮਰ ਚੁੱਕਿਆ ਬੈਲ, ਕੁੱਤਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਬਈ ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੂਕਰ ਬਣ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਕਰ ਦੇਈਏ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਇਹ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਜਿਹੜੇ ਨੇ, ਇਹ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਘਰਵਾਲੀਆਂ ਜਿੰਦੀ ਜਿਹੀ ਲਾ ਕੇ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਮੰਜੀ ਡਾਹ

ਲੈਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਹੇਠਾਂ ਚੋਰ ਆ ਕੇ ਜਿੰਦੇ ਭੰਨਦੇ ਨੇ ਤੇ ਮੈਂ ਭੌਂਕਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਟੁੱਟੀ ਪਈ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੁਕਤੀ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਇੱਕ ਜਨਮ ਸੱਪ ਦਾ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਜਨਮ ਉਸ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਾਲੀ ਦੇ ਕੀੜੇ ਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਚਲੇ ਗਏ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਇਹ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਕੀੜਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੇਖ ਲੈ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਮੋਹ ਦੇ ਵਸ ਹੋਇਆ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜਨਮ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੱਢ ਲਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਉਂ ਬਈ ਬਜ਼ੁਰਗਾ ਹੁਣ ਦਸ, ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਆਹ ਮੇਰੇ ਪੋਤੇ ਅੱਧੀ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਅੱਧੀ ਨਾਲੀ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਖਾ ਕੇ ਮੈਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਨਾਲੀ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਲ੍ਹਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਦੇਖ ਲੈ ਕਿੱਡਾ ਮੋਹ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀੜਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਗੰਦੀ ਨਾਲੀ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਮੋਹ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਜੀਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਸ ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਅਸਲੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਦਿਖਾਇਆ। ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਮੰਨਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਇਹਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ -

ਬੰਧਨਿ ਬਿਨਸੈ ਮੋਹ ਵਿਕਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੪੧੯

ਮੋਹ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਵਿਕਾਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਬੰਧਨ ਹੈ। ਬਿਨਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮੋਹ ਦੇ ਵਿਚ।

**ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਰਣਾਈ ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਬੰਧੁ ਨ ਪਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੪੧੯**

ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੱਖ ਲਵੇ ਤਾਂ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਪੈਂਦਾ।

ਸੋ ਪਹਿਲਾ ਬੰਧਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਅਵਿਦਿਆ ਹੋ ਗਈ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਸੀਂ ਅਗਿਆਨੀ ਜਦ ਸੰਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਬਣਿਆ। ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਇਸ ਸਰੀਰ 'ਚ ਰੱਖੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਜੋਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੋਈ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੋਇਆ ਕੀ, ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾ ਪੜਦਾ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਅਗਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਸਵਾਇਆ ਏਸ ਜੀਵ ਨੂੰ,
ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਰਾਮ ਨਾ ਦਿਸੇ।**

ਕੋਈ ਥਾਂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੈ -

**ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜ਼ੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੬੭੭**

ਜਿਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਧਰ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੂਰ, ਅੰਦਰ ਵੀ ਹੈ ਬਾਹਰ ਵੀ ਹੈ -

**ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩**

ਉਹ ਅੰਦਰ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲੇ ਕਿਉਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਿਆਨ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਮਾਇਆ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

**ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸੁਤਿਆ ਸੁਤਿਆ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥
ਅੰਗ - ੯੨੦**

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ 'ਚ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਸੋ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਅਗਿਆਨਿ ਲਾਇ ਸਵਾਲਿਆ ਗੁਰ ਗਿਆਨੈ ਲਾਇ ਜਗਾਵੈਗੋ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੦੮**

ਜੇ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਨਾਨਕ ਭਾਣੈ ਆਪਣੈ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈਗੋ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੦੮**

ਖੇਡ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ -

**ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ ॥**

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਸੁਲਾ ਦਿਤਾ ਏਸ ਜੀਵ ਨੂੰ। ਹੈ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੀ, ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੀ ਇਹ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਭਾਵ ਆ ਗਿਆ ਇਹਦੇ 'ਚ ਕਿ ਮੈਂ ਜੀਵ ਹਾਂ, ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਇਆ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਾਇਆ ਲਾ ਕੇ ਸੁਲਾ ਦਿਤਾ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਅਰਜਨ ਨਾਲ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਰਜਨ! ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚ ਮੈਂ ਵਿਆਪਕ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਭਾਵ 'ਚ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸੀ ਉਹ, ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਦੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਏਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੇ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਦੀ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਓਹਲੇ ਛੁਪ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਸਾਰੇ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਜੀਵ ਐਨਾ ਅਨਜਾਣ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹਰ ਵਕਤ ਵਿਛੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ 'ਚ ਪੈ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ, ਜੰਮਦਾ-ਮਰਦਾ, ਜੰਮਦਾ-ਮਰਦਾ, ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਕਰਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਰਦਾ-ਕਰਾਉਂਦਾ, ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ ਸਭ ਕੁਛ -

**ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੀਆ ਬਾਤਾ
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੁ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੯**

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੈ ਮੇਰੀ ਅੰਸ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ। ਮੇਰਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ -

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸੁ ॥ ਅੰਗ - ੮੭੧

ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਜੀਵ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਮੈਨੂੰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਰਜਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਪ ਭੁੱਲਦੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਜਨ! ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਿਹਰ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਜੀਵ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਗਿਆਨ ਵੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਮਿਹਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮੁੜ ਕੇ ਜੀਵ ਫੇਰ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ?

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਜਨ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਗੱਲ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀਂ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਏਗਾ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ ਮਹਾਰਾਜ।

ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਮਾਇਆ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ, ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤੁਹਾਨੂੰ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਭੁੱਲਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਏਗਾ। ਤੂੰ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅਰਜਨ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਵੀ ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ?

ਦੂਸਰਾ ਦਿਨ ਆਇਆ ਤੇ ਬਾਹਰ ਜੰਗਲ 'ਚ ਗਏ, ਦਾਤਣ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਲਿਆ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਇਆ ਮੈਂ ਦੇਖਣੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁਲਾ ਦਿੰਦੇ ਓਂ, ਕਿਵੇਂ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੇ ਓਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਰਜਨ! ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੂੰ ਦੇਖ ਕੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਅਨੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਇਹਦੇ 'ਚ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜਿਹਾ ਦਿਮਾਗ ਬਦਲ ਜਾਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਘਰ ਕਿਹੜਾ ਹੈ। ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਸੱਟ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਨਾ ਨਾਉਂ ਯਾਦ ਰਹੇ, ਨਾ ਘਰ ਯਾਦ ਰਹੇ, ਨਾ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਯਾਦ ਰਹਿਣ। ਪਿਛਲੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਵਾਂ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਕੰਮ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਭੁੱਲਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਦਾ ਹੀ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਆ। ਤੈਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮਾਇਆ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹੋਰ ਹੀ ਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਖਤਮ

ਹੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸਾਰਾ। ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਾ ਰਹੀ ਉਥੇ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਨਾ ਉਸ ਤਲਾਅ ਦੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼। ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਘੋਰ ਵਣ ਹੈ ਇਥੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਤਲਾਅ ਹੈ, ਨਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਨਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ। ਲੇਕਿਨ ਅਜੇ ਤਾਜ਼ੀ-ਤਾਜ਼ੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਹੈ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿ ਏਥੇ ਬੈਠੇ ਸੀਗੇ ਉਹ। ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਕਿੱਥੇ ਓਂ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਿਆ ਕਦੇ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਿਆ, ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹੀ ਸਾਰਾ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤਿੰਨ ਰਾਤਾਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਿੰਦਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਨਾਲ ਰੋਣ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਸੀਂ ਚਲੇ ਕਿੱਥੇ ਗਏ। ਮੈਂ ਕਿਹੜੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ 'ਚ ਆ ਗਿਆ, ਕਿਹੜਾ ਥਾਂ ਹੈ ਇਹ। ਮੇਰੀ ਜਾਣੀ ਪਛਾਣੀ ਧਰਤੀ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਵੀ ਹੋਰ ਹੈ ਸਮਾਂ ਵੀ ਹੋਰ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੋਂਦਾ-ਰੋਂਦਾ ਜੰਗਲ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪਰਦੇਸੀਆ! ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਤੂੰ ਐਨਾ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, "ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ?"

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਪਾਗਲਖਾਨੇ 'ਚੋਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਦੌੜਿਆ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਕਿਉਂ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?"

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੈਂ ਅਰਜਨ!"

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਫੇਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਪਾਗਲਖਾਨੇ 'ਚੋਂ ਦੌੜਿਆ ਹੈਂ?" ਦੇਖ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ 300 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਪੋਤਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਤ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੀਸ਼ਤਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ, ਦਿੱਲੀ ਕੋਲ। ਉਥੇ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਸੱਪ ਪਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਹਨੇ ਸੱਪ ਸਾਡੇ ਗਲ 'ਚ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਸੱਪ ਕੱਟ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਮਾਰੇਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਤੱਕਸ਼ਕ ਨਾਗ ਨੇ ਡੰਗ ਦਿਤਾ। ਸੁਕਦੇਵ ਮੁਨੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦਾ ਲੜਕਾ ਜਨਮੇਸ਼ਾ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਾ। ਉਹਨੇ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸੱਪਮੇਧ ਯੱਗ ਕਰਿਆ। ਵੱਡਾ ਭਾਰਾ ਕੁੰਡ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਸਾਰੇ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਜਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਵੀ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਾ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਪੋਤਾ ਰਾਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ?

ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਚੱਲ ਧਰਮਸਾਲ। ਧਰਮਸਾਲ 'ਚ ਲੈ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਕਥਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਰਾਜਸੂ ਯੱਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਭਾਗ ਸੰਭਾਲਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਹਰ ਵਕਤ ਫਿਕਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਹਰ ਵਕਤ ਘਬਰਾਹਟ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਪੋਤਰੇ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਹਿਮਾਲੀਆ ਪਰਬਤ ਜਿੱਥੇ 'ਹੋਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਹਾਂ ਸਪਤ

ਸਿੰਗ ਸੋਭਤ ਹੈ ਤਹਾਂ ਉਥੇ ਪੰਡ ਰਾਜ ਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਰਫਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਉੱਘ-ਸੁੱਘ ਨਹੀਂ, ਕਿੱਥੇ ਬਰਫ 'ਚ ਗਲੇ ਨੇ, ਕਿੱਥੇ ਨਹੀਂ ਗਲੇ, ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏ।

ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੀ, ਪ੍ਰੀਸ਼ਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਨਮੇਜੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਣਿਆ, ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੁਣਿਆ, ਮਨ ਵਿਚ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਪਨਾ ਜਿਹਾ ਆਇਆ ਹੋਣਾ, ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਰਜਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਭੁੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਾਸ ਲੈ ਗਏ, ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਧਨੁਸ਼ ਬਾਣ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਚਲਾਈ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕਮਾਂਡਰ-ਇਨ-ਚੀਫ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਬੜੇ ਸੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਕਰਮ, ਧਰਮ ਸਾਰੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਪੂਜਾ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੇ, ਰੱਬ ਤੋਂ ਨਾਸਤਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇ ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਗਲ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਐਡਾ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇਆ, ਐਨਾ ਨੇਹੁੰ ਤੋੜਿਆ ਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਤਿੰਨ ਬੱਚੇ ਹੋ ਗਏ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਈ, ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮਰਨ ਲੱਗੀ, ਇਹ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੀ ਤੂੰ ਕਾਹਨੂੰ ਰੋਂਦਾ ਹੈਂ? ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਇਕ ਔਰਤ ਮਰ ਜਾਵੇ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਔਰਤਾਂ ਹੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਂਦੀਆਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਬਾਅਦ ਜੀਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸਤੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਉਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਸੀ, ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹਨੇ ਹੱਠ ਕਰਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਾਲ ਸਤੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਬੜਾ ਹਟਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਹਟਦਾ ਨਹੀਂ, ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ, ਅਖੀਰ ਪੰਡਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਜਾਹ, ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਆ ਫੇਰ। ਏਨੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਧੇ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਭੁੱਲਣਾ ਹੀ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾ ਕੇ ਉਧੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਰਜਨ ਤੂੰ ਐਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਆਹ ਦੇਖ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਪਈ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਤੂੰ ਪਛਾਣ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਤੂੰ ਅਰਜਨ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਅਰਜਨ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਨਹਾ ਕੇ ਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾਹੁੰਣ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਤਲਾਅ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਤਾਂ 300 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਉਧੇ। ਕਹਿੰਦਾ ਤੇਰਾ ਵੀ ਦਿਮਾਗ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੋਕ ਕਿ ਜਾਹ ਫੇਰ ਤੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਆ।

ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਜਦੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਮਾਂ ਫੇਰ ਓਹੀ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਦਾ ਬਦਲ ਕੇ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਉਸੇ ਸਰੋਵਰ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਗੜ੍ਹਵੀ ਹੱਥ 'ਚ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਜੇ ਉਤੇ ਪਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਮੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਕਿੱਥੇ ਚਲੀ ਗਈ, ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਕਿੱਥੇ ਗਏ?

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਰਜਨ! ਲਿਆ ਬਈ ਪਾਣੀ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਲਿਆਇਆ ਨਾ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦਾਤਣ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ, ਤੂੰ ਅਰਜਨ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਹਾਂ। ਮੰਨਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅਖੀਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ, ਬੁਲਾ ਕੇ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਥੱਪੜ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਇਆ ਲਾਹ ਦਿਤੀ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਬੱਚੇ ਕਿੱਥੇ ਗਏ?

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਰਜਨ! ਤੂੰ ਐਨਾ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਇਸ ਮਾਇਆ 'ਤੇ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਭੁਲਾ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਮਾਇਆ, ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਭੁੱਲੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਰੀਰ ਹੰਢਾ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਨੂੰ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਅਸੀਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਸੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਸੀ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਕਿਉਂ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈਂ? ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ।

ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈਂ,
ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ।

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ ॥ ਅੰਗ - ੪੪੧

ਤੂੰ ਆਹ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀਵ ਮੰਨ ਬੈਠਿਆ। ਜੇ ਜੀਵ ਵੀ ਮਨ ਲਵੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਥੇ ਵੀ ਨਾ ਰੁਕ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਨੂੰ ਪਛਾਣ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈਂ। ਐਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਨੂੰ ਜੋਤ ਨਾ ਕਿਤੇ ਦਈਂ। ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਸਾਡੇ ਕੀ ਕਰਨਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪਾਲੇਗਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਦੇਖਣਾ ਹੈ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਬਣਦੇ ਦੇਖਣੇ ਨੇ। ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਬਣਾ ਦੇਈਂ ਕਿਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਰਹਿਣ ਦੇ। ਐਨਾ ਅਸੀਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਗਏ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਜਨ ਰੋਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਅਰਜਨ ਬਣਾ। ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਕੀ ਕਰਨਗੇ? ਆਹੀ ਹਿਸਾਬ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਪਛਾਣ -

ਏਕ ਜੋਤਿ ਏਕੋ ਮਨਿ ਵਸਿਆ

ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਕੁ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੨੫

ਕਹਿੰਦੇ, -

ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਸਭ ਏਕੈ ਹੈ ਪਸਰੇ
ਸਭ ਚਰਨ ਤਲੇ ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੨੫
ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਮ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਸੁਆਮੀ ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ ॥
ਅੰਗ - ੨੯੬
ਕੋਈ ਥਾਂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੈ -
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਹੋਇ ਪਸਰਿਆ ਨਾਨਕ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥
ਅੰਗ - ੨੯੬

ਹੁਣ ਇਹਦੇ 'ਚ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਰਹਿ ਗਿਆ।
ਆਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਆ ਗਏ? ਕੋਈ ਹੈ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਥਾਂ? ਉਹ ਆਪੇ
ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪਸਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ।

ਜਬ ਉਦਕਰਖ ਕਰਾ ਕਰਤਾਰਾ॥
ਪੂਜਾ ਧਰਤ ਤਬ ਦੇਹ ਅਪਾਰਾ॥
ਜਬ ਆਕਰਖ ਕਰਤ ਹੋ ਕਬਹੂੰ॥
ਤੁਮ ਮੈਂ ਮਿਲਤ ਦੇਹ ਧਰ ਸਭਹੂੰ॥

ਕਬਯੋ ਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਜਦੋਂ ਫੈਲਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਬੇਅੰਤ ਪਸਾਰਾ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁੰਗੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ,
ਆਪੇ ਆਪ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥
ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ ॥
ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥
ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥
ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ ॥
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੋ ਠਾਉ ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੪

ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ
ਜਾਏ ਤਾਂ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੁਤੇ ਪਏ ਨੇ ਭਾਗ ਦਿਤੀਆਂ ਬਾਂਗਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਜਾਗਦੇ।
ਫਰੀਦਾ ਕੁਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ ॥
ਜੋ ਸੈਤਾਨਿ ਵੰਵਾਇਆ ਸੇ ਕਿਤ ਫੇਰਹਿ ਚਿਤ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੨੮

ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਮਨਮੁਖਤਾਈ ਪੈ ਗਈ, ਅਗਿਆਨ ਛਾ
ਗਿਆ, ਉਹ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਫੇਰਦਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ
ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਕੱਢੀ
ਜਾਂਦੇ ਓ ਵਿਚੋਂ। ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਫੇਰ ਮੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ
ਕੀ ਬਣੇਗਾ, ਮੇਰੇ ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ, ਮੇਰੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ?
ਐਸਾ ਕਹਿੰਦੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਲਾ ਦਿਤਾ -

ਅਗਿਆਨਿ ਲਾਇ ਸਵਾਲਿਆ॥ ਅੰਗ - ੧੩੦੮

ਜਾਗਣ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਰਿਆ ਕੀ
ਜਾਵੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੀਸਰਾ ਜਿਹੜਾ
ਬੰਧਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਹ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਗੰਢ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ,
ਇਹਦੇ 'ਚ 'ਅਹੰ' ਅਤੇ 'ਮਮ' ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ
individuality ਇਹ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਨਹੀਂ
ਇਹ ਛੱਡਦਾ -

ਜਪੁ ਤਪ ਸੰਜਮ ਵਰਤ ਕਰੇ ਪੂਜਾ ਮਨਮੁਖ ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੭੩੨

ਇਹ ਰੋਗ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ -

ਅੰਤਰਿ ਰੋਗੁ ਮਹਾ ਅਭਿਮਾਨਾ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਈ ॥ ੨ ॥
ਬਾਹਰਿ ਭੇਖ ਬਹੁਤੁ ਚਤੁਰਾਈ ਮਨੁਆ ਦਹ ਦਿਸਿ ਧਾਵੈ ॥
ਹਉਮੈ ਬਿਆਪਿਆ ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਆਵੈ ॥
੩॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸੋ ਬੂਝੈ ਸੋ ਜਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਏਕੋ ਬੂਝੈ ਏਕਸੁ ਮਾਹਿ ਸਮਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੭੩੨

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਬੁੱਝਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇੱਕ
ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ,
ਨਾ ਗੱਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨੇ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ
ਹੈ -

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਗਲੇ ਠਾਉ ॥

ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸਾ ਤਿਨ ਠਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੫

ਜਿਹੜੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਜਾਗਰਤ, ਓਹੀ ਉਹਦਾ
ਨਾਉਂ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਹ ਜਾਗਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਦਾ, ਸੋ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹ 'ਅਹੰ' ਤੇ
'ਮਮ' ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਇਹ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦਾ ਇਹ। ਇਹੀ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਹਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ
ਜਨਮ-ਮਰਣ 'ਚ ਲੈ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਬੁੱਝਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੜਦਾ
ਪੈ ਗਿਆ -

ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੋ ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ ॥
ਭਾਂਭੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੇ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੁਰਾਇਓ ॥

ਅੰਗ - ੬੨੪

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਇਹਦਾ ਫੇਰ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਵੀ ਹੈ?
ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਬਚਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰ ਲਓ, ਇਲਾਜ ਹੋ
ਜਾਏਗਾ, ਬਚਨ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ
ਇਹਦਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਬਣੀ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ, ਹਉਮੈ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ।

ਫੁਰਮਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਿਆਰਓ! ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮਨ ਵਿਚ
ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਨਾ ਆਉਂਦੀ, ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ
ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ
ਕਰਦਾ। ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਭਰੋਸਾ ਆਏਗਾ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ 'ਤੇ-

ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ॥

ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਚੀਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੩

ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਬਿਸੁਸੁ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ॥
ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ਤਿਸੁ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੫

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮਨ 'ਚ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ -

ਜਿਸੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮ ਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥
ਨਾ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨਾ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ। ਨਾ ਤਾਂ ਇਹ ਯਾਦ ਕਰਿਆਂ 'ਤੇ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲਹਿਰਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀਆਂ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ -

ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਉਧਾਰਣਹਾਰਾ ॥

ਉਚ ਅਥਾਹ ਅਗੰਮ ਅਪਾਰਾ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨੀ

ਸੋ ਜਨੁ ਤਿਸਹਿ ਧਿਆਈ ਹੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੭੨

ਧਿਆਉਂਦਾ ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਸਵਾਲ ਹੋਰ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜੀਵ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਨਾ। ਇਹਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਾਂ, back to source ਜਾਵਾਂ ਜਿੱਥੋਂ ਮੈਂ ਅੱਡ ਹੋਇਆਂ ਹਾਂ ਓਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਇਹ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਧਨ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਬੰਧਨ ਤੋੜਿ ਲੀਏ ਪ੍ਰਭਿ ਮੋਲੇ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੭੨

ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਿਆ ਇਹਨੂੰ, ਅਪਣਾਅ ਲਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੰਧਨ ਤੋੜ ਦਿਤੇ।

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕੀਨੇ ਘਰ ਗੋਲੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੭੨

ਫੇਰ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ, ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਦਿਨ ਰਾਤ। ਕੋਈ ਵੀ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਪੁਛੋ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ? ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ, ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਿੱਥੇ ਬਿਠਾਲਦਾ ਹੈ, ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਕੁਛ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹਦੇ 'ਚ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਅਨਹਦ ਰੁਣ ਝੁਣਕਾਰੁ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਸਾਚੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈ ਹੇ ॥

ਮਨਿ ਪਰਤੀਤਿ ਬਨੀ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ ॥

ਬਿਨਸਿ ਗਈ ਹਉਮੈ ਮਤਿ ਮੇਰੀ ॥ ਅੰਗ- ੧੦੭੨

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਹੈਂ। ਫੇਰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗੁਆਚਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ 'ਚ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਹੈਗਾ ਫੇਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਚੀਨਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ -

ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਆਪਾ ਚੀਨੈ ਮਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੬੮੪

ਫੇਰ ਭਰਮ ਦੀ ਕਾਲੀ ਲਕੀਰ ਜਿਹੜੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਘਟਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਆਪਾ ਚੀਨਦਾ ਹੈ। ਚੀਨਦਾ ਉਦੋਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਇਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਵਸ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਪਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਫੇਰ ਨਿਰਾ ਗਿਆਨੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, ਫੇਰ ਨਾਸਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਬਣ ਗਈ, ਫੇਰ -

ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕੀਆ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨੈ ਜਗ ਮਹਿ ਸੋਭ ਸੁਹਾਈ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੭੨

ਸੋਭਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸੰਸਾਰ 'ਚ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ -

ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਜਪਹੁ ਜਗਦੀਸੈ ॥

ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈ ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਈਸੈ ॥

ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦੀਸੈ ਏਕਾ ਜਗਤਿ ਸਬਾਈ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੭੨

ਦੂਸਰਾ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਇੱਕੋ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ -

ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਾ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਸਦਾ ਮਨੁ ਰਾਤਾ

॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਜੀਵਹਿ ਜਨ ਤੇਰੇ ਏਕੰਕਾਰ ਸਮਾਈ ਹੇ ॥

੧੫ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥

ਸਭੈ ਉਧਾਰਣੁ ਖਸਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥

ਸਿਮਰਿ ਨਾਮੁ ਪੁੰਨੀ ਸਭ ਇਛਾ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪੈਜ ਰਖਾਈ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੭੨

ਜਦੋਂ ਯਾਦ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ, ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਅਧਿਆਸ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਅਧਿਆਸ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਗ ਪਏਗਾ, ਫੇਰ ਇਹ ਏਕੰਕਾਰ 'ਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਇਹ ਤਿੰਨ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਸੰਗਲ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਟੁਟਦੇ ਨਹੀਂ, ਚੌਥਾ ਸੰਗਲ ਹੈ ਸੰਸੇ ਦਾ, ਸੰਸਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਰਸਤੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੰਸਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਸੰਸਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਕਰਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਛ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਆਤਮਾ ਸਾਖੀ ਜਾਂ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਖੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਜੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਨਣ ਨਾਲ, ਮੁਕਤੀ ਸਾਡੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹਨੂੰ ਸੰਸਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਵੱਡਾ ਸੰਸਾ ਹੈ ਇਹ, ਛੋਟਾ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ। ਛੋਟੇ ਸੰਸੇ ਇਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੀ, ਇਹਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਆਹ ਹੈ। ਆਹ ਰਹਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਵੱਡਾ ਸੰਸਾ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਸੰਸਾ ਜੇ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ

ਮੰਨ, ਤੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -
ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਜੀ, ਸਭਨੀਂ ਘਟੀਂ ਰਾਮ ਵਸਦਾ,
ਤੈਨੂੰ ਪੈ ਗਿਆ ਭੁਲੇਖਾ ਭਾਰੀ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਦੇ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ ਲਵੇ ਕਿ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਮੰਨ। ਫੇਰ ਇਹਦਾ ਗਾਉਣਾ ਸੁਣਨਾ ਥਾਉਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਥਾਉਂ ਪੈਂਦਾ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਥਕੇਵਾਂ ਹੀ ਹੈ-

ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਪੂਜਣ ਸਭਿ ਆਵਹਿ
ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਤਮ ਬਾਨੀ ॥
ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਹਰਿ ਥਾਇ ਪਾਵੈ
ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ॥
ਅੰਗ - ੬੬੯

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਇਸ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਹੀ ਖਾਤਮਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਵੀ ਰਹਿ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਰਹਾਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੋ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਇਕੋ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਸਗਲ ਬਨਸਪਤਿ ਮਹਿ ਬੈਸੰਤਰੁ ਸਗਲ ਦੂਧ ਮਹਿ ਘੀਆ ॥
ਅੰਗ - ੬੧੭

ਸਾਰੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਦੁੱਧਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਘੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ -

ਉਚ ਨੀਚ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਧਉ ਜੀਆ ॥
ਅੰਗ - ੬੧੭

ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਜੋਤ ਹੈ, ਜਾਗਰਤ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹੈਗੀ ਜੋਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਘਟ-ਘਟ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਸੰਤਹੁ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਹਿਓ ॥
ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸਰਬ ਮਹਿ ਜਲਿ ਥਲਿ ਰਮਈਆ
ਆਹਿਓ ॥
ਅੰਗ - ੬੧੭

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਦੀ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਗੁਜਾਇੰਸ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕੁ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਓ ॥
ਅੰਗ - ੬੧੭

ਪਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਏਸ ਬੰਧਨ ਨੂੰ ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ -

ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇਓ ॥
ਅੰਗ - ੬੧੭

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਬਾਜੀਗਰਿ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਭੇਖ ਦਿਖਲਾਈ ॥
ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਥੀਮ੍ਹਿਓ ਪਾਸਾਰਾ ॥ ਤਬ ਏਕੋ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥
ਅੰਗ - ੭੩੬

ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਜੀ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇੱਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਜਾਦੂਗਰ ਆਇਆ। ਉਹਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ

ਹਾਂ। ਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਤਮਾਸ਼ਾ ਉਹ ਦਿਖਾਈਂ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਮਿਲੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਠੀਕ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਦਿਖਾਏਂਗਾ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਦੇਖਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਓਂ ਮਹਾਰਾਜ?

ਕਹਿੰਦਾ ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੇਵ ਲੋਕ ਜਾ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਜੇ ਮੈਂ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਗਿਆ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਕੀ ਕਰੇਗੀ ਵਿਚਾਰੀ, ਇਹਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਓ ਕੋਈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਸਮਝਾਂਗਾ, ਤੂੰ ਨਾ ਫਿਕਰ ਕਰ।

ਉਹਨੇ ਇੱਕ ਗੋਲਾ ਜਿਹਾ ਕੱਢਿਆ, ਉਪਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਹਲੇ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੀਚਿਆ ਉਹ ਰੱਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਪਰ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਓਹਲੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਮੈਂ ਦੇਵ ਲੋਕ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਲੜਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇੰਦਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ ਪਵਣ ਦੇਵਤਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ।

ਖਟਾਖਟ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਮੈਂ ਪਵਣ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਹੇਠਾਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ, ਹਨੇਰੀ ਚੱਲ ਪਈ, ਦਰਖਤ ਗਿਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੱਲੇ, ਕਿੱਡਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਪਵਣ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ। ਦੇਖੋ ਮਾਰ ਕੇ ਬੱਲੇ ਵੀ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਗਨ ਦੇਵਤਾ ਮਾਰ ਲਿਆ, ਅੱਗ ਹੀ ਅੱਗ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਸਮਾਨ 'ਚ, ਹੇਠਾਂ ਅੱਗ ਹੀ ਅੱਗ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸਿਰ ਵੱਢ ਕੇ ਬੱਲੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ। ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ। ਸਾਰੇ ਡਰੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਬਹਾਦਰ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕਿਤੇ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਹੋਵੇ, ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਈਏ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇੰਦਰ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਹਾਇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਕੱਟ ਗਈ। ਫੇਰ ਹਾਇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਲੱਤ ਕੱਟ ਗਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਧੜ ਕਟ ਗਿਆ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ-ਟੁੱਕੜੇ ਹੋ ਕੇ, ਕਿਤੇ ਬਾਂਹ, ਕਿਤੇ ਲੱਤ ਗਿਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੜਾ ਹੀ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। ਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਉਹਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਸੀ ਉਹਨੇ ਰੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਤਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਚਿਤਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਤੇ ਉਹਦੇ

ਵਿਚ ਚੁਣ ਕੇ ਉਹਦੀ ਲਾਸ਼ ਰੱਖੀ ਗਈ ਤੇ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਬੈਠੀ, ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਜਦੋਂ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿਤੀ, ਜਲ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਓਹੀ ਧੜ ਰੱਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਉਤਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਜੈ ਹੋ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਸਾਰੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਾਦੂਗਰ! ਤੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈਂ? ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਹੀ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਂਦਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੇਰੀ ਇਸਤਰੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇਰੇ ਨਾਲ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਦ ਮਰਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਤੀ ਕਿਸ ਨਾਲ ਹੋ ਗਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਛੁਪਾ ਲਈ, ਮੈਂ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਬਹੁਤ ਸਫਾਈ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਾਦੂਗਰ! ਉਹ ਤਾਂ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੱਤ ਤਾਲੇ ਲਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤਾਲੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢ ਲਿਆਇਆ। ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਈ ਸਾਡੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰਾ ਇਨਾਮ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਕੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਆਕਾਸ਼ 'ਚ ਗਿਆ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤੇ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਹਾਂ, ਕੇਵਲ ਮੇਰੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹੇ ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਉਹੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸੀ। ਨਾ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਲਓ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹੀ। ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਹਥਿਆਰ ਹੈ, ਨਾ ਤਲਵਾਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰਕੇ, ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ। ਨਵਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪੁੱਛੂ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਹ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਜਾਦੂਗਰ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਅਣਹੋਂਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿਤੀ। ਹੈ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਇਹਦਾ ਵਜੂਦ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਦਿਸ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਤਿ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀਆ ਨੇ, ਭਾਲ ਲਓ ਫੇਰ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ? ਲੱਭਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੁਪਨੇ ਵਾਲਾ ਕਿ ਕਿੱਧਰ ਚਲੇ ਗਏ ਜਿਹੜੇ ਹੁਣੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਨਾ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਮਿਲਣ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਰਾਜਨ! ਉਹ ਰਾਤ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਿਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ, ਲੰਮਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਰੈਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੈ, ਹੈ ਦੋਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਹੀ। ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਹੈ ਇਹ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ ਪਿਆ ਹੈ -

ਬਾਜੀਗਰਿ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ ॥ ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਭੇਖ ਦਿਖਲਾਈ ॥

ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਬੰਮਿਓ ਪਾਸਾਰਾ ॥ ਤਬ ਏਕੋ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥ ੧ ॥

ਕਵਨ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਸਟਿਓ ਬਿਨਸਾਇਓ ॥

ਕਤਹਿ ਗਇਓ ਉਹੁ ਕਤ ਤੇ ਆਇਓ ॥

ਅੰਗ - ੭੩੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਐਨੇ ਰੂਪ ਆਏ ਸੀ, ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ? -

ਜਲ ਤੇ ਉਠਹਿ ਅਨਿਕ ਤਰੰਗਾ ॥

ਕਨਿਕ ਭੂਖਨ ਕੀਨੇ ਬਹੁ ਰੰਗਾ ॥

ਅੰਗ - ੭੩੬

ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਓ, ਲਹਿਰਾਂ ਤੇ ਲਹਿਰਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਉੱਚੀਆਂ-ਉੱਚੀਆਂ, ਲਗਦਾ ਹੈ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਧਰਤੀ ਬਚਦੀ, 200-200 ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਲਹਿਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਹੀ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹੈ, ਸਮੁੰਦਰ 'ਚੋਂ ਉੱਠ ਕੇ। ਸੋਨੇ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗਹਿਣੇ ਬਣਦੇ ਨੇ, ਮੁੜ ਕੇ ਵਾਲ ਦਿਓ, ਸੋਨੇ ਦਾ ਸੋਨੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਬੀਜੁ ਬੀਜਿ ਦੇਖਿਓ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰਾ ॥ ਫਲ ਪਾਕੇ ਤੇ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੭੩੬

ਬੀਜ, ਬੀਜ ਦਿਤਾ। ਬੂਟਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਫੈਲ ਗਿਆ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਬੋਹੜ ਦਾ, ਅਖੀਰ ਬੀਜ ਵਿਚ ਫੇਰ ਸਮਾਅ ਗਿਆ, ਫਲ ਲਗ ਗਿਆ ਜਦ, ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਫੇਰ ਬੀਜ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਟਾਹਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਸਹਸ ਘਟਾ ਮਹਿ ਏਕੁ ਆਕਾਸੁ ॥ ਘਟ ਫੂਟੇ ਤੇ ਓਹੀ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥

ਭਰਮ ਲੋਭ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਵਿਕਾਰ ॥ ਭ੍ਰਮ ਫੂਟੇ ਤੇ ਏਕੰਕਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੭੩੬

ਮਾਇਆ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਤੇ ਭਰਮ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪੇ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਇਥੇ ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਨਾ ਤੂੰ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਹਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾ ਬੰਧਨ ਹੈ, ਇਹ ਟੁੱਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਛੇਵਾਂ ਬੰਧਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ। ਵਾਸ਼ਨਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨੇ। ਧਨ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਲੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਸਰੀਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਜਿੰਨੀਆਂ desires ਨੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਸਾਰੀਆਂ ਇਹਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦੀਆਂ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਨਾਲ।

ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ॥

ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬੰਧਿ ਚਲਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੧

ਨਾ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਮਮਤਾ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਚਲਦਾ ਹੈ -

ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਤ ਕਿਆ ਲੇ ਚਾਲੇ

ਬਿਖੁ ਲਾਏ ਫਾਰ ਬਿਕਾਰਾ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੩੧

ਬਿਹੁ ਲੱਦ ਕੇ ਤੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

'ਚਲਦਾ.....।'

30-31 ਅਕਤੂਬਰ, 1 ਨਵੰਬਰ 2014 ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਸੰਬੰਧੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ - ਮਿਤੀ 14 ਸਤੰਬਰ 2014

ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਆਪ ਜੀ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਤ ਹੈ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਮਿਤੀ 30, 31 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ 2014 ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਿਤੀ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰੱਤਾ ਗੱਦੀ' ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਦੂਜਾ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ੧੩ਵੀਂ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ 2014 ਦੀਵਾਨ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿੱਠੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਲਈ ਅਨੇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 14-9-2014 ਐਤਵਾਰ ਦੁਪਹਿਰ 1.00 ਵਜੇ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਹੋਈ। ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਸਵੇਰੇ 11.00 ਵਜੇ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸਰਵਣ ਕੀਤੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰਮਤਿ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿਤ ਸਮਰਪਣ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਯਾਦ ਪੂਰੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮਨਾਈਏ। ਆਪ ਜੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਈਏ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰੀਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥

ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੬

ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਛੱਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਮਾਨਯੋਗ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਨਿਮਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਮਿਤੀ 30, 31 ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ 2014 ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ, ਸਮਾਂ 4 ਵਜੇ ਤੋਂ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ ਸਿਮਰਨ, 5 ਵਜੇ ਤੋਂ 7 ਵਜੇ ਤੱਕ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਉਪਰੰਤ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ। ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਦਿਨ ਦੇ ਦੀਵਾਨ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 3.30 ਤਕ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਦੀਵਾਨ - 6.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ 10.00 ਵਜੇ ਤੱਕ।

ਸਮੂਹ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੇ ਸਫਲ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ -

ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਮੇਟੀ - ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਉਂਦੇ ਐਤਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 11.30 ਵਜੇ ਇਕੱਠ ਹੋ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ।

ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨ ਕਮੇਟੀ - ਇਹ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਰ ਐਤਵਾਰ 11.30 ਵਜੇ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਇਕੱਠ ਹੋਣਗੇ।

ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਕਮੇਟੀ, ਸਮਾਗਮਾਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਨਕਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ 'ਸਥਾਨ ਕਮੇਟੀ'। ਇਸਤਿਹਾਰ, ਫਲੈਕਸ ਬੋਰਡ, ਕਾਰਡ, ਰਸੀਦ ਬੁੱਕਾਂ ਅਤੇ ਪਾਰਕਿੰਗ ਟੋਕਨ ਬਨਾਉਣ ਅਤੇ ਛਪਵਾਉਣ ਲਈ ਕਮੇਟੀ, ਫਲੈਕਸ ਬੋਰਡ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਮੇਟੀ, ਇਸਤਿਹਾਰ ਵੰਡਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਇਸਤਿਹਾਰ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ, ਪ੍ਰੈਸ ਨੋਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ. ਦੀ ਐਡ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ, ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟ ਲਈ ਆਡੀਓ ਕੈਸਟਾਂ ਅਤੇ ਵੀਡੀਓ ਸੀ.ਡੀ. ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਸਰਕਾਰੀ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕਾਰਡ ਵੰਡਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ/ਮੋਹਾਲੀ/ਖਰੜ/ਪੰਚਕੂਲਾ ਅਤੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ, ਐਨ.ਆਰ.ਆਈਜ਼ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਕਾਰਡ ਆਦਿ ਭੇਜਣਾ, ਸਰਕਾਰੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਦੇਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਲਈ ਕਮੇਟੀ, ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਬਜੈਕਟ (ਵਿਸ਼ੇ) ਦੇਣ ਲਈ ਕਮੇਟੀ, ਸੰਤਾਂ/ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ/ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ-ਪੱਤਰ ਦੇਣੇ, ਸਵਾਗਤੀ ਗੇਟ, ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ. ਤੇ ਐਡ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਪੀਕਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟ, ਸ਼ਾਮਿਆਨਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨਾ, ਲਾਈਟ ਤੇ ਸਾਊਂਡ ਦੀ ਬੁਕਿੰਗ, ਲਾਈਟ ਅਤੇ ਸਾਊਂਡ, ੨੪ ਘੰਟੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਬਰਤਨਾਂ ਦੀ ਬੁਕਿੰਗ, ਰਾਸ਼ਨ ਪਰਚੇਜ਼ ਕਮੇਟੀ, ਰਾਸ਼ਨ ਦੀ ਚੈਕਿੰਗ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਕਮੇਟੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਲੋਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਲੰਗਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਬਾਲਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ/ਡੀਜ਼ਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਲੋਹਾਂ ਦੀ ਵੰਡ (ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਮ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਐਨ.ਆਰ.ਆਈਜ਼ ਲਈ ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਸਟਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀਆਂ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਸਮੁੱਚੇ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਸਫਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਫਲੱਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਅਰ ਆਦਿ, ਕੂੜੇਦਾਨ ਬਨਾਉਣੇ, ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਕੰਟਰੋਲ,

ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਗੱਡੀਆਂ ਰਿਪੇਅਰ/ਪੈਂਚਰ ਸੇਵਾ, ਟਰੱਕ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ, ਵੀਡੀਓ ਗ੍ਰਾਫੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਚੋਲੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਜੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਸਿਰ ਢੱਕਣ ਲਈ ਰੁਮਾਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ ਬੈਜ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਲਈ ਕਕਾਰ, ਥਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਮਿਤੀ 30 ਅਤੇ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੋਟ - ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਕਾਰਜ ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣਗੇ। ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਮਿਤੀ 12-10-2014 ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੇਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਣਗੇ ਅਤੇ 1.00 ਵਜੇ ਮੀਟਿੰਗ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਵੇਗੀ।

ਉਪਰੰਤ ਸਤੋਤਰ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਹੋਏ। ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਅਤੇ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਨਿਮਨ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਖਸ਼ਿਆ

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਭੋਟਿਓ ਵਡਭਾਗੀ ਮਨਹਿ ਭਇਆ ਪਰਗਾਸਾ ॥
ਕੋਇ ਨ ਪਹੁਚਨਹਾਰਾ ਦੂਜਾ ਅਪੁਨੇ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਭਰਵਾਸਾ ॥ ੧
॥ ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰੈ ॥
ਆਗੈ ਸੁਖੁ ਪਾਛੈ ਸੁਖ ਸਹਜਾ ਘਰਿ ਆਨੰਦੁ ਹਮਾਰੈ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਕਰਣੈਹਾਰਾ ਸੋਈ ਖਸਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥
ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਲਾਗੇ ਇਕ ਰਾਮ ਨਾਮ ਆਧਾਰਾ ॥
ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਅਕਾਲ ਮੁਰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹੈ ਭੀ ਹੋਵਨਹਾਰਾ ॥
ਕੰਠਿ ਲਗਾਇ ਅਪੁਨੇ ਜਨ ਰਾਖੇ ਅਪੁਨੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰਾ ॥
ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਅਚਰਜ ਸੋਭਾ ਕਾਰਜੁ ਆਇਆ ਰਾਸੇ ॥
ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਭੋਟਿਓ ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸੇ ॥ ॥

ਅੰਗ - ੬੦੯

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ - ਸਮਾਗਮ ਵਾਸਤੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ/ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ ਜੀ -

ਭਾਈ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ- 98155-94315, 94635-86024

(ਪੰਨਾ 10 ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਅਗਲੇ ਕਰਮਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚੱਕਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਦੋਸ-ਚੱਕਰ ਟੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ॥

ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧ੍ਰੋਹ॥

ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ॥ ਅੰਗ - ੨੬੮

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਚਾਨਣ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਦੀਵਾ ਜਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਤਮਕ ਤੱਤ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਪਛਾਣ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੁਝਿਆ ਦੀਵਾ ਜਗ ਪਿਆ (ਦੀਪਕੁ ਸਹਿਜ ਬਲੈ ਤਤਿ ਜਲਾਇਆ) ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ (ਧਨ ਪਿਰ ਮੇਲੇ), ਹਿਰਦਾ ਰਸ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਖਿੜ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਤੇਲ ਮਿਲਣ ਤੇ ਦੀਵੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਜੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਕੇ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ, ਵਿਗਸਦਾ ਹੈ (ਧਨ ਓਮਾਰੈ ਸਰਸੀ)

ਦੀਪਕ ਰਸ ਤੇਲੇ ਧਨ ਪਿਰ ਮੇਲੇ ਧਨ ਓਮਾਰੈ ਸਰਸੀ ॥

ਅਵਗਣ ਮਾਰੀ ਮਰੈ ਨ ਸੀਝੈ ਗੁਣਿ ਮਾਰੀ ਤਾ ਮਰਸੀ ॥

ਜਿਸ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੇ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੁਰਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਉਹ ਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਮਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ (ਅਵਗਣ ਮਾਰੀ ਮਰੈ)

ਉਹ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਆਤਮਕ ਸੂਝ ਤੋਂ ਕੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਨ ਸੀਝੈ), ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਜਿਸ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ, ਉਤਮ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਸਦਕਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਰਾਹੀਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਗੁਣਿ ਮਾਰੀ ਤਾ ਮਰਸੀ)

ਨਾਮੁ ਭਗਤਿ ਦੇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਬੈਠੇ ਅਜਹੁ ਤਿਨਾੜੀ ਆਸਾ

ਨਾਨਕ ਮਿਲਹੁ ਕਪਟ ਦਰ ਖੋਲਹੁ ਏਕ ਘੜੀ ਖਟੁ

ਮਾਸਾ॥੧੨॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਉਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦੇ, ਸਗੋਂ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਨਿਜ ਘਰ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਤਾਂਘ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (ਨਾਮੁ ਭਗਤਿ ਦੇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਬੈਠੇ ਅਜਹੁ ਤਿਨਾੜੀ ਆਸਾ) ਉਹ ਸਦਾ ਇਹੀ ਜੋਦੜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੀਦਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ, ਆਪਣਾ ਮਿਲਾਪ ਬਖਸ਼, ਸਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲ (ਮਿਲਹੁ), ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਪਾਣ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਕਿਵਾੜ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਉ (ਕਪਟ ਦਰ ਖੋਲਹੁ) ਤੈਥੋਂ ਹੋਇਆ ਵਿਛੋੜਾ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਇਕ ਘੜੀ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ, ਜਾਪਦਾ ਹੈ (ਏਕ ਘੜੀ ਖਟੁ ਮਾਸਾ)। ਜਾਗਰੂਪ ਇਨਸਾਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਇਕ ਘੜੀ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਵੀ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ -

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ॥

ਅੰਗ - ੯

(*****)

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ
 ਸੰਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ
 ਸੰਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ
 ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਮੁਗਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਤੇ 1
 ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ 2014

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਬਾ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਐਮਿਟ ਸੰਚਾਰ 31 ਅਕਤੂਬਰ, 1 ਨਵੰਬਰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ	ਟਰਾਅਪੋਸਟ, ਸਮਾਜੀ ਕਲੀ ਕਿਊਰ ਨੰ: 98159-94315 988828-888284 98147-12900	ਮਹਾਪੁਰਾਣ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਧੀਂ ਬੋਠਾ ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ	ਫਰੀ ਮਿਡੀਕਲ ਕੈਂਪ * ਬੱਚੇ ਦੇ ਹਿੱਸ, ਕੋਚਾ, ਡੀਐਚ ਟੈਸਟੀਓ * ਹਿੱਸਾ ਤੇ ਹਿੱਸਾ ਵੱਖਰ ਨਿਰੀਖਣ * ਡਾਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਚਿਕਿਤਾ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ * ਹੋਰ ਵੱਖਰ ਸੈਂਟਰੀਲ ਕੋਲੋਂ ਡਾਕਟਰ ਦੁਆਰਾ 24 ਘੰਟੇ ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ
ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਐਮਿਟ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਦਰਸਾਈ ਜ਼ਰੂਰ ਅਨੁਸਾਰ	ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ www.ksatv.com www.youtube.com/watch?v=... <small>Freeview Channel</small>	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸਾਥਾਰਾ ਅਵੇਰਿੰਗ 29 ਅਕਤੂਬਰ	

ਪ੍ਰਾਰਥਕ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਨੇੜ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ)

ਫੋਨ : 96481-01996, 98551-32899, 94172-14378,
98883-10777, 98148-12980

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ
 ਸਾਂਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ
 ਸਾਂਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ
 ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸ਼ਰਿਰਾਮੀਕ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਮੁਗਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਤੇ 1
 ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ 2014

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਬਾ ਲਖਦੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਐਮੀਊਡ ਸੰਚਾਰ 31 ਅਕਤੂਬਰ, 1 ਨਵੰਬਰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ	ਨਵਾਮਪੁਰਾਣ/ਸਚਾਈ ਕਲੀ ਲਿਪਕ ਨੰ: 981505-94315 9848285-8883264 98147-12900	ਮਹਾਪੁਰਾਣ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਧੀ ਕੋਟਾ ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ	ਦਰੀ ਮਿਠੀਕਲ ਕੈਂਪ * ਖੰਡੇ ਦੇ ਚਿੱਕ, ਕੋਠਾ, ਠੰਡੇ ਖਰੇ ਵਾਲੀਆਂ * ਚਿੱਕੇ ਤੇ ਚਿੱਕਾ ਵੱਧ ਸੰਗੋਰਿਕ * ਭਾਰੀ ਚੁੱਕਾ ਚਿੱਕੇ ਖਰੇ ਵਾਲੀਆਂ * ਇੱਕ ਵਰਿਯਾ ਸਿੱਖ ਚਿੱਕੀਕਲ ਚੁੱਕਾਣ ਚੁੱਕਾਣ ਤੇ ਖੀ ਚਿੱਕੀਕਲ ਚੁੱਕਾਣ
ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕੰਮਿਟ ਵੇਲੇ ਮਹਾਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਦਰਸਾਈ ਚੁਕਰ ਅਨੁਸਾਰ	ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ www.karam.org www.youtube.com/karamg.org www.facebook.com/karamg.org Facebook Channel	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸਥਾਨਾ ਸਮਰੋਹ- 29 ਅਕਤੂਬਰ	

ਪ੍ਰਾਰਥਕ - ਵਿਕਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਿਫਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਨੌਲ ਚੌਕੀਕਲ)

ਫੋਨ : 96481-01990, 96551-02899, 94172-14378,
98889-10777, 98148-12580

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ
 ਸਾਂਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ
 ਸਾਂਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ
 ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸ਼ਹਿਦਾਸ਼ੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਮੁਗਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੁਗਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਤੇ 1
 ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ 2014

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਬਾ ਲਖਦੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ 31 ਅਕਤੂਬਰ, 1 ਨਵੰਬਰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ	ਟਰਾਇਬਲ/ਅਕਾਲੀ ਅਲੀ ਕੰਪਰਾਕ ਨੰ: 98155-94319 984829-928824 98147-12900	ਮਹਾਪੁਰਬਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੰਧੀ ਭੇਟਾ ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ	ਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ * ਖੰਭੇ ਦੇ ਚਿਕਿਤਸਾ, ਖੋਲ੍ਹ, ਟੀਕਾ ਖੋਲ੍ਹਾਵੀ * ਚਿਕਿਤਸਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਥਮ ਚੈਕਅੱਪ * ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੈਕਅੱਪ ਅਤੇ ਵਰਤੀਆਂ * ਮੋੜ ਬਿੰਬਾਮ ਸਿੱਖ ਮੈਡੀਕਲ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ 21 ਖੋਲ੍ਹੀ ਚੈਕਅੱਪ ਕੀਤੀ
ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਾਲੇ ਮਹਾਪੁਰਬਾ ਦੀ ਦਰਸਾਈ ਲੁਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ	ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ www.karam.net www.youtube.com/watch?v=... www.facebook.com/karamnet Facebook Channel	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਬੂਰੀ ਦਾ ਸਾਨਾਨਾ ਸਮਾਗਮ- 29 ਅਕਤੂਬਰ	

ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੁਗਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਨੌਲੋ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ)

ਫੋਨ : 98491-61995, 98551-02069, 94172-14376,
98889-10777, 98146-12900

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ
 ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ
 ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ
 ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਮੁਗਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਗਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਤੇ 1
 ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ 2014

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਖੇਮਿਤ ਸੰਚਾਰ 31 ਅਕਤੂਬਰ, 1 ਨਵੰਬਰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ	ਟਰਾਅਸਪੋਰਟ/ਕਾਰਵਾਹੀ ਕਰੀ ਕੰਪਨੀ ਨੰ. 991535-94315 991535-981254 99147-12990	ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੰਗੀ ਭੇਟਾ ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ	ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ * ਖੰਭੇ ਦੇ ਹਿੱਲਾ, ਖੰਭਾ, ਲੋਕ ਖਰੇ ਦਵਾਈਆਂ * ਖਿੱਚੇ ਤੇ ਖਿੱਚੇ ਵਾਲੇ ਹਿੱਲੇ * ਖਾਣੇ ਦੁਆਰਾ ਕੋਲੋਂ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ * ਇਹ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਸੇਵਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਹੁਣ 21 ਫੀ ਫੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦੁਆਰਾ
ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਖੇਮਿਤ ਕੌਲੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਸੁਕਰ ਅਨੁਸਾਰ	ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ www.sabji.org 991535-94315 www.sabji.org	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਆਯਾਨਾ ਸਮਾਵੇਸ਼- 29 ਅਕਤੂਬਰ	ਫੋਨ - 99491-61935, 99551-32065, 94172-14378, 98889-10777, 98146-12990

ਪ੍ਰਾਰਥਕ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਗਨੀ ਮੈਸਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
 (ਨੌਵੇਂ ਵੈਬਸਾਈਟ)

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ
ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ
ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਤੇ 1
ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ 2014

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਬਾ ਲਖਦੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ :
ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ
ਰਾਤ 10.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
1 ਨਵੰਬਰ :
ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ
ਸ਼ਾਮ 4.00 ਵਜੇ ਸੰਪੂਰਨਤਾ

ਐਮਿਤ ਸੰਚਾਰ
31 ਅਕਤੂਬਰ, 1 ਨਵੰਬਰ
ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ

ਰਾਮਪੁਰਾ/ਸਵਾਮੀ ਕਲੀ
ਸਿਰਸਾ ਜੀ
981155-94315
988828-988224
98147-12900

ਮਹਾਪੁਰਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ
ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੱਧੀ ਕੋਟਾ
ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ

ਫਰੀ ਮਿਡੀਕਲ ਕੈਂਪ
* ਖੰਭੇ ਦੇ ਚਿਕਿਤਸਾ, ਖੋਲ੍ਹ, ਲਿਓ ਖਰੇ ਵਾਲੀਆਂ
* ਚਿਕਿਤਸਾ ਤੇ ਚਿਕਿਤਸਾ ਨੂੰ ਵੀ ਚਿਕਿਤਸਾ
* ਡਾਕਟਰ ਨੁਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ
* ਡਾ. ਬਿਜਲ ਸਿੰਘ (ਕਿੱਲੀਕ ਡਾਕਟਰ)
* ਨੁਰਾ ਮ ਐਚ ਡੀ (ਚਿਕਿਤਸਾ ਕੁਰੂ)

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ
ਐਮਿਟ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਪੁਰਾ ਦੀ
ਦਬਸਾਈ ਜੁਗਤ ਅਨੁਸਾਰ

ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ
www.bani.net
www.sikhnet.com
www.sikhnet.com/ramprasad
Facebook Channel

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ
ਕੁਰੂ ਦੇ ਦਾ ਸਥਾਨਾ ਸਮਝੋ-
29 ਅਕਤੂਬਰ

ਪ੍ਰਾਰਥਕ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਲਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
(ਨਵੇਂ ਬੰਗੀਲਾਜ਼) ਫੋਨ : 99461-81956, 98551-32065, 94172-14378,
98893-10777, 98146-12900

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ
ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ
ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਤੇ 1
ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ 2014

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਬਾ ਸ਼ਬਦੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

30-31 ਅਕਤੂਬਰ :
ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ
ਰਾਤ 10.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
1 ਨਵੰਬਰ :
ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ
ਸ਼ਾਮ 4.00 ਵਜੇ ਸੰਪੂਰਨਰਾ

ਐਮਿਟ ਸੇਵਾ
31 ਅਕਤੂਬਰ, 1 ਨਵੰਬਰ
ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ

ਦੇਸ਼ਪਿੰਡ (ਰਤਵਾੜਾ) ਵੱਲੋਂ
ਸੰਪਰਕ ਨੰ:
98109-94315
98839-98824
98147-12900

ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ
ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੱਧੀ ਭੋਲਾ
ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ

ਫਰੀ ਸਿਡੀਕਲ ਕੈਂਪ
+ ਖੋਲ੍ਹੇ ਦਿਲ, ਖੋਲ੍ਹੇ, ਖੋਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ
+ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਕ੍ਰਮ ਖੋਲ੍ਹੋ
+ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ
+ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖੀ ਡਾਕਟਰਾਂ
ਨੂੰ 24 ਘੰਟੇ ਫਰੀ ਕੋਲਿਕ ਨੂੰ

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ
ਐਮਿਟ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀ
ਦਰਸਾਈ ਸੁਕਰ ਅਨੁਸਾਰ

ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ
www.basm.net
www.sikhism.org
www.basm.org
Facebook Channel

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ
ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਸ਼ਾਇਦ-
29 ਅਕਤੂਬਰ

ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਿਲਨ ਏਗੈਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
(ਨੇੜ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ)

ਫੋਨ : 98461-81996, 98551-32068, 94172-14378,
98839-10777, 98146-12930

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ
 ਸਾਂਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ
 ਸਾਂਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ
 ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਤੇ 1
 ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ 2014

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਬਾ ਸ਼ਖ਼ਬੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਐਮਿਤ ਸੰਚਾਰ 31 ਅਕਤੂਬਰ, 1 ਨਵੰਬਰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ	ਟਰਾਸਟਪੋਸਟ/ਮਹਾਨੀ ਚੈਨਲ ਨਿਯਮ ਨੰ: 98155-94315 98435-88024 98147-12900	ਮਹਾਪੁਰਾਣ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੱਧੀ ਕੋਟਾ ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ	ਦਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ * ਖੱਬੇ ਹੇ ਦਿਲ, ਕੋਲਰ, ਲਿਓ ਅਤੇ ਦਰੀਦੀ * ਦਿਲ ਤੇ ਦਿਲੀਜ ਕ੍ਰਮ ਚੈਕਿੰਗ * ਡਾਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਚੈਕਅੱਪ ਕਰਵਾਏ * ਇਹ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮਿੱਠੀਓਲ ਟਰੱਸਟ ਦੁਆਰਾ 24 ਘੰਟੇ ਚੈਕਿੰਗ ਕਰਵਾਏ
ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਐਮਿਤ ਵੇਲੇ ਮਹਾਪੁਰਾਣ ਦੀ ਦਰਸਾਈ ਜੁਗਤ ਅਨੁਸਾਰ	ਛਾਟੀਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ www.bsnl.org www.reformers.org www.bahai.org/india/eng/india.htm Facebook Channel	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੂਚੇ ਦਾ ਸਥਾਨਾ ਲਾਭਿਤ- 20 ਅਕਤੂਬਰ	ਫੋਨ : 95461-81936, 98551-32068, 94172-14378, 98883-10777, 98146-12900

ਪ੍ਰਾਰਥਕ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਨੇੜੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ)

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ
 ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ
 ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ
 ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

30-31 ਅਤੇ 1
 ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ 2014

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਬਾ ਲਖਬੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਐਮਿਤ ਸਿਰਾਬ 31 ਅਕਤੂਬਰ, 1 ਨਵੰਬਰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ	ਦਰਸਪੁਸਤਕ/ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਲੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਨੰ: 985 1 99-943 1 9 98-8 89-2816-8888326-4 98 1 47-1 2900	ਮਹਾਪੁਸਤਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੱਧੀ ਭੋਟਾ ਤੇ ਵਿਠੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ	ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ * ਖੋਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿਹਾ, ਕੋਰਾ, ਠਿਕ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਵੇ * ਡਿਓਰ ਤੇ ਡਿਓਰ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ * ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੈਕਅੱਪ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ * ਖੋਲ੍ਹੇ ਵਾਲੇ ਸਿੱਕੇ ਮਿੱਠੀਲ ਰੁਕਾਵੇ * ਕੁਝ 24 ਘੰਟੇ ਡੀ ਡਿਓਰ ਕੁਝ
ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਐਮਿਤ ਵੇਲੇ ਮਹਾਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਦਬਸਾਈ ਜੁਗਤ ਅਨੁਸਾਰ	ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ www.bhaini.com www.scholarship.org www.bhaini@baini.org Facebook Channel	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸਾਠਾਨਾ ਸਮਝੋਟ- 29 ਅਕਤੂਬਰ	ਫੋਨ : 98461-81996, 98551-32006, 94172-14376, 98889-10777, 98146-12900

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ॥ (ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਭੂਮੀਆਂ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬
ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥ ਅੰਗ - ੨੮੯
ਧਾਰਨਾ - ਲਾਡ ਲਡਾਇਆ ਤੇਰੇ ਭਰੋਸੇ ਮੈਂ।
ਤੇਰੇ ਭਰੋਸੇ ਪਿਆਰੇ ਮੈ ਲਾਡ ਲਡਾਇਆ ॥
ਭੂਲਹਿ ਚੁਕਹਿ ਬਾਰਿਕ ਤੂੰ ਹਰਿ ਪਿਤਾ ਮਾਇਆ ॥
ਸੁਹੇਲਾ ਕਹਨੁ ਕਹਾਵਨੁ ॥ ਤੇਰਾ ਬਿਖਮੁ ਭਾਵਨੁ ॥
ਹਉ ਮਾਣੁ ਤਾਣੁ ਕਰਉ ਤੇਰਾ ਹਉ ਜਾਨਉ ਆਪਾ ॥ ਸਭ ਹੀ
ਮਧਿ ਸਭਹਿ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਬੇਮੁਹਤਾਜ ਬਾਪਾ ॥ ੨ ॥
ਪਿਤਾ ਹਉ ਜਾਨਉ ਨਾਹੀ ਤੇਰੀ ਕਵਨ ਜੁਗਤਾ ॥
ਬੰਧਨ ਮੁਕਤੁ ਸੰਤਹੁ ਮੇਰੀ ਰਾਖੈ ਮਮਤਾ ॥ ੩ ॥
ਭਏ ਕਿਰਪਾਲ ਠਾਕੁਰ ਰਹਿਓ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ॥
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਣਾ ॥ ਅੰਗ - ੫੨

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ
ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ 'ਚ ਸਸ਼ੋਭਤ ਹੋਂ। ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਸੰਗਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆ ਕੇ ਇੱਕ ਬੇਨਤੀ
ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜੋ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਹੈ ਤੇ ਕਲਜੁਗ ਇਹ
ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਤਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਤਪ
ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ, ਜਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਪ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ, ਨਾਮ
ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਮੈਂ ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਾਵਾਂਗਾ -

ਜੇ ਕੋ ਸਤੁ ਕਰੇ ਸੇ ਛੀਜੈ ਤਪ ਘਰਿ ਤਪੁ ਨ ਹੋਈ ॥
ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਲਏ ਬਦਨਾਵੀ ਕਲਿ ਕੇ ਲਖਣ ਏਈ ॥
ਅੰਗ - ੯੦੨

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਏਸ ਅਗਨ ਦੇ ਰਥ ਵਿਚ -
ਕਲਜੁਗਿ ਰਬੁ ਅਗਨਿ ਕਾ ਕੁਝੁ ਅਗੈ ਰਥਵਾਹੁ ॥
ਅੰਗ - ੪੨੦

ਜਿੱਥੇ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਹੀ ਝੂਠ ਵਿਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰਾਜਾ
ਵੀ ਝੂਠਾ, ਪਰਜਾ ਵੀ ਝੂਠੀ, ਸੱਚ ਛੁਪ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਬਚਨ ਕਹਿਣਾ
ਪਿਆ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਸੀ ਕਿ ਸੱਚ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -

ਕੁਝੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੫

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੂੜ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਪੈ ਗਈ। ਝੂਠ ਐਨਾ ਛਾ
ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਮੱਸਿਆ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਸੱਚ
ਟੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ
ਕਿ ਸੱਚ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਚੰਦਰਮਾ ਸੀ ਉਹ ਨਜ਼ਰ
ਆਉਣ ਤੋਂ ਹੀ ਹਟ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਧਰਮ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੀ,
ਉਹ ਖੰਭ ਲਾ ਕੇ ਉੱਡ ਗਿਆ, ਕਿਤੇ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ,
ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਉਸਦਾ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਸੋ ਇਹ ਜੁਗ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜੁਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।
ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਤਪ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਜਪ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।
ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵਿਘਨ ਪੈਂਦੇ ਨੇ,
ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਫੇਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੀਵ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਿਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਆਪ ਦੇ ਅਸੀਂ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ,
ਬਚਨ ਆਪ ਦੇ ਲਿਖ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਦੁਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇਸਾਂ ਦੇ
ਅੰਦਰ। ਕਰਮ ਧਰਮ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ
ਨਹਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਵੇਦ, ਸ਼ਾਸਤਰ, ਕੁਰਾਨ ਵਗੈਰਾ, ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ
ਗ੍ਰੰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੀਵ ਦਾ
ਉਧਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਜਦੋਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ
ਕੂੜ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਛਾਈ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਇਹ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦੇ,
ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਰਮ ਜਿਹੜੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ
ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਦਰਗਾਹ
ਦੇ ਵਿਚ ਜਮਦੂਤ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ
ਚਲਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਬਿਖੜੇ ਰਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ -

ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਮਹਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੪

ਜੀਵ ਤੜਫਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਿਖਾਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ
ਪੁੰਨ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਰਮ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ
ਫਲਾਣਾ ਨੇਕ ਕਰਮ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਬਦਲੇ ਉਹਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਿਤੀ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਗਰਮੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ-

ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਤਪਤਿ ਬਹੁ ਘਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੪

ਉਥੇ ਵੀ ਲੰਘਣ ਵਾਸਤੇ, ਛਾਉਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਰਮਾਂ-
ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ
ਪਿਆਸ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕਰਮ-ਧਰਮ
ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਬੈ-ਤਰਨੀ ਨਦੀ ਲੰਘਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕਰਮ-ਧਰਮਾਂ
ਦਾ ਪੈਸਾ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਗਾਹ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ-ਪਹੁੰਚਦੇ
ਸਾਰਾ ਹੀ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਪੱਲੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਲੰਘਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ -

ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਲੂਟੈ ॥

ਨਿਰਬਾਣ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵਹੁ ਕਰਤੇ ਕਾ

ਨਿਮਖ ਸਿਮਰਤ ਜਿਤੁ ਫੂਟੈ ॥

ਅੰਗ - ੭੪੭

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਗਾਓ, ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰੋ। ਦਿਲ ਤੋਂ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਛ ਆਸ ਨਾ ਰੱਖੋ, ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਾ ਲਓ, ਕੋਈ ਉਪਮਾ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਕਰੋ। ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਜੀਵ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਲ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜ ਕੇ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਨਿਮਖ ਦਾ ਹੀ ਐਨਾ ਫਲ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਜਮਦੂਤਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਜਾਏਗਾ -

ਨਿਰਬਾਣ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵਹੁ ਕਰਤੇ ਕਾ

ਨਿਮਖ ਸਿਮਰਤ ਜਿਤੁ ਫੂਟੈ ॥

ਅੰਗ - ੭੪੭

ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਤੀਰਥ ਨੇ, ਤੀਰਥ ਤਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਹੋਏ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ। ਜਦ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ, ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੰਧਲਾ ਹੁੰਦਾ, ਪਾਣੀ ਬੜਾ ਨਿਰਮਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੋਤਲਾਂ 'ਚ ਭਰ ਕੇ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸੀ, ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਆ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਜਲ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਵਿੱਤਰ ਜਲ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਮੈਲ ਪੈ ਗਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਦੀ ਤੇ ਇਹ ਤੀਰਥ ਬੇਵਸ ਹੋਏ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ -

ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ ਤੇ ਕਰਹਿ

ਉਦਮੁ ਧੁਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਕਿਉਂ? ਕਹਿੰਦੇ -

ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ

ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੁਰਿ ਗਵਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਮੈਲ ਹੀ ਮੈਲ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਮੈਲ ਤਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਨੇ ਗਵਾਉਣੀ ਹੈ। ਸੋ ਭਾਵੇਂ ਜਲ ਨਿਰਮਲ, ਪਾਣੀ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਕੰਗੂ ਵਰਗਾ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸੱਤਿਆ ਸੀ, ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਦੀਹਦੀ ਸੀ, ਨਾ ਜਿਹੜੀ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਪਈ ਹੈ, ਉਹ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਏ, ਪਾਪ ਛੱਡ ਗਏ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਪਾਪੀ ਬੰਦੇ। ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ 'ਚ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਈ, ਜਿੰਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਸੀਵਰੇਜ ਪਾਣੀ, ਗੰਦਗੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ 'ਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਗੰਗਾ, ਜਮੁਨਾ, ਸਰਸੁਤੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸੰਗਮ ਹੈ, ਉਥੇ ਐਨੇ ਕਿਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਨੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਉਥੇ ਬਿਮਾਰੀ ਹੀ ਬਿਮਾਰੀ ਫੈਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ -

ਕੋਟਿ ਤੀਰਥ ਮਜਨ ਇਸਨਾਨਾ ਇਸੁ ਕਲਿ ਮਹਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੭੪੭

ਇਹ ਤਿੰਨਾਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ, ਇਹ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਸੀ, ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਤ੍ਰੇਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਮੈਲ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰ ਗਏ ਨੇ। ਸੋ -

ਸਾਧਸੰਗਿ ਜੋ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਸੋ ਨਿਰਮਲੁ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੭੪੭

ਜਿਹੜਾ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਕੇ, ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਕੇ, ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣਾ ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਉਹਦਾ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਇਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਦੂਸਰਾ reject (ਰੱਦ) ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੈ -

ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਭਿ ਸਾਸਤ

ਇਨੁ ਪੜਿਆ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੭੪੭

ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਸਗੋਂ ਆਦਮੀ ਉਲਝਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਓਨਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਲਝੇਗਾ। ਜਿੰਨਾਂ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਓਨਾਂ ਸ਼ਿਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਨ ਭਰ ਜਾਏਗਾ। ਇਕ ਨਿਹਚੇ ਦੇ ਉਤੇ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ, ਫਲਾਣੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਹੜੇ ਨਿਹਚੇ 'ਤੇ ਟਿਕੀਏ? ਵੇਦ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ, ਸ਼ਾਂਖ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ, ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਾਤੰਜਲ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਿਆਏ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪੂਰਬ ਮੀਮਾਂਸਾ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਕਾਇਮ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਆਦਮੀ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ -

ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਭਿ ਸਾਸਤ ਇਨੁ ਪੜਿਆ ਮੁਕਤਿ ਨ

ਹੋਈ ॥ ਏਕੁ ਅਖਰੁ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਪੈ

ਤਿਸ ਕੀ ਨਿਰਮਲੁ ਸੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੭੪੭

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਜੇ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਰਾਮ, ਅੱਲਾਹ, ਗੋਬਿੰਦ, ਨਾਰਾਇਣ, ਕੋਈ ਵੀ ਅੱਖਰ ਹੈ ਚਾਹੇ, ਪਵਿੱਤਰ ਅੱਖਰ ਜਿਸਨੂੰ ਆਖਦੇ ਨੇ। ਚਾਹੇ ਓਅੰਕਾਰ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾਮ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਜਪ ਲਏਗਾ ਇਸ ਦਾ, 'ਏਕੁ ਅਖਰੁ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਪੈ ਤਿਸ ਕੀ ਨਿਰਮਲੁ ਸੋਈ ॥' ਉਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਸੋ ਜੋ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ -

ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਦ ਵੈਸ ਉਪਦੇਸੁ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਝਾ ॥

ਅੰਗ - ੭੪੭

ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ। ਖੜੀ ਨੂੰ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜੀ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਖੱਤਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ

ਸੀ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਖੱਤਰੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਵੈਸ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦਾ। 'ਓਅੰਕਾਰ' ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦੂ ਜਾਤੀਆਂ ਜਪ ਸਕਦੀਆਂ ਸੀ। ਵੈਸ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਪਣ ਦਾ, ਜੇ ਸੂਦਰ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਓਅੰਕਾਰ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਦੰਡ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੀ ਜੁਬਾਨ ਕੱਟ ਦਿਓ। ਉਹਨੇ ਓਅੰਕਾਰ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ। ਜੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ 'ਓਅੰਕਾਰ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੀ ਬੜੀ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ। ਜੇ ਓਅੰਕਾਰ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਨੂੰ ਸੂਦਰ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਕੰਨ 'ਚ ਸਿੱਕਾ ਢਾਲ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਦੋਂ 'ੴ' ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਬੌਖਲਾ ਉੱਠੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਮਰਿਯਾਦਾ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਇਹ ਤੂੰ ਸੂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਵੈਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਓਅੰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਔਰਤਾਂ, ਬੱਚੇ ਸਭ ਓਅੰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਵੇਦ ਵਿਰੁੱਧ ਮਰਿਯਾਦਾ ਤੁਸੀਂ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਮਰਿਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਕਾਇਮ ਕਰੀ। ਅਸੀਂ ਪਰਦਾ ਲਾਇਆ ਹੈ ਇਹਦੇ ਮੂਹਰੇ, ਬਰੈਕਟ ਲਾਏ ਨੇ, ਇਹਦੇ ਮੂਹਰੇ 'ਏਕਾ' ਲਾਇਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਅਸੀਂ 'ਸਤਿ' ਲਾਇਆ ਹੈ। ਪਰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਏਸਨੂੰ ਜਪਣ ਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ -

**ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਦ ਵੈਸ ਉਪਦੇਸੁ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਝਾ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਉਧਰੈ ਸੇ ਕਲਿ ਮਹਿ
ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਾਨਕ ਮਾਝਾ ॥ ਅੰਗ - ੭੪੮**

ਜਿਹੜਾ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਫੇਰ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਉਹਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ -

**ਸੰਤਹੁ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ ॥
ਜੇ ਕੋ ਬਚਨੁ ਕਮਾਵੈ ਸੰਤਨੁ ਕਾ ਸੋ ਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰੀਐ ॥
ਅੰਗ - ੭੪੯**

ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਬਚਨ ਕਮਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਜੇ ਤੈਂ ਭਵਜਲ ਬਿਖੜਾ ਤਰਨੈ,
ਬਚਨੁ ਕਮਾ ਲੈ ਸੰਤਾਂ ਦਾ।**

**ਸੰਤਹੁ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ ॥
ਜੇ ਕੋ ਬਚਨੁ ਕਮਾਵੈ ਸੰਤਨੁ ਕਾ ਸੋ ਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰੀਐ ॥
ਅੰਗ - ੭੫੦**

ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਿਹੜਾ ਬਚਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰ ਲਏਗਾ, ਉਹ ਤਰ ਜਾਏਗਾ। 1430 ਪੰਨਿਆਂ 'ਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਬਚਨ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਬਚਨ ਨੇ, ਛੇ ਜਾਮਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਚਾਰੇ ਹੋਏ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕਮਾ ਲਏਗਾ, ਉਹ ਪਾਰ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਬਚਨ ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਕਮਾਏ ਹਨ, ਐਸਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੁਛ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਚਾਹੇ ਵੈਸੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਚਾਹੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਹੋਵੇ

ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ, ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ। 1400-1500 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ, ਆਪ ਢਾਕੇ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਓਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਬੜਾ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਜਾਦੂਆਂ ਦਾ, ਟੂਣਿਆਂ ਦਾ, ਮੰਤਰਾਂ ਦਾ, ਜੰਤਰਾਂ ਦਾ ਤੇ ਓਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਆਪ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਆਪ ਇੱਕ ਨਗਰ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋਹਣਾ ਪਿੰਡ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਘਰ ਵਿਚ ਘਰਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਦੇ, ਨਿਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਦੇਖ ਕੇ ਖਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਜਾਈਏ ਤੇ ਕੁਛ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਸੁਲਾਝਿਆ ਹੋਇਆ ਪਰਿਵਾਰ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਦ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਏ ਤੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਗ੍ਰਹਿ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰੋ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਆਪ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬਹੁਤ ਅਧੀਨਗੀ ਦੇ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਕੋਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਬਚਨ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹੋ, ਜਲ ਪਾਣੀ ਲਿਆਈਏ ਤੇ ਕੁਛ ਛਕਾਈਏ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਦੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦੇ ਲੋਕ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬੜਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਕੁਛ ਪੁੱਛਦੇ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਗੱਲਾਂ ਬਬੇਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂ ਬਈ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਤੁਹਾਡੇ ਨਗਰ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆ ਜਾਏ ਉਹਨੂੰ ਜਲ ਪਾਣੀ ਪੁੱਛਣਾ?

ਕਹਿੰਦੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਨਗਰ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਦਾ ਜੋ ਚੌਧਰੀ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ ਸਾਡਾ ਪਿੰਡ ਦਾ ਤੇ ਜਿਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੂਮੀਆਂ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਵੱਡਾ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਲੈਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਉਹਦਾ ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰ ਸਕਦੇ ਓ, ਸੁਲਾ ਸਕਦੇ ਓ, ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਸਕਦੇ ਓ ਤੇ ਹੋਰ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਓ। ਇਸਨਾਨ ਵਗੈਰਾ ਵਾਸਤੇ ਜਲ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਓ। ਪਰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਣਾ ਤੁਸੀਂ, ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਣੀ। ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਣੀਆਂ ਇਹ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗਾ, ਜਲ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦੇ ਦੀ। ਮੇਰੇ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਜੇ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਘਰ ਲੁਟਵਾ ਦੇਵਾਂਗਾ ਤੁਹਾਡਾ। ਗਰੀਬ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਕੰਗਾਲ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ? ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪੁੰਨਾਂ ਉਤੇ ਡਾਕੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ 'ਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਦਾਨ, ਧਰਤੀ ਦਾ ਦਾਨ, ਸੋਨੇ ਦਾ ਦਾਨ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਦਾਨ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਦਾਨ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਦਾਨ, ਸਭ

ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦਾਨ ਅੰਨ ਦਾ ਦਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਨ ਦਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਦਾਨ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਜਿਹਨੂੰ ਛਕ ਕੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਦੇ ਨੇ। ਕੱਪੜਾ ਨਾ ਮਿਲੇ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਆਦਮੀ ਅੱਗ ਜਾਲ ਕੇ ਰਾਤ ਕੱਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਕੱਪੜੇ। ਮਕਾਨ, ਜੇ ਧਰਤੀ ਨਾ ਦਾਨ ਕਰੇ, ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ, ਨਾ ਧਰਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਦਾਰਾਂ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ ਧਰਤੀ ਲੈ ਕੇ। ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪਰਾਲਬਧ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਆਪੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਾ ਲਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਫੁਰਨੇ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦੇ, ਫੁਰਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਨਾ ਦਾਨ ਕਰਿਆ, ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੋਨੇ ਦੀ, ਕਿਹੜਾ ਰੋਟੀ ਹੈ ਕਿ ਖਾ ਕੇ ਭੁੱਖ ਹਟਾ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਦਾਨ ਕਰੇ, ਮੋਹਰਾਂ ਕਰੀਆਂ ਨੇ, ਪਸ਼ੂ, ਘੋੜਾ, ਕੋਈ ਸਵਾਰੀ ਦਾਨ ਕਰੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬੱਚਾ ਹੀ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਫਾਇਦਾ ਦੇਣਗੇ ਦੇਰ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਭੁੱਖਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਹਨੇ ਉਹਦੀ ਆਤਮ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਕਰਕੇ ਵਰ ਲੈਣਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ। ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਅਸੀਸ ਨਿਕਲੇਗੀ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਹੜਾ ਅਸਲੀ ਪੁੰਨ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ ਉਹਨੇ। ਸਾਡੇ ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ! ਚਲੋ ਏਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਾਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਸਾਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਤੇ। ਤੁਸੀਂ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁੱਛਾਂਗੇ ਕਿ ਐਨੇ ਸਖਤ ਹੁਕਮ ਕਿਉਂ ਕਰੇ ਨੇ?

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਘਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹਵੇਲੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਕਮਰੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ 15-20 ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜੇ ਸੁਚੱਜੇ ਵੰਗ ਨਾਲ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ, ਮੂਹਰੇ ਫੁੱਲ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਗੀਚਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਹਿਲਣ ਵਾਸਤੇ। ਦਰਖਤ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਆਸਣ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਚੌਤਰੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਸਮਾਜ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਲਗਦਾ ਹੈ ਦੇਖ ਕੇ। ਸੁਥਰਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਪਵਿਤਰ ਪਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਉਥੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਭੂਮੀਆਂ ਘਰ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਪਈ। ਜਦ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖਿਆ, ਅੱਜ ਤੱਕ ਐਸਾ ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸਦਾ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਏ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੜਾ ਅਧੀਨਗੀ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਧੀਨਗੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਨੇ ਬੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ, ਆਪ ਵਰਗਾ ਮਹਾਤਮਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਏਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਆਇਆ, ਜਿਹਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਵੇ। ਬੜੀ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੜੇ ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ ਬੋਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਆਸਣ ਕਰਾ ਦਿਤਾ, ਇੱਕ ਸੁਥਰੀ ਥਾਂ 'ਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਆਪ ਨਾਲ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੜੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਏ ਓ ਤੇ ਅਜੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਵੀ ਆਪ ਨੇ ਧੋਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਗੇ, ਮੈਂ ਗਰਮ ਜਲ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ, ਆਪ ਹੱਥ ਪੈਰ ਧੋਵੋ, ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰੋ, ਜੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪਾਣੀ ਆਪ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਜ਼ਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਗਰਮ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਲਾਅ ਦਾ ਪਾਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਣੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਮੈਂ ਭਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕੋ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭੂਮੀਆਂ! ਇਹ ਤੂੰ ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬੰਦ ਕਰਿਆ ਹੈ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਣ ਤੋਂ? ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੈ ਮੇਰੇ ਉਪਰ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਪੈਸਾ ਹੈ। ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੜੇ ਸ਼੍ਰੋਤ ਨੇ। ਮੈਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਪਦਾਰਥ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਰਸੋਈਏ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ, ਦਾਲਾਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਦ ਸਾਧੂ ਜਨ ਆਉਣ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਾਧੂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤਾਂਤਾ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਮੰਡਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਦੂਜੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੀਸਰੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਲੋਕ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਖਰਚਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਚੁੱਕ ਲਵੇ, ਇਹੀ ਮੈਂ ਹੀ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਜਬਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਿਆ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਉੱਚੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬੰਦ ਕਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਵੇਂ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਿੱਸੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਖਲਾ ਦੇਣਗੇ, ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਈ ਠੀਕ ਹੈ? ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ, ਕੋਈ ਵਸਤਰ ਨਹੀਂ ਭੇਟਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਭੇਟਾ ਕਰਨੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈਗਾ ਆਪ ਦਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭੂਮੀਆਂ! ਕਿਸਾਨ ਚਾਹੇ ਕਿੱਡਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ, ਐਡਾ ਖਰਚ ਤਾਂ ਚੁੱਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਖੇਤੀ ਵੀ ਕਾਹਦੀ ਸੀ, ਬਲਦਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ, ਚਰਸਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ, ਮਾਰੂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸੀ। ਫਸਲ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਹੋ ਗਈ, ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਨਾ ਹੋਈ। ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਤੇਰੀ ਕਿਰਤ ਕੀ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਝਿਜਕਿਆ ਥੋੜ੍ਹਾ। ਛੁਪਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਿਆ, ਲੇਕਿਨ ਸੱਚ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਸੱਚ ਦਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਉਣ ਨੂੰ। ਪਹਿਲੀ ਪਰਾ ਬਾਣੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਸੱਚ, ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ 'ਚ ਆ ਗਿਆ। ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ 'ਚ ਸੱਚ ਬੋਲ ਪਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਧਾੜੇ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ, ਡਾਕੇ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹਦੇ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੈਸਾ ਓਹੀ ਵਰਤਦਾ ਹਾਂ

ਜਿਹੜਾ ਵਾਧੂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਦਸ ਦੇਵਾਂ ਕਿ ਨਾ ਦਸਾਂ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਮਧਮਾ ਬਾਣੀ 'ਚ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ, ਮਧਮਾ ਬਾਣੀ 'ਚ ਆ ਕੇ ਗੱਲ ਬਦਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੋ ਬਾਣੀਆਂ ਤਾਂ ਸੱਚ ਬੋਲਦੀਆਂ ਨੇ, ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਤੇ ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ 'ਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ।

ਆਹ ਜਿਹੜਾ lie detector ਹੈ ਉਹਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਚੋਰੀ ਕਰੀ, ਤੂੰ ਆਹ ਬੰਦਾ ਮਾਰਿਆ, ਤੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲਈ, ਅੰਦਰਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਂ ਮੈਂ ਲਈ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੀ ਗਲਤ ਜੁਬਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਉਹ ਸੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਝੂਠ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜੀਭ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਜੀ ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਇਸ ਰਸਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਹੇਠਲੀਆਂ ਦੋ ਬਾਣੀਆਂ 'ਚ ਪੁੱਤਕ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਆ ਕੇ, ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ 'ਚ ਆ ਕੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਝੂਠ ਬੋਲ ਦਿਤਾ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਪਰ ਭੂਮੀਆ ਅੱਜ ਸੱਚ ਦੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਮੱਸਿਆ ਦੀ, ਕੂੜਵਾਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਹ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਪਾਰ ਕਰ ਆਈ ਮਧਮਾ ਬਾਣੀ ਦਾ ਘੇਰਾ ਤੇ ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਖਰੀ ਦੇ ਉਤੇ ਆ ਚੜ੍ਹੀ। ਹੁਣ ਕੁਛ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੱਚ ਤੋਂ ਬਗੈਰ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਸੱਚ-ਸੱਚ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਲੰਗਰ ਤਾਂ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਵਾਧੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਦਾਨ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਮੀਰ ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਈਮਾਨੀਆਂ, ਠੱਗੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਿਆਜ ਵੱਧ ਲਾਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਟਾਈ ਗਲਤ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਛ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਛ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਖੋਹ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਚੋਰੀ ਦਾ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਨਾ? ਜਿਹੜਾ ਚੋਰੀ ਦਾ ਤੂੰ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ -

ਚੋਰ ਕੀਆ ਚੰਗਾ ਕਿਉ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੬੬੨

ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ 'ਚੋਂ ਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈਂ। ਫੇਰ ਜਿਹੜੇ ਸਾਧੂ ਚੋਰੀ ਦਾ ਧਾਨ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਿੱਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਸਟੀਲ ਦੇ ਚਨੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਹ ਹਜ਼ਮ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਇਹ ਤੂੰ ਭੂਮੀਆ! ਪੁੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਇਹ ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭੁਲੇਖਾ ਨਾ ਖਾਹ। ਪਾਪ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪੁੰਨ, ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਹਦਾ ਫਲ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ। ਇਹਦਾ ਫਲ ਹੋਰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਕਿਥੋਂ ਭਾਲਦੈਂ ਤੂੰ ਦਾਖ ਬਿਜੋਰੀਆਂ,
ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਬੀਜ ਕੇ।**

**ਫਰੀਦਾ ਲੋੜੈ ਦਾਖ ਬਿਜਉਰੀਆਂ ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ ॥
ਹੰਢੈ ਉੰਨ ਕਤਾਇਦਾ ਪੈਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੨੯**

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭੂਮੀਆਂ! ਇੱਕ ਗੱਲ ਦਸ ਬਈ ਤੂੰ ਕਿਸਾਨ ਬੰਦਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਜਦ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਦਾ ਹੈਂ ਇਹ ਕਦੇ ਕਣਕ ਵੀ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕਣਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਫੇਰ ਓਹੀ ਚੀਜ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਜਿਹਦਾ ਤੂੰ ਬੀਜ ਬੀਜਦਾ ਹੈਂ?

ਸੋ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅਸੂਲ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪

ਹਲਾਲ ਤਾਂ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਹਰਾਮ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧੋਖੇ ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ, ਠੱਗੀਆਂ ਕਰਕੇ ਜੇ ਤੂੰ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪੁੰਨ ਬਣ ਜਾਣਗੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਪਾਪ ਹੀ ਫਲਣਗੇ। ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੋਰ ਫੈਲ ਜਾਏਗਾ ਉਥੇ। ਪੁੰਨ ਦਾ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਰ ਫੈਲ ਜਾਏਗਾ, ਪੁੰਨ ਬਣ ਕੇ। ਸੋ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਤੂੰ ਲੇਖ ਲਿਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਛਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਪਾਪ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਦਾ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਜਨ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਕਰਦੇ ਨੇ ਉਹਦਾ ਰਸ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਤੂੰ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਫੇਰ ਭੋਗਣੇ ਤੈਨੂੰ ਪੈਣੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਜ਼ਾ ਐਨੀਓ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾੜਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਖਾ ਕੇ ਮਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹਿੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਰੋਗ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਵਿਘਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਵਸਥ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਬਈ ਪਿਆਰਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਹਦਾ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਤੈਨੂੰ ਪੈਣਗੇ ਭੋਗਣੇ ਸਾਰੇ, ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਲੇਖ ਬੰਦਿਆ।

ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥

ਜੇ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੩੩

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਆਦਮੀ ਦਾ ਹਰ ਕਰਮ ਚਾਹੇ ਉਹ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਮਾੜਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਚਾਹੇ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਖੋਹ-ਖਿੰਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਬਦਲਾ ਵੀ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਏਧਰੋਂ ਕਰ ਲੈ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਛੁਟ ਜਾਵੇ। ਲੇਖਾ ਤਾਂ ਦੇਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਹਰੇਕ ਨੂੰ। ਚਾਹੇ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਲਗ ਜਾਵੇ।

ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟਰ ਜੇ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸੋ ਪੁੱਤਰ ਉਹਦਾ ਮਰ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਉਹਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਨੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਸੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ ਸੀ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਬੱਚੇ ਯਤੀਮ ਹੋ ਗਏ, ਰਾਜ ਭਾਗ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਯੁੱਧ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸਮਾਪਤ, ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਇਨਸਾਨ ਵੀ ਹਾਂ। ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਦੁਖੀ ਦੀ ਸਾਰ ਲਵੇ ਤੇ ਜਿੱਤ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਲਿਆ

ਉਸ ਨੂੰ, ਹੁਣ ਉਹਦੀ ਸਾਰ ਲਈਏ, ਉਹਦੀ ਪਰਚੋਣੀ ਕਰੀਏ, ਉਹਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਨੇ। ਆਪਾਂ ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੀਏ। ਕੋਈ ਸਹਾਰੇ ਦੀ ਆਸ ਦੇਈਏ, ਕੋਈ ਉਹਦੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੀਏ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਸਕੇ। ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵੈਰ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਉਹ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਫੈਸਲੇ ਹੋ ਗਏ, ਹੁਣ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣਾ। ਸੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਆਏ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਯੁਧਿਸ਼ਠਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠੇ ਸੀ ਸਾਰੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਚਨ ਚਲਾਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਯੁਧ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਸੂਰ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਯੁਧ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣਾ ਸੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਉਤੇ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਸੌ ਪੁੱਤਰ ਇਸ ਯੁਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਪਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਹਾਲਤ 'ਚ, ਜਿਹੌ ਜਿਹੌ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਜਿੰਨੇ ਖਰਚ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਓ, ਐਨਾ ਖਰਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਹੋਏਗੀ, ਪੜ੍ਹਾਏ ਲਿਖਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਸਭ ਕੁਛ ਜੇ ਪਰਿਵਾਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ, ਉਹਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਲੋਕਿਨ ਅਸੀਂ ਜੋ ਮਾਰੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਤੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਜੋ ਵਹਾਓ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਕੁਝ ਸਹਾਇਤਾ ਅਸੀਂ ਕਰਾਂਗੇ।

ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਚੁੱਪ ਰਹੇ ਬੋਲਿਆ ਨਾ, ਅਖੀਰ ਬੋਲਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਭਗਵਾਨ! ਪੁੱਤਰ ਮੇਰੇ ਯੁਧ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ, ਵੀਰ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਨੇ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਨੇਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸਵਰਗ ਲੋਕ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਵਾਪਸ। ਸੋ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਸਾਰੇ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਪਾ ਚੁੱਕੇ ਨੇ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਾ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਾ ਫੇਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ। ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਸਭ ਨੇ ਹੀ ਹੈ, ਏਥੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਰਹਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸੰਸਾਰ ਬੜਾ ਜਬਰਦਸਤ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਉਹ ਦੱਸੋ?

ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਬੜਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਜਮਾਂਦਰੂ ਨੇਤਰਹੀਣ ਹਾਂ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਕੁਛ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਸੌ ਜਨਮ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੌ ਜਨਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ-ਇਕੱਲਾ ਜਨਮ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹੜੇ ਜਨਮ 'ਚ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਐਸਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਜਿਹਦਾ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਫਲ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਰਾਜਨ! ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਿਯਮ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਉਹ -

ਭੋਗਹਿ ਬਿਨ ਭਾਗੋ ਨਹੀ ਕਰਮ ਗਤੀ ਬਲਵਾਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਜ ਲਓ ਫੇਰ ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਚੰਗਾ ਬੀਜ ਲਓ, ਚਾਹੇ ਮੰਦਾ ਬੀਜ ਲਓ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦਿਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੌ ਜਨਮ ਤੱਕ ਮੈਂ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਤ ਜਨਮ ਹੋਰ ਦੇਖ। ਕਹਿੰਦਾ, ਏਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ 107ਵੇਂ ਜਨਮ 'ਚ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅੰਦਰ ਬੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਵਰਚੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਸ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਹਨੇ ਹੰਸ ਪਾਲੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਆਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਹੀ ਸੁਆਦ ਹੈ, ਰੱਜ ਇਹੀ ਬਣਾਇਆ ਕਰੋ। ਉਹ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ 9 ਦਿਨ ਇਹੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਏਨੇ ਨੂੰ ਉਹ ਹੰਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਧਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਇੱਕ ਦਮ ਜਾਣ ਗਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾ ਲਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੰਸਾਂ ਨੇ। ਉਹ ਘੁੰਮਦੇ-ਘੁੰਮਦੇ, ਬੋਹਾਲ ਹੋ ਕੇ ਗਿਰ ਗਏ। ਇਹਨੇ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂ ਰਾਜਨ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸੌ ਬੱਚਾ ਖਾਧਾ ਸੀ ਨਾ ਤੂੰ? ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਮੈਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੁਣ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਹੀ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਤੇਰਾ ਸੌ ਬੱਚਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਜਿੱਡਾ ਦੁਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੀ, ਓਡਾ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਭੋਗਣਾ ਹੀ ਪਿਆ, 107 ਜਨਮ ਬਾਅਦ ਭੋਗ ਲਿਆ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਨੇਤਰ ਕਿਉਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੇ? ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਕਰਮ ਕਰਿਆ ਹੈ?

104 ਜਨਮ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਲ੍ਹਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਟਿੱਡਾ ਫੜ ਲਿਆ ਜਿਹੜਾ ਅੱਕ ਦੀ ਡਾਲੀ 'ਤੇ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹਰਾ ਟਿੱਡਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੱਚਾ ਧਾਗਾ ਉਸ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗੁੱਡੀ ਵਾਂਗਣ ਉਡਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਛ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਛ। ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਬੱਚੇ। ਮਾਂ-ਬਾਪ ਜੇ ਸਮਝਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਬੱਚਾ ਕੋਈ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰ ਲਏ, ਉਹਦਾ ਦੋਸ਼ ਮਾਂ ਜਾਂ ਪਿਉ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਏਸ ਨੇ ਕੀ ਕਰਿਆ, ਉਹ ਟਿੱਡਾ ਫੜ ਲਿਆ, ਕੋਈ ਧਾਗਾ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਇਹਨੂੰ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕੀ ਸੁੱਝੀ, ਵਾੜ ਵਿਚੋਂ ਸੂਲ ਤੋੜ ਲਈ। ਸੂਲ ਤੋੜ ਕੇ ਟਿੱਡੇ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਡੋਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਸਾਰ-ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿਤੀ। ਉਪਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਤੜਪ-ਤੜਪ ਕੇ ਉਸ ਟਿੱਡੇ ਨੇ ਜਾਨ ਦਿਤੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿਉਂ ਰਾਜਨ! ਦੇਖ ਲਿਆ ਨਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਉਤੇ ਇਹਦੀ ਵੀ ਫਰਿਆਦ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਕੀੜੀ ਦੀ ਵੀ ਪੁਕਾਰ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ।

ਹਾਥੀ ਕੀ ਚਿੰਘਾੜ ਪਲ ਪਾਛੈ ਪਹੁਚਤ ਤਾਹਿ।

ਚੀਟੀ ਕੀ ਪੁਕਾਰ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸੁਨੀਅਤ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕੀੜੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ,

ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਗਏ ਦੋਵੇਂ। ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਭਾਈ ਏਸ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਭੁਗਤਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਭੁਗਤਾਇਆ, ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਭੁਗਤਾਇਆ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟਰ! ਤੇਰੇ ਪੁੰਨ ਹੀ ਬੜੇ ਸੀ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁੰਨਾਂ ਨੇ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿਤੀ, ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਫਲ ਭੋਗਣ ਦੀ। 104 ਜਨਮ ਹੋਰ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਤੈਨੂੰ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਟੇ ਦੀ ਚੱਕੀ ਚਲਦੀ ਹੈ ਜੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਾਜਰਾ ਪੀਸਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਅੰਨ ਜਵਾਰ ਵਗੈਰਾ ਪੀਂਹਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਕਣਕ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦਾ। ਮੱਕੀ ਜੇ ਪੀਂਹਦੇ ਨੇ ਮੱਕੀ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੁੱਕਦੀ ਨਹੀਂ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਕਣਕ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਣਕ ਦਾ ਆਟਾ ਮੱਕੀ ਦੇ ਆਟੇ 'ਚ ਰਲ ਜਾਏਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਚੱਕੀ 'ਚ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨੇਮ ਹੈ, ਜੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਫਲ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਠਹਿਰਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਛ ਪੁੰਨ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਜੀਉਂਦੇ-ਜੀਉਂਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਖਤਮ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਪੁੰਨ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਇਸੇ ਜਨਮ 'ਚ ਖਤਮ ਹੋ ਕੇ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਜਾ ਮਿਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਪੁੰਨ ਐਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਈ-ਕਈ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜਾ ਮਿਲਦੀ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਟਲਦਾ।

ਭੋਗੇ ਬਿਨ ਭਾਗਿ ਨਹੀ ਕਰਮ ਗਤੀ ਬਲਵਾਨ।

ਉਹ ਤਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਭੋਗਣੀ ਹੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਮੱਥੇ 'ਚ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਲੇਖ ਮਿਟਣਾ ਨਹੀਂ -

ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੯੩੭

ਇਹ ਤਾਂ ਭੋਗਣੇ ਪੈਣੇ ਨੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂ ਭੂਮੀਆਂ ਜਿਹੜੇ ਤੂੰ ਡਾਕੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ, ਗਰੀਬਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਦਸ ਕਿ ਉਹ ਰੋਂਦੇ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਿ ਹਸਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਤੂੰ ਦਸ ਦੇਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹੈ ਮੇਰਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਗੱਲ ਖੋਲ੍ਹੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਕਿ ਐਡਾ ਦਾਨੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ। ਬੜਾ ਦਾਨੀ ਹੈ, ਬੜੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਡਲੀਆਂ ਇਹਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਬੜੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬੜੇ ਯੱਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜਸ ਹੀ ਜਸ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਦੱਸਿਆ ਖਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਖਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸ ਫੇਰ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿੱਛੋਂ ਰੋਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਖੁਸ਼ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਕੱਢ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਛ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਪਿੱਛੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਗਰੀਬ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਗਾਲ਼ਾਂ ਹੀ ਕੱਢਦੇ ਨੇ, ਹਉਕੇ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਹਉਕਿਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਧਾਰਨਾ - ਕਾਲੇ ਲੇਖ ਨਾ ਲਿਖੀ ਓਏ ਮਨਾਂ ਮੇਰਿਆ,
ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਤੂੰ ਅਕਲਿ ਲਤੀਫ ਕਾਲੇ ਲਿਖੁ ਨ ਲੇਖੁ ॥
ਆਪਨੜੇ ਗਿਰੀਵਾਨ ਮਹਿ ਸਿਰੁ ਨੀਵਾਂ ਕਰਿ ਦੇਖੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੮

ਮਨਮੁਖ ਅਗੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਬਹੁਤੀ ਹੋਵੈ ਮਾਰ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਤਿ ਸਿਉ ਲੇਖਾ ਨਿਬੜੈ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਭੰਡਾਰ ॥
ਓਥੈ ਹਬੁ ਨ ਅਪੜੈ ਕੁਕ ਨ ਸੁਣੀਐ ਪੁਕਾਰ ॥
ਓਥੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲੀ ਹੋਵੈ ਕਢਿ ਲਏ ਅੰਤੀ ਵਾਰ ॥
ਏਨਾ ਜੰਤਾ ਨੋ ਹੋਰ ਸੇਵਾ ਨਹੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਰਿ ਕਰਤਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੮੧

ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥
ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ ॥
ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਥਾਇ ਮਿਠਾ ਮਦੁ ਮਾਣੀ ॥
ਕਰਮੀ ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਆਪੇ ਪਛੁਤਾਣੀ ॥ ਅੰਗ - ੩੧੫
ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ ॥
ਖੰਡੇ ਧਾਰ ਗਲੀ ਅਤਿ ਭੀੜੀ ॥
ਲੇਖਾ ਲੀਜੈ ਤਿਲ ਜਿਉ ਪੀੜੀ ॥
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕਲਤ੍ਰ ਸੁਤ ਬੋਲੀ ਨਾਹੀ
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਰਸ ਮੁਕਤਿ ਨ ਕੀਨਾ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੨੮

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭੂਮੀਆਂ! ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲੱਗੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਇਸਨੂੰ justify (ਕਿਵੇਂ ਸਵਾਈ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਂਗਾ) ਕਰੇਂਗਾ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਾੜਾ ਅੰਨ ਹੈ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵੀ ਖਰਾਬ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇੱਕ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਮਹਾਤਮਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ। ਸਤਿਸੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਉਥੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਫੈਲ ਗਈ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚੀ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਾਂ ਵੀ ਸੁਣੀਏ ਜਾ ਕੇ। ਇਹ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰੇ ਗੁਪਤ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ। ਮਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਸੰਤ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਚੰਗਾ ਟਿਕਾਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਰਖਤ ਥੱਲੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਦਿਨ ਕੱਟਦੇ ਨੇ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਲੈ ਚੱਲਾਂ।

ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਰਾਜ-ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਚਰਨ ਪਾਓਂ ਤੇ ਉਥੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲਓ, ਉਥੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਨੇ। ਜਲ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ ਲੱਗੇ ਹੋਣਗੇ। ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਹੋਏਗੀ, ਸੁੱਧ ਥਾਂ ਹੋਏਗਾ ਤੇ ਰਾਣੀਆ ਵਗੈਰਾ ਵੀ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣ ਲੈਣਗੀਆਂ, ਬੜੀਆਂ ਅਮੀਰ ਪੜਦੇਦਾਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਵੀ ਆਪ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਸੋ ਜਨਤਾ ਦਾ ਬੜਾ ਭਲਾ ਹੋਏਗਾ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ

ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਹੁਤ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਆਪ ਦੇ ਵਿਸਰਾਮ ਕਮਰੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਓਸਨੂੰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਲੇਕਿਨ ਜੋ ਬਾਬਰੂਮ ਸੀ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਸੀ। ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਜਦ ਲੰਘ ਚੁੱਕਿਆ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਰਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਚਲੀ ਗਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਸਾਧੂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਨਾ ਆਪ ਸੌਣ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੈਣ ਦੇਣ, ਸਦਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਉੱਠ ਭਾਈ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਲਾਹਾ ਲੈ ਲੈ ਇਸਦਾ ਕਿਤੇ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੂੰ ਜਗਤ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਜਾਵੇਂ। ਫੇਰ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਹਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਠਾਉਣ ਆ ਗਿਆ। ਰਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਠ ਖੜੀ ਤੇ ਉੱਠ ਕੇ ਉਹਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿਆ, ਨੌਂ ਲੱਖਾ ਹਾਰ ਜੋ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸੀ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੌਂ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਖੁੱਟੀ ਨਾਲ ਟੰਗ ਕੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੀ। ਸੰਤ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਬਾਬਰੂਮ 'ਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਰੌਸ਼ਨੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ 'ਚ ਹਾਰ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਝਿਲਮਿਲ-ਝਿਲਮਿਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਹਾਰ ਹੈ, ਨੌਂ ਲੱਖਾ ਹਾਰ ਕਹਿੰਦੇ। ਨੌਂ ਲੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਨੌਂ ਕਰੋੜ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਆ ਗਈ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਹਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਗੱਠੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਤੇ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ। ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਰੋਕੇ ਨਾ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਏਧਰ ਤੇ ਸੰਤ ਤੁਰਦੇ ਹੀ ਤੁਰਦੇ ਚਲੇ। ਇੱਕ ਜੰਗਲ ਸੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਤੁਰਦੇ ਹੀ ਰਹੇ। ਇਧਰ ਜਦੋਂ ਦਸ ਵਜੇ ਤੱਕ ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਤੇ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਹਾਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਲਾਸ਼ ਹੋਈ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਿਆ, ਅਖੀਰ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਬਰੂਮ 'ਚ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਬਾਬਰੂਮ 'ਚ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਜਾਂ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਸੰਤ ਆਏ ਨੇ, ਜਾਂ ਤੂੰ ਆਈ ਹੈਂ, ਹੋਰ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਇਥੇ ਕੋਈ ਵੜਿਆ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਨੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਬੁਰਮਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੱਕ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਅਖੀਰ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਜੇ ਤਿੰਨਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੇ ਹੋਗੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੀਸਰਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਤ ਹੀ ਸੀ ਉਹ ਲੈ ਗਏ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫੜੋ। ਮੈਂ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਧੂ ਹੋ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਆਹ ਬੀਮਾਰੀ ਪੈ ਗਈ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਮੰਗ ਲੈਂਦਾ ਜਿੰਨਾ ਲੈਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਜ ਭਾਗ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਤਲਾਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਲੇਕਿਨ ਸੰਤ ਕਿਤੇ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਉਹ ਚਲੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਬੀਮਾਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਅਤੀਸਾਰ ਲੱਗ ਗਏ, ਮਰੇੜੇ ਲਗ ਗਏ। ਐਨੇ ਸਖਤ ਮਰੇੜੇ ਲੱਗੇ ਕਿ ਡੱਕੇ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੁੱਕ ਕੇ ਤੇ ਧਿਆਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨਾਂ!

ਆਹ ਨੌਂ ਲੱਖਾ ਹਾਰ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਚੁੱਕ ਲਿਆਇਆ। ਹੁਣ ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਮੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਗੁਨਹਗਾਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਰਾਜੀ ਹੋਇਆ ਦੋ-ਵਾਈ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ। ਹਾਰ ਕੋਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ, ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗੱਠੜੀ 'ਚ, ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਲ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਜਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਕੱਰਟ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੀ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਆ ਗਏ। ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਹਾਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੀ ਅਮਾਨਤ ਸੰਭਾਲੋ। ਬੜੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਆਈ ਰਾਜੇ ਨੂੰ। ਇੱਕ ਚੜ੍ਹੇ ਇੱਕ ਉਤਰੇ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਕਰਾਂ ਕੀ। ਆਹ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਕਰੀ, ਜੇ ਮੋੜਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਕਿਉਂ ਗਿਆ। ਨਿਆਂ ਦੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਲਾਤ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਵਿਚ ਮੋੜਨ ਆਇਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਨਿਆਂ ਕਰਾਂਗਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੈ ਕੇ ਕਿਉਂ ਗਏ ਤੇ ਹੁਣ ਮੋੜਨ ਕਿਉਂ ਆਏ ਓ?

ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਕਿਉਂ ਗਿਆ, ਇਹਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਕਿਉਂ ਨੀਵੀਂ ਆਈ, ਐਨੀਆਂ ਉਚਿਆਈਆਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਗਿਲਝ ਵਾਂਗਣ, ਗਿਲਝ ਕਿੰਨਾਂ ਉੱਚਾ ਉਡਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉਹ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਇੱਕ ਦਮ ਝਪਟਾ ਮਾਰ ਕੇ ਉਤਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਮਾਸ ਦੇ ਉਤੇ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਉਤਰਿਆ, ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਮਾਰਿਆ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਡੰਗਰ ਹੈ। ਇਹੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਜਾਨਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਬਾਕੀ ਮੈਂ ਮੋੜਨ ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਉਹਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਖੋਜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ, ਇਹ ਦੇਖੋ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅੰਨ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਖੋਜਦੇ-ਖੋਜਦੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਵੈਸ਼ ਦਾ, ਸੁਦਖੋਰ ਬੰਦੇ ਦਾ ਜਿਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਪ ਹੀ ਪਾਪ ਸੀਗਾ, ਉਹਦਾ ਅੰਨ ਜ਼ਬਤ ਕਰਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਅੰਨ ਸੀ ਅਗਾਂਹਾਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਛੋਟੀ ਕੌਮ ਦੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਵੀ ਮਾੜਾ ਸੀ, ਸੋਚਣੀ ਵੀ ਮਾੜੀ ਸੀ। ਉਹ ਅੰਨ ਆ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਲੰਗਰ 'ਚ ਪੱਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੰਤ ਜੀ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੱਸ, ਏਸ ਅੰਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਵਾਈ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਬੀਮਾਰ ਹਾਂ, ਜਿੰਨਾਂ ਕੁਛ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਭ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਚਰਬੀ ਢਲ ਗਈ, ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹਾਂ। ਬੇਹੋਸ਼ੀ 'ਚ ਮੈਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੋਸ਼ ਆਏ 'ਚ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹਾਰ ਮੋੜਨ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਰਾਜਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਠੀਕ ਹੈ ਸੰਤ ਜੀ! ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮਾੜਾ ਅੰਨ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿੰਨਾਂ ਅਸਰ ਪਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਰਾਜੇ ਨੇ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਮਝ ਲਈ ਕਿ ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਾੜਾ ਅੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਫੇਰ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਸੋਚਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋ ਗਈ,

ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਬਿਰਤੀ ਬੜੀ ਉੱਚੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਸੀ, ਸ਼ਬਦ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਸੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਡਾਰੀਆਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚ ਮਾਰਦਾ ਸੀ, ਆਤਮ-ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਹੋ ਕੀ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਐਨਾ ਥੱਲੇ ਆ ਗਿਆ। ਵਜਹ ਕੀ ਹੈ? ਇਹੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗਲਤ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕਿਤੋਂ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਅਸਰ ਆਦਮੀ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਿਉਂ ਭੂਮੀਆ! ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਜਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਥੇ ਹੀ ਤੇ ਤੂੰ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਕਰੇ ਨੇ ਇਹ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਤੇ ਤੂੰ ਤਾਂ ਹਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰ, ਉਹ ਘਾਲਣਾ, ਘਾਲ ਤੂੰ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਜਾਵੇਂ ਤੇ -

ਰੇ ਰੇ ਦਰਗਹ ਕਹੈ ਨ ਕੋਊ ॥ ਆਉ ਬੈਠ ਆਦਰੁ ਸੁਭ ਦੇਊ ॥
ਅੰਗ - ੨੫੨

ਉਹ ਕੰਮ ਕਰ ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹ ਕੰਮ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਹਾਰ ਵਲ ਲੈ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਬੰਦਿਆਂ ਜਾਈਂ ਨਾ ਜਗਤ ਉਤੋਂ ਹਾਰ,
ਲਾਹੇ ਵਾਲੀ ਘਾਲ, ਘਾਲ ਲੈ।
ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਸੇ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਸਮੁਲੀਐ ॥
ਜਿਤੁ ਕੀਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਣਾ ਸਾ ਘਾਲ ਬੁਰੀ ਕਿਉ ਘਾਲੀਐ ॥
ਮੰਦਾ ਮੂਲਿ ਨ ਕੀਚਈ ਦੇ ਲੰਮੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ ॥
ਜਿਉ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਨ ਹਾਰੀਐ ਤੇਵੇਹਾ ਪਾਸਾ ਢਾਲੀਐ ॥
ਕਿਛੁ ਲਾਹੇ ਉਪਰਿ ਘਾਲੀਐ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੪

ਦੇਖ ਪਿਆਰਿਆ! 'ਜਿਤੁ ਕੀਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਣਾ ਸਾ ਘਾਲ ਬੁਰੀ ਕਿਉ ਘਾਲੀਐ ॥ ਮੰਦਾ ਮੂਲਿ ਨ ਕੀਚਈ ਦੇ ਲੰਮੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ ॥ ਜਿਉ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲਿ ਨ ਹਾਰੀਐ ਤੇਵੇਹਾ ਪਾਸਾ ਢਾਲੀਐ ॥ ਕਿਛੁ ਲਾਹੇ ਉਪਰਿ ਘਾਲੀਐ ॥' (ਅੰਗ-੪੭੪) ਹਾਰ ਕੇ ਨਾ ਜਾਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਿਆਰਿਆ! ਤਰੱਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਉਣ ਦਾ ਚਾਉ ਹੈ। ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੈ, ਰੁਚੀ ਉਠਦੀ ਹੈ ਪਰ ਤੇਰਾ ਤਰੀਕਾ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਤੂੰ ਹਾਰ ਜਾਏਂਗਾ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਨੀ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਇਹਦਾ ਫਲ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ, ਫਲ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ-

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥੁ ਦੇਇ ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੪੫

ਧਾਰਨਾ - ਦਾਨ ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲਾ ਫਲਦੈ,
ਕਰਕੇ ਵੀਚਾਰ ਵੇਖ ਲਓ।
ਜੇ ਮੋਹਾਕਾ ਘਰੁ ਮੁਹੈ ਘਰੁ ਮੁਹਿ ਪਿਤਰੀ ਦੇਇ ॥

ਅਗੈ ਵਸਤੁ ਸਿਵਾਣੀਐ ਪਿਤਰੀ ਚੋਰ ਕਰੇਇ ॥
ਵਢੀਅਹਿ ਹਥ ਦਲਾਲ ਕੇ ਮੁਸਫੀ ਏਹ ਕਰੇਇ ॥
ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਸੇ ਮਿਲੈ ਜਿ ਖਟੇ ਘਾਲੇ ਦੇਇ ॥ ੧ ॥
ਜਿਉ ਜੋਰੁ ਸਿਰਨਾਵਣੀ ਆਵੈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ॥
ਜੂਠੇ ਜੂਠਾ ਮੁਖਿ ਵਸੈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥
ਸੂਚੇ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਹਿ ਬਹਨਿ ਜਿ ਪਿੰਡਾ ਧੋਇ ॥
ਸੂਚੇ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੪੭੨

ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਲਿਆ ਕੇ ਜੇ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਆਪਣੇ ਪਿੱਤਰ ਲੋਕ 'ਚ ਵਸਦੇ ਹੋਏ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਵ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਪਿੱਤਰ ਹੋਣ, ਜੇ ਉਥੇ ਮੁਕਦਮਾ ਕਰ ਦੇਣ ਕਿ ਮਾਲਏ ਮਸ਼ਰੂਕਾ, ਚੋਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਦਾਨ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹਦੇ ਕੋਲ ਚੋਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਨਹੀਂ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜਾ ਏਸ ਦੀ ਦਲਾਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਵੱਢ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਓਹੀ ਹੈ ਭੂਮੀਆ! 'ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਸੇ ਮਿਲੈ ਜਿ ਖਟੇ ਘਾਲੇ ਦੇਇ ॥

ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਢਹਿ ਪਿਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ। ਅੱਜ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਧਾੜਵੀ ਬਣਿਆ ਬੈਠਾ ਸੀ ਵੱਡਾ ਧਾੜਵੀ ਕਹਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਬੜੀ ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਸੀ, ਜਿੰਨੇ ਕੰਮ ਇਥੇ ਸੁੱਭ ਹੁੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਕਰਾਉਂਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵੱਡਾ ਧਰਮੀ ਬੰਦਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ 'ਚ। ਇਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਰਾਓ, ਇਹ ਨੇਕ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਨੇਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ! ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਆ ਗਏ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ, ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਸਤੇ ਪਾ। ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਜਿਹੜਾ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਉਹ ਤਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਉਹਦੀ ਵੀ ਗਲਤੀਆਂ ਮਾਫ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਉਹ ਸੁੱਧ ਲੰਘ ਜਾਣ। ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਦੇ ਨਾਲ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭੂਮੀਆਂ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀਗਾ। ਕੋਈ ਥਾਂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਤਿ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਸੱਚ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸੱਚ ਵੀ ਅਸੀਂ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਜੇ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਰਸਤੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਰਸਤਾ ਪਛਾਣ ਲੈ, ਰਾਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣੇ ਵਾਲਾ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਪੰਜਵੇਂ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 47)

ਦੇਗ ਵਿਚ ਬਾਂਹ ਫੇਰੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਲੋਹ ਪਰ ਮਸਤ ਬੈਠੇ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਸੇਵਕ ਨੇ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ, ਕੜਛਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਦੇਗ ਉਬਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਤਕਦੇ ਹੋਏ ਦੇਗ ਪਾਸ ਪੁਜ ਗਏ। ਕੜਛਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਖੁਰਚਣਾ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਗ ਵਿਚ ਫੇਰਨ ਲਈ ਨ ਦਿਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਸੋਚਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਦੇਗ ਵਿਚ ਬਾਂਹ ਫੇਰ ਦਿਤੀ। ਉਹ ਉਬਲ ਰਹੀ ਦੇਗ ਇਕ ਦਮ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਕੇ ਰਿੱਝਣ ਲਗ ਪਈ। ਤੱਕਣ ਵਾਲੇ ਸੇਵਕ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਬਾਂਹ ਸੜ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਹ ਭੱਜਾ ਹੋਇਆ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੈਦ ਜਾਂ ਜਲੇ ਹੋਏ ਦੀ ਦੁਆਈ ਭੇਜੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਉਬਲਦੀ ਦੇਗ ਵਿਚ ਬਾਂਹ ਫੇਰੀ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸੜ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਵੈਦ ਗਿਆ ਤਦ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਾਂਹ ਪਰ ਕੋਈ ਜ਼ਖਮ ਜਾਂ ਛਾਲਾ ਵਗੈਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵੈਦ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਫਿਰ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਸੱਜਣਾ! ਇਹ ਕੀ ਕਰਮ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਸਿੱਧੇ ਸਾਫ ਮਨ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ?

ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਸਰੀਰ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸਪੁਰਦ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਹਰ ਕਿਰਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪ ਦੀ ਹੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਪਣਾ ਕੁਝ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਮੈਂ ਹੀਲ ਹੁੱਜਤ ਤੇ ਵਖਾਵਾ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਰਾਂਗਾ? ਮੈਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੁਛ ਜਾਣਿਆ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਦਾਲ ਉਬਲ ਉਬਲ ਕੇ ਭੱਠੀ ਅੰਦਰ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਕ ਨਿਮਖ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਲਾਇਆ ਕਿ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਫਿਰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਲਾਭ ਹੀ ਕੀ ਹੈ? ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਸੰਗਤ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਆਪਣਾ ਆਪ ਨ ਲਗਾ ਸਕੇ। ਇਹੀ ਸੋਚ ਕੇ ਮੈਂ ਬਾਂਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਮਾਨਤ ਜਾਣ ਕੇ ਫਿਰ ਨਿਕੰਮੀ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਉਤਮ ਕੰਮ ਲੈਣ ਹਿਤ ਦੇਗ ਵਿਚ ਬਾਂਹ ਫੇਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਬਚਾ ਲਈ ਮੇਰਾ ਕੀ ਗੁਨਾਹ ਹੈ। ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਇਸ ਸੋਚ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੋਈ ਆਲਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਿਆ ਹੈ ਤਦ ਮੈਂ ਖਿਆ ਦਾ ਜਾਚਕ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਗਰੀਬ ਦੀ ਕੀ ਸਤਾ ਹੈ ਜੋ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਤਾ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਕਰਮ ਕਰਨ ਹਿਤ

ਕਰਮ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਮੈਂ ਨਦਾਨ, ਬੇਸਮਝ ਹਾਂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਜੋ ਵੀ ਭੁੱਲ ਹੋਈ ਹੈ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਇਤਨੇ ਗਦ ਗਦ ਹੋਏ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਵਾਹ ਭਾਈ ਤੂੰ ਹੀ ਇਸ ਲੰਬੇ ਸਫਰ ਦੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਮੁਕਾ ਸਕੇਂਗਾ। ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਪੱਕ ਰਹੇ ਲੰਗਰ ਹਿਤ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਹੁਤੀ ਦੇ ਸਕੇਂਗਾ? ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਸਫਲ ਹੈ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੇਗਾ।

ਹੋਰ ਜਨਮ ਕਿਉਂ?

ਇਕ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਘੋਰ ਤੇ ਕਠਨ ਤਪ ਸਾਧਨਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ। ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੇ ਉਠਦੇ। ਫਿਰ ਆਪਦਾ ਤੇ ਵੱਡੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਫਿਰ ਲੋਹ ਪਰ ਹੀ ਆ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ। ਖੁਰਾਕ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਠੀਂ ਪਹਿਰੀਂ ਇਕ ਫੁਲਕਾ, ਫਿਰ ਦਾਲ ਦਾ ਧੋਣ ਪੀਣਾ ਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖੁਰਾਕ ਘਟ ਗਈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦਾ ਚਲਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਗਿਆ। ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਲਈ ਮਿੱਠਾ ਪਾ ਕੇ ਦਹੀਂ ਦੇ ਕਟੋਰੇ ਲੱਗੇ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਰਾਕ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਦਹੀਂ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਸੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ। ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਪਰਚਾ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤੇ ਚੰਗੀ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਦੋ ਵਾਰੀ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਦਹੀਂ ਪੀ ਲਿਆ ਪਰ ਫਿਰ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਆਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਜੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦਹੀਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਭਾਈ ਤੁਸੀਂ ਖੁਰਾਕ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲੇਗਾ? ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀ-ਕਿਹੜੀ ਸੇਵਾ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਕੌਮ ਲਈ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰੋ।

ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਆਖਰ ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਦਵਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਖਾ ਕੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੇਵਾ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਾਂ? ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਕਿਹਾ।

ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਆਵਾਗਵਣ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕਰਮ ਵਸ ਜੋ ਵੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸਨੇ ਹੀ ਭੋਗਣਾ

ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਭੋਗੇਗਾ ਤਦ ਫਿਰ ਹੋਰ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਭੋਗਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸੋ ਹੁਣ ਹੀ ਇਸ ਕਰਮ ਭੋਗ ਤੇ ਸਰੀਰ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਨਾਜ ਆਦਿਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਛੱਡੋ। ਸਾਡੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਜਿਥੇ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਹੈ ਤੇ ਸਵਾਸਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੀ ਉਸ ਅੰਦਰ ਆਤਮ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਸਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਖੂਨ ਦੀ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਕੀ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਬਧੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਖੂਨ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਮੁੱਕ ਜਾਏ ਫਿਰ ਸਵਾਸ ਉਸੇ ਹੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੂਨ ਦੀ ਗਰਮੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਅਨਾਜ ਨਾਲ ਹੈ। ਅਨਾਜ ਮੋਟਾ ਤੇ ਬੁਰਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਸਰੀਰ ਆਲਸੀ ਤੇ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਖਾਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਵੀ ਚੱਲਣੀ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਵਤ ਨਾ ਹੀ ਵੇਹਲਾ, ਬਹੁਤੀ ਖੁਰਾਕ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾ ਹੀ ਅਤੀਅਲ ਬਣਾਉ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਵਹਾਈ ਲੈ ਕੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਰੀਅਲ ਬਣਾਉ। ਜਿਥੇ ਸਿਮਰਨ, ਸੇਵਾ, ਤਪ, ਸਾਧਨ ਸਾਡਾ ਕਰਤਵਯ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ, ਸਵੱਛ ਤੇ ਚੰਗਾ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖਣਾ ਵੀ ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਹੈ।

ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੇ ਉੱਤਮ ਸਿਖਿਆ ਤੇ ਭੈ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਗਲ ਪੱਲਾ ਪਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ! ਅਨਾਜ ਨਾ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਹਿਤ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅਰੋਗ ਤੇ ਸੇਵਾ ਯੋਗ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਾਂ ਪਰ ਜੇ ਗੱਲ ਤੁਸਾਂ ਹੋਰ ਜਨਮ ਬਾਰੇ ਕਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਆਪ ਜੈਸੇ ਪਾਵਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਜੇਕਰ ਫਿਰ ਜਨਮ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਤਦ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਪਏ ਹੋਏ ਬਕਰੇ ਦੀ ਮੌਤ ਗਿੱਦੜਾਂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਜੋ ਅਨਹੋਣੀ ਤੇ ਅਸੰਭਵ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਲੇਖਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਮੁਕ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਏ ਸਾਂ। ਜੇ ਲੇਖਾ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਏਗਾ? ਹੁਣ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਭਰਮ ਸਦਾ ਲਈ ਨਿਵਾਰਨ ਕਰੋ ਕਿ ਮੌਤ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੋਵੇਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਸਤਿ-ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਸਤਿ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਪਹਿਰੇ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਹਿਤ ਹੀ ਆਖਰੀ ਸਵਾਸ ਨਿਕਲ ਜਾਣ।

ਇਹ ਨਿਮਰਤਾ, ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਬਚਨ ਸਿੱਖੀ ਅੰਦਰ ਅਟੱਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਅਡੋਲ ਬਿਰਤੀ ਤੱਕ ਕੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬ ਗਦ ਗਦ ਹੋ ਉੱਠੇ ਤੇ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਏ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕੰਬਲੀ ਤੇ ਕਛਨੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਆਟੇ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਸਜਲ ਨੇੜਾਂ ਨਾਲ ਵਰਦਾਨ ਦਿਤਾ -

ਜਾਹ, ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਤੂੰ ਇਤਨਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਤੇ ਅਡੋਲ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਧਨੀ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਂਗਾ ਕਿ ਹਰ ਤਾਕਤ ਤੈਨੂੰ ਝੁਕਾਂਦੀ ਹੋਈ ਹਾਰ ਜਾਵੇਗੀ, ਤੇਰੇ ਸਾਧ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿਤਾ ਕਰਨਗੇ, ਤੂੰ ਹੈਂ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਰੂਪ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਮਹਾਰਾਜ, ਫਿਰ ਤੈਥੋਂ ਲੇਖਾ ਕੌਣ ਮੰਗ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜਾਹ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸਾਡੇ ਹੋਰ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਆਂ ਮੇਹਰਾਂ ਦੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।

ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਾਕਾ

ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ ਜਦੋਂ ਦੀਵਾਨ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ, ਸੰਸਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕੰਵਰ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ, ਜਰਨੈਲ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਏ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਰਦਾਰ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਨੇ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸੋਂ ਪਨਾਹ ਮੰਗੀ ਸੀ। ਅੱਗੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ, ਭਾਈ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਸ਼ਾਹੀ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਹੈ। ਇਥੇ ਕੋਈ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਪਕਾ ਕੇ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਦਰਮਿਆਨ ਖਲੋ ਕੇ ਹੀ ਤਕਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਚੰਗਾ ਕਰੋ ਤਦ ਸਤਿਲੁਜੋਂ ਪਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਪਾਸ ਚਲੇ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤਦ ਤੁਸੀਂ ਸਿਰ ਮੰਗਣ ਆਏ ਹੋ, ਇਹ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਨ ਚਲੇ ਜਾਵੇ, ਅਸੀਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਘਬਰਾਹਟ ਵਧਾਈ ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਭਗੋੜੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸ਼ਰਣ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਹੁ ਨੇ ਇਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਦੋ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰੇ। ਰਾਣੀ ਜਿੰਦ ਕੌਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹਕਾ ਲਿਖ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਤਰ ਨਾ ਆਉਣ ਪਰ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਾਂਗੇ।

ਮਹਾਰਾਣੀ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਮਜਬੂਰ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਗਈ। ਪਰ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਸਤਲੁਜੋਂ ਪਾਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਹੁ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਦਾ ਵੱਡਾ ਰੋੜਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੂਜਯ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਤੇ ਰਾਜ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਧਿਰ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੌਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਤੁਰ ਪਏ ਤਦ ਮਹਾਰਾਣੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਈ ਤੇ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦੇ ਤਕ ਕੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ। ਉਹ ਸਮਝਦੀ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਕੋਲ ਦਿਲਾਸਾ ਤੇ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ, ਬਾਕੀ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਤੇ ਜਨਰਲ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੱਡੀ ਧਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮੁਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਹੋਰ ਕੇਹੜੀ ਸਤਾ ਹੈ ਜੇ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਉਸ ਲਈ ਸਹਾਰਾ ਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਣ ਕੇ ਬਚਾਉ ਦਾ ਸਾਧਨ ਜੋੜ ਸਕੇਗੀ?

ਆਖਰ ਉਹੀ ਹੋਇਆ ਜਿਸਦੀ ਆਸ ਸੀ। ੭ ਮਈ ੧੮੪੪ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਲਿਵ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਅੰਦਰ ਸਥਿਰ ਤੇ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਬਚਨ ਪਾਲਕ,

ਸਰਣ ਦੇ ਸੂਚੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਲੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਤੇ ਪੂਰਬੀਏ ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕੁਟਲ ਚਾਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ।

ਭਰੇ ਹੋਏ ਦਿਲ ਉਛਲ ਉਛਲ ਰਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਪੱਥਰ ਵਾਂਗ ਕਰਤਾ ਜਿਗਰਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰੀਰ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਦਸਵੀਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਪੰਡਾਂ ਪਾਂਡੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਢੋਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਮਹਾ ਤਪਸਵੀ ਨੇ ਕਰਤੀ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਲਾਈਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਤਜਰਬਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਦਸਤਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੋਗ ਹਨ।"

ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਡੇਰਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ

ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਇਕ ਸਾਜ਼ਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅੱਡਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦ ਕੌਰ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਸਤਿਲੁਜੋਂ ਪਾਰ ਤੇ ਸਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਕਾਇਮ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਢੰਗ ਕੱਢ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਤੇ ਡੋਗਰਾ ਗਰਦੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਆਪਣੀ ਨਿਰੋਲ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾ ਕੇ ਫਿਰ ਮੁੜ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਡੋਗਰੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਤਾੜ ਵਿਚ ਸਨ ਕਿ ਕਦੋਂ ਸਮਾਂ ਮਿਲੇ ਤਦ ਇਸ ਕੇਵਲ ਸ਼ਕਤੀਹੀਣ ਨਾਮ ਮਾਤਰ ਬਚ ਰਹੀ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦਰਬਾਰੀ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਪੱਖੀ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਧਰਮ ਧੁਰੰਧਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਆ ਰਹੀਆਂ ਖਬਰਾਂ, ਸਲਾਹਾਂ ਤੇ ਸਾਜ਼ਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਤਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਕੌਮ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਮਨ ਏਕਤਾ ਤੇ ਉਨਤੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਉਚਾ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਰਿਆਸਤ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਅੱਜ ਉਹ ਰਾਜ ਲਾਵਾਰਸ ਯਤੀਮ ਤੇ ਸਾਜ਼ਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਰਾਜ ਦਾ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਪਰ ਹੀ ਕੋਈ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਕੌਮੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਉਹ ਸਾਫ ਤਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਘੁਣ ਬਣ ਕੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਖਾ ਤੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਰਖਸ਼ਾ ਹਿਤ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਗਾਣੀ ਪਵੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਤੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ

ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਸਦਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਗੁਰਭਾਈ ਤੇ ਪਰਮਸੇਵਕ ਛੋਟੇ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਇਥੋਂ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ ਤੇ ਇਥੇ ਸ਼ਾਮੂ ਦੇ ਤਲਾਬ ਪਰ ਡੇਰਾ ਲਗਾਇਆ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਇਕ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਭੰਡਾਰਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਪਰ ਬਹੁਤ ਖਰਚ ਆਇਆ। ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ। ਉਹ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਉਹੀ ਅਸਰ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਲ ਚਲੀ ਮਚ ਗਈ। ਹੀਰਾ ਸਿਹੁੰ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਨੇ ਝੱਟ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸੂਹੀਏ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਕੀਤੇ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੇ ਹਰ ਘੜੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਗਹਿਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤੱਕਣ ਤੇ ਉਸਦੀ ਪੂਰੀ ਤਫਸੀਲ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਨੂੰ ਭੇਜਣ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੀ। ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਗੋਰਾਸ਼ਾਹੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਤਿਣ ਸਨ, ਜਿਥੇ ਹੀਰਾ ਸਿਹੁੰ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਖਾਸਕਰ ਫੌਜਾਂ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਡੂੰਘੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੀ ਵਰਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਣੀ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਪਰਮ ਸੰਤ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਬਖੇੜਾ ਖੜਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੇਮਾਂ ਸਾਜ਼ ਕੇਸ

1 ਜੂਨ 1847 ਨੂੰ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਮਿਸਟਰ ਲਾਰੰਸ ਨੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਜੋ ਰੀਪੋਰਟ ਭੇਜੀ ਉਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਅਹਿਮ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੇ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਕੇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੇ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਖਾਸ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੰਤ ਭਾਈ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਤੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਭਾਈ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕਤਲ ਹੋਣੇ ਸਨ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਣੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੋਰ ਸਹਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ ਪਰ ਇਸ ਨਵੀਂ ਆ ਰਹੀ ਪੱਛਮੀ ਲਾਹਨਤ ਨੂੰ ਗਲੋਂ ਉਤਾਰ ਦੇਣ, ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਇਸ ਸਖਤ ਬੰਦਸ਼ਾ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਸੀ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮਿਸਟਰ ਜਾਹਨ ਲਾਰੰਸ ਆਪ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਪਰ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਤੇ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਮਹਾਰਾਣੀ

ਦੇ ਕਹੇ ਤੋਂ ਕਰਨਗੇ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜਸੀ ਅੰਗ ਦੇ ਮੋਹਰੇ ਬਣ ਕੇ ਵਰਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਲਾਮਾਰ ਬਾਗ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਪਰ ਇਕ ਭਾਈ ਫੌਜ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਿਆਸੀ ਕਾਰਨਾਮਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿਤਾ ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਜਾਂ ਤਾਕਤ ਰਾਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਤੇ ਸਥੂਲ ਬਣਾ ਸਕਣ। ਇਸੇ ਹੀ ਆਸ਼ੇ ਤੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੇ ਹੀ ਸਿੰਹੂ ਜੁੰਡਲੀ ਤੇ ਗੋਰੇ ਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਇਹੀ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਾਰੰਟ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤੇ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਨਾ ਜਦੋਂ ਹੀ ਬਾਹਰ ਪੁੱਜਾ ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੀ ਖਬਰ ਹੋਈ ਤਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਡੇਰਾ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਮਫਰੂਰ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਮਲੇ ਅੰਦਰ ਕਿਤਨਾ ਅਸਰ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਸਤਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਪਰ ਨਿਗਾਹ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਫਰੂਰ ਹੋਣ ਨੇ ਚੌਤਰਫੇ ਤੜਫਾਟ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਮਾਲ ਜ਼ਬਤ ਕਰਕੇ ੬ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਨੀਲਾਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੱਝਾਂ ਗਾਈਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਦੇ ਦਿਤੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭਜਾਇਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਖਾਸ ਜ਼ਮਾਨਤ ਪਰ ਛਡਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਨਸ ਭੱਜ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਫੜਾਏਗਾ ਪਰ ਕਈ ਚਿਰ ਭੱਜੇ ਫਿਰਨ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ।

ਮਾਝਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਭੜਕ ਉਠਿਆ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਮਫਰੂਰੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਦਰੋਹੀ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਚੈਲੰਜ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੰਦੀਆ ਵੱਢਦਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਸਤਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਉਡਾਇਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਵਟਾ ਕੇ ਅੱਜ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਤੇ ਡੋਗਰਾ ਗਰਦੀ ਨੂੰ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬਦੇਸ਼ੀ ਜ਼ਰਖਰੀਦ ਗੁਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਫਨਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਤਤਪਰ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਇਹ ਸਾਫ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੀ ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰੁੱਧ ਖੁਲ੍ਹੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਾ ਮਾਤਰ ਖੇਡ ਖੇਡਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਦ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਹੋਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਾਂਗੇ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਆਪਣਾ ਚੌਤਰਫਾ ਪਹਿਰਾ ਕਰੜਾ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਹੁਕਮ ਸਾਦਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਦਦ

ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਪਨਾਹ ਦੇਵੇਗਾ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਭਾਗੀ ਬਣੇਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵੀ ਐਲਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੋ ਨਗਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਆਦਿਕ ਛਕਾਏਗਾ ਉਹ ਸਾਰਾ ਉਜਾੜ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਦਿਤੀ ਜਾਏਗੀ ਪਰ ਦੀਵਾਨ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਟਲ ਗਈ, ਵਰਨਾ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਕਈ ਨਗਰ ਭੰਗ ਦੇ ਭਾੜੇ ਹੀ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਹੋਰ ਨਗਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਹੁਡਿਆਰਾ ਨਗਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਨਕਾ ਤੇ ਖਾਸ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨਗਰ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਸਖਤੀ ਦਾ ਖਾਸ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਪਰ ਧੰਨ ਹਨ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਸਖਤੀਆਂ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਹ ਲੱਗੀ ਕਿ ਦੀਵਾਨ ਮੂਲ ਰਾਜ ਸੂਬਾ ਮੁਲਤਾਨ ਨੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦਾ ਝੰਡਾ ਗੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ - ਸੋ ਆਪ ਜੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਸਮੇਤ ਉਸੇ ਹੀ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਵਗ ਤੁਰੇ। ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਨੇ ਬਾਬਾ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰਦਾਰੀ ਹੇਠ ਫੌਜੀ ਦਸਤਾ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਲਗਾਇਆ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਕੇਵਲ ਇਕ ਆਗੂ ਜਾਂ ਜਰਨੈਲ ਵਰਗੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਆਗੂ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਪਰ ਪੂਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪਾਵਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਾਨ ਵਾਰਨੀ ਤੇ ਸਭੋ ਕੁਝ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨਾ ਵੀ ਲੋਕ ਧੰਨ ਜਾਣਦੇ ਸਨ।

ਪ ਜੂਨ ੧੮੫੮ ਨੂੰ ਕੁਝ ਫੌਜੀ ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਫੜ ਕੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਅਫਸਰ ਵੀ ਸਨ।

ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਵਾਰੰਟ ਜਾਰੀ ਸਨ। ਮੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਦੀਵਾਨ ਮੂਲ ਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਪੁੱਜਾ ਕਿ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਪਰ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲੈਣ ਜੋ ਕਿ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਯੁੱਧ ਤਾਂ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਉਸੇ ਹੀ ਪਾਸੇ ਦਾ ਰੁਖ ਕੀਤਾ। ਦੀਵਾਨ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਤੇ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਪਰ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਤੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸੀ। ਸੋ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਾਝੇ ਤੇ ਦੁਆਬੇ ਤੇ ਫਿਰ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸੇ ਹੀ ਪਾਸੇ ਜਾਣਾ ਦਰੁੱਸਤ ਸਮਝਿਆ। ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਵੱਡੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਅਹੁਤੀ ਦਿਤੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਭਰਾਵਾਂ ਪਰ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰੀ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਵੀ ਭਰਾਵਾਂ

ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾ ਹੀ ਲੜਨ। ਸਿੱਧੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀ ਸਤਾ ਨਾਲ ਟਕਰਾਣਾ। ਆਪ ਦਾ ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰੈਜ਼ੀਮੈਂਟ ਨੇ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਰਾਜ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਦਖਲ ਲੈ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਤੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਵੀ ਬੰਦ ਸੀ। ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਲੋਂ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਫੜਨ ਹਿਤ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਤੇ ਓਧਰੋਂ ਚਨਾਬ ਦੇ ਪਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨਾਲ ਸੰਧੀ ਕਰ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਉਕਸਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੌਤਰਫੇ ਤੋਂ ਘੇਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਕ ਸਮਾਂ ਐਸਾ ਵੀ ਆਇਆ ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਇੰਚਾਰਜ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਚਨਾਬ ਨਦੀ ਪਰ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕ ਹੀ ਪੁਲ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਬਾਬਾ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਲੋਂ ਸੀ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਮੁਸਲਿਮ ਮੁਲਖਈਆ ਸੀ। ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਸਪੁਤਰਾਂ ਨੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਹੀ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ ਜਿਸਦੀ ਸਿੱਖ ਅਣਖ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੰਗਰ ਦੀ ਰਸਦ ਤੇ ਹੋਰ ਕੀਮਤੀ ਸਾਮਾਨ ਸਣੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸੈਂਕੜੇ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਗਏ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆਏ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੀ ਦਿਖਾਈ। ਹਾਂ, ਬਾਬਾ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਸਤੇ ਨਾਲ ਜੋ ਝੜਪ ਹੋਈ ਉਸ ਵਿਚ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੋਡੇ ਪਰ ਗੋਲੀ ਲੱਗੀ ਤੇ ਉਹ ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਕੇ ਪਿਛਾਂਹ ਹਟ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕੀਤੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਫੌਜੀ ਕੈਪਟਨ ਕੋਕਸ ਜੋ ਕਿ ਫੌਜੀ ਦਸਤਾ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਘੇਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਜਰਨੈਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਪਰ ਚਲ ਰਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਹਿਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫੌਜੀ ਸਮਾਨ ਜੰਡਿਆਲੇ ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਚਾਰ ਸੌ ਨਿਰੋਲ ਸਿਪਾਹੀ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਹਰੋਂ ਦਾਖਲ ਹੋਣੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਰਸਦ ਡੇਰਾ ਡੰਡਾ ਖਾਨਗਾਹ ਡੇਗਰੇ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਅੱਗੇ ਵਧੇ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰੈਜ਼ੀਮੈਂਟ ਨੇ ਹਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਪੂਰੀ ਸਤਾ ਨਾਲ ਆਪ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਾਦਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮੀਲਾ ਨਗਰ ਪਾਸ ਹੀ ਘੇਰ ਵੀ ਲਿਆ। ਪਰ ਉਹ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ। ਇਥੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਝੰਗ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਉਥੇ ਰਾਹ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਇਥੇ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੀਤੀ ਹਾਰ ਗਈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੇਰ ਕੋਟ ਗਏ ਤੇ ਜਦੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਗਏ ਤਦ ਝੰਗ ਪੁਜ ਗਏ। ਝੰਗ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪਤਵੰਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਤੇ ਸਰਕਰਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲਵਰਤਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ

ਦਿਵਾਇਆ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਥੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਹ ਮਹਾਨ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ। ਕਿਲੇ ਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ। ਤਦ ਪੱਚੀ ਹਜ਼ਾਰ ਨਕਦ ਤੇ ਹੋਰ ਰਾਸ਼ਨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼ਹਿਰੀ ਕਰਨਗੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੱਕ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਸਾਥੀ ਦੀ ਮੁਲਤਾਨ ਜਾ ਕੇ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਹੈ ਪਰ ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਕਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕਰਕੇ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਦਿਤੀ ਤਦ ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਪਿਆਰ ਯਾਦ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੀਕਾਰਡ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਪੁਜੇ ਤਦ ਦੀਵਾਨ ਮੂਲ ਰਾਜ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਵਜੋਂ ਪੰਧ ਮੋਹਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਨਜ਼ਰਾਣੇ ਰਖ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਤਕੜਾ ਮੋਰਚਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਨਾ ਚਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਦੀਵਾਨ ਵੀ ਖਰਚ ਆਦਿਕ ਨਾ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਹਿਤ ਗੁਜਰਾਤ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧ ਤੁਰੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਕ ਮਾਤਰ ਲੜਾਈ ਇਥੇ ਹੀ ਲੜ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੂੰ ਭਜਾਣ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਸੋ ਉਹ ਵੀ, ਇਥੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਵਲ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰੇ ਪਰ ਇਹ ਸਫਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਥੇਬੰਦੀ, ਆਰਥਿਕ ਮਸਲੇ ਹਲ ਕਰਨ ਹਿਤ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਲ ਜਾਣ ਨਾਲੋਂ ਉਪਰ ਮਾਲਵੇ ਵਲ ਦਾ ਰੁਖ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮੁਕਤਸਰ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ, ਫਿਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਫਿਰ ਜੰਮੂ ਰਾਹੀਂ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਇਥੇ ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਾ ਚਤਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਣਾ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਤੇ ਹੋਰ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਚਿਲਿਆਂਵਾਲੀ ਅੰਦਰ ਲੋਹਾ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲੜਾਈ ਅੰਦਰ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੁਮੇਂ ਲੰਗਰ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਆਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰੀ ਧਿਰ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਫੌਜੀ ਭੁੱਖੇ ਹੋ ਕੇ ਰੋਟੀ, ਨੰਗੇ ਹੋ ਕੇ ਕਪੜਾ ਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਕੇ ਦਵਾਈ ਤੇ ਫਿਰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਲੋੜਵੰਦੀ ਹਰ ਸਹੂਲਤ ਤੇ ਫਿਰ ਹਰ ਮਹਾਨ ਹਮਦਰਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਵਰਤਾਉ ਤੇ ਦਰਦ ਦੀ ਵੰਡ ਫਿਰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਰਖਦੀ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਾਹਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਦਮਾਂ ਤਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਹਸ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀਆਂ ਫਾਈਲਾਂ ਜੋ ਅੱਜ ਤੱਕ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸ ਹਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਅਸਰ ਇਕੱਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਪਰ ਸੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਕੱਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਚਿੱਠੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਲਈ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਵੱਡੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ ਗਈ ਉਹ ਆਰੰਭ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਨਾਲ ਇਸ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਾਨ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਖਸ਼ਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਕਮਰ ਕਸੇ ਕਰ ਲੈਣ, ਇਸੇ ਹੀ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪਰ ਪਿਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ, ਮੈਂ, ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੜਾਈਆਂ ਸਿੱਖ ਕੰਮ ਵਲੋਂ ਸਿੱਧੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਨਾ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ। ਵਕਤ ਨੇ ਸਾਥ ਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਹੋ ਕਿ ਆਖਰੀ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪਿੱਛਾ ਨਾ ਕਰਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਨਾ ਮੋਟ ਸਕਿਆ ਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਤੇ ਚਿਲੀਆਂਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਜ਼ਬੇ ਭਰਪੂਰ ਧਰਮ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇਸ਼ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਹਾਰ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਕੁੰਜੀਆਂ ਸੌਂਪ ਦੇਣ ਦਾ ਰਾਹ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਹ ਬਚਨ ਕਿ ਆਖਰ ਸਾਰਾ ਭਾਰਤ ਹੀ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਭਾਵ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰਾਜ ਚੌਤਰਫੇ ਛਾ ਜਾਏਗਾ। ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਖਰੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਖਾਲਸਈ ਜਰਨੈਲ ਫਿਰ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਹੀ ਮੁੜੇ ਇਥੇ ਹੀ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦੇਣਗੇ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰਾਜ ਦਾ ਜੂਲਾ ਗਰਦਨ ਪਰ ਧਰਵਾ ਲੈਣਗੇ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਹੀ ਪ੍ਰਣ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਹਜ਼ਰੀ ਤੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਤੇਰੀ ਸੰਗਤ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜੋ ਤੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮੰਨ ਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਕਦੇ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਾਂਗਾ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਵਾਂਗਾ, ਦੇਸ਼ ਧਰੋਹੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਗਦਾਰ ਜਾਂ ਫਿਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਲੋੜ ਪਈ ਤਦ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੱਥੋਂ ਹੱਥੀਂ ਲੜਕੇ ਦੇਸ਼ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਵਾਂਗਾ ਫਿਰ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਦੂਰ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਨਹੀਂ ਸੁਗੰਧ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਰਾਣੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੋ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸੀਸ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਤਦ ਫਿਰ ਹੋਰ ਅਸਾਂ ਕੀ ਕੁਝ ਮੰਗਣਾ ਹੈ।

ਆਪ ਨੇ ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਸੁਣੋ ਵੱਡੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰੇ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਗੋਰਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਲੱਗਾ,

ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੰਨ ਕੇ ਰਿਹਾਈਆਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਲਾ ਖੂਹ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਉਦੋਂ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਮੌਤ ਮਰਨ ਨਾਲੋਂ ਸਾਰੇ ਰਲ ਕੇ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਹਾਲ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਹਾਲ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਪੁਜ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਧਰਮ ਵਲੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਫਿਰ ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਰਖਣਾ ਤੁਸਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਖੂਨੀ ਜੰਗ ਕੀਤੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਲ ਕੇ ਮਾਰੇਗਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਨਜ਼ਰ ਬੰਦ ਰਖ ਕੇ ਫਿਰ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾ ਕੇ, ਕੈਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੰਤਮ ਸਵਾਸਾਂ ਤਕ ਨੀਵਾਂ ਤੇ ਜ਼ਲੀਲ ਕਰੇਗਾ, ਸੋ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕਰਮ ਭੂਮੀ ਸ੍ਰੀ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਲੜੀ ਜਾਵੇਂ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਜੀਉਂਦੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਭਰ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਜਾਮ ਪੀਤੇ ਜਾਣ ਦੋਹਾਂ ਦਹੀ ਗੱਲਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਸਾਥੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਆਮ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਪਰ ਇਤਨਾ ਅਸਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਾਂ ਮਿਲਾਣ ਲਗ ਪਏ। ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਦਿਲੋਂ ਹਾਰ ਮੰਨ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਸੰਗਰਾਮ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਕੱਲੇ ਬਾਬਾ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੇ ਕਰਨਲ ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੂਰਬੀਏ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਹਜ਼ਾਰ ਕੁ ਸਿੰਘ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸੰਤ ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਜ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਹਿਤ ਕਿ ਅਤ ਹੀ ਰਣ ਵਿਚ ਮਰਨਾ ਹੀ ਧਰਮ ਹੈ, ਸੋ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ। ਇਥੋਂ ਆਪ ਨੇ ਕੂਚ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਕ ਗੋਰੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਦਸਤੇ ਨੇ ਘੇਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋ ਹੱਥ ਕਰਕੇ ਆਪ ਸਾਫ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਫੜੇ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਨਜ਼ਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਹੀ ਆਪ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਏ। ਉਸ ਥਾਂ ਅਜੇ ਤਕ ਆਪ ਦੀ ਸਮਾਧ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਦਾ ਬਸਾਲੀ ਆਦਿਕ ਨਗਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਮੁੜ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਥੇ ਜੰਮੂ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਦੋ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਇਕ ਇਹ ਕਿ ਉਥੇ ਯੁਵਰਾਜ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਵੀ ਸਨ ਇਹ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਨਾਜ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਚਿਰ ਇਹ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਾਝੇ ਮਾਲਵੇ ਤੇ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਦਮੀ ਭੇਜੇ ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪ ਪਾਸ ਲੈ ਆਉਣ,

ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੈਂਕੜੇ ਹੀ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪੱਤਾ-ਪੱਤਾ ਵੈਰੀ ਸੀ ਕਰਨਲ ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਣੀ ਚੰਦ ਕੌਰ ਦਾ ਨੌਕਰ ਸੀ ਪਰ ਆਪ ਦੀ ਕਰਣੀ ਤੋਂ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਰ ਮਿਟਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰਕੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਪੰਨ ਸਨ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਤੇ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਵਾਨੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਰੁਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜ ਤੇ ਹਿੰਦ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸੁਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰਖਣੇ ਅਸੰਭਵ ਸਨ। ਇਹ ਮੁਗਲਾਂ ਵਰਗੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਕਿਤੇ ਪੁਜਦਿਆਂ ਹੀ ਕਈ ਸਾਲ ਲੰਘਾ ਦੇਵੇ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵਤ ਅਡੋਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਜੁਟ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੁਮੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਫਿਰ ਨਵਾਂ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਸੀ। ਜੋ ਰਾਜ ਸਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਪਾਸ ਸੀ ਤਦ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌ ਲਾਲਚ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਲੋਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਟਾਹਣੀ ਹੀ ਟੁੱਟ ਗਈ ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਆਲ੍ਹਣਾ ਸੀ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀ ਧਿਰ ਤੇ ਧਰਵਾਸ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਹ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਰਾਜ ਸਤਾ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਤੇ ਨਵੇਂ ਰਾਜ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦੰਡ ਦੀ ਆਸ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਭੂਤ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਸਵੈਮਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਇਸ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੁਟੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਾਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜਨਤਕ ਜੰਗ ਲੜ ਸਕਣ। ਆਪ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਨੰਗੇ ਧੜ ਲੜ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲੇਗਾ ਕਿ ਵੱਠੀ ਹੋਈ ਕੌਮ ਗਰਦਨ ਉੱਚੀ ਕਰਕੇ ਖਲੋ ਜਾਏਗੀ। ਉਧਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਸਕੰਜਾ ਕਸ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸਕੂਲਾਂ ਅੰਦਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਪਹਿਲਾ ਉਰਦੂ ਤੇ ਫਿਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨੇੜੇ ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ। ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਲਗਾਣ ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਪਿਛੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹਿਤ ਕਾਫੀ ਸਨ।

ਸੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹਰ ਮਹਾਜ਼ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਣਾ, ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਮਰਦ ਹੀ ਕਾਹਦਾ ਜੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਈ ਹੋਈ ਔਕੜ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਜਾਏ ਜਾਂ ਫਿਰ ਦਿਲ ਹਾਰ ਕੇ ਸੈਦਾਨੋਂ ਭੱਜ ਜਾਏ, ਮਰਦ ਪੈਰ ਪੁਟਣੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੌ ਵਾਰ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੋ ਕਦਮ ਪੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਉਹ ਕਟ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਜਾਏ ਪਰ ਵਾਪਸ ਮੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜੰਮੂ ਚੁੰਭੀ ਡੇਰਾ ਲਗਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਕੀਤੇ। ਵਟਾਲਾ ਦੇਵੀ ਆਪ ਦਾ ਖਾਸ ਮੁਕਾਮ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਕੈਂਪਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਖਾਸ-ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ ਕਿ ਇੱਥੇ ਦਾ ਹੋਰ ਭੇਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾ ਲੱਗ ਸਕੇ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗੋਰਾ ਸ਼ਾਹੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਆਪ ਵਿਰੁੱਧ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਸੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਥੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸੇਵਕ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਹੇਠਾਂ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਜੱਥਾ ਭੇਜਿਆ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਜਦੋਂ ਵੀ ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆਉਣ ਤੇ ਫਿਰ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਪਰ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਾਸ਼ ਕਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਕੌਮ ਦੇ ਇਸ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁੱਝ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਰਾਜ ਇਕ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਜਮਾਤ ਦਾ ਰਾਜ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਫਿਰ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਅਸਾਂ ਕੌਮ ਦੇ ਤੌਰ ਪਰ ਸੋਚਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ, ਨਵਾਬਾਂ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪਰ ਲੜਨ ਦਾ ਆਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਸੋਚ ਜਾਗ ਸਾਡੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਵਰਨਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜੈਸਾ ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਦਾ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਤੇ ਸੱਚਾ ਕੌਮ ਸੇਵਕ ਹਰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਂਦਾ। ਕਿਤਨੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਖੇਦ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਲਈ ਕੁਝ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਰਿਆਸਤ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਜਾਗੀਰ ਨਹੀਂ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਪੂਜਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਵਧਦੀ ਘਟਦੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮਾਣ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਹਥੇਲੀ ਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਲੋਕ ਸਤਾ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਭਰਸਕ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਥੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਕਿ ਕਾਬਲ ਅੰਦਰ ਸਨ ਲਿਖਿਆ। ਅਮੀਰ ਦੋਸਤ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਕਾਬਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕਾ ਲਿਖੀ ਕਿ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਆਉ ਹੁਣ ਸਾਂਝੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰੋਂ ਏਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਆਇਆ ਹੈ, ਮਾਰ ਮੁਕਾਈਏ, ਫਿਰ ਮੇਰੀਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਨਿਬੜ ਲਵਾਂਗੇ। ਇਥੋਂ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਥਾਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਿਆ। ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੋਏ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਲਾਹੌਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਦੋਂਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤ ਜੁੜਦੀ ਗਈ। ਲਾਹੌਰ ਗਿਆ ਜਥਾ ਇਕ ਧਰਮਸਾਲ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀ ਫੜਿਆ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਇਕ ਤਿਆਗੀ ਤੇ ਮਸਤ ਫਕੀਰ ਜਾਣ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਗਏ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਰ ਧੂੜ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾ ਪਾ ਸਕੇ।

(ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ
ਪੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 51)

ਪਉੜੀ ਛੱਬੀਵੀਂ

ਅਮੁਲ ਗੁਣ; ਅਮੁਲ ਵਾਪਾਰ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੇ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਬੜੇ ਅਮੁੱਲ=ਅਮੋਲਕ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਮੋਲਿ ਨ ਪਾਈਐ ਗੁਣਹ ਅਮੋਲ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੪

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਅਸੂਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਰੂਪੀ ਵਾਪਾਰ ਵੀ ਅਮੁਲ=ਅਮੋਲਕ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ, ਬਿਬੇਕ, ਸ਼ੀਤਲਤਾ, ਸੈਤਰੀ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ, ਹਿੰਸਾ, ਚੋਰੀ, ਵਿਭਚਾਰ ਆਦਿ ਔਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਰੂਪੀ ਵਾਪਾਰ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਹੈ। ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ੧. ਜੋ ਵਸਤੂ ਬਿਨਾਂ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੁਫਤ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ; ੨. ਜੋ ਵਸਤੂ ਵਿਦਿਆ, ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਧਨ ਨਾਲ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲੇ; ੩. ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਮਿਲੇ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ।

ਅਮੁਲ ਵਾਪਾਰੀਏ; ਅਮੁਲ ਭੰਡਾਰ॥

ਉਸ ਦੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਵਾਪਾਰੀਏ=ਵਾਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਵਾ: ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਭੀ ਅਮੁਲ=ਅਮੋਲਕ ਹਨ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਾ: ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਬਦ-ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਭੰਡਾਰ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ।

ਅਮੁਲ ਆਵਹਿ; ਅਮੁਲ ਲੈ ਜਾਹਿ॥

ਐਸੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਾਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹਨ ਜੋ ਮਾਤਲੋਕ ਵਿਚ ਜਨਮ ਧਾਰ ਕੇ ਆਵਹਿ=ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਮੋਖਸ਼ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਹਿ=ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹਨ।

ਅਮੁਲ ਭਾਇ; ਅਮੁਲਾ ਸਮਾਹਿ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਾਇ=ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ ਵਾ: ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣਾ ਅਮੁਲ=ਅਮੋਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸਮਾਹਿ=ਸਮਾਅ ਜਾਣਾ ਭਾਵ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੀ ਅਮੁਲਾ=ਅਮੋਲਕ ਹੈ।

ਅਮੁਲ ਧਰਮੁ; ਅਮੁਲ ਦੀਬਾਣੁ॥

ਉਸ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਦਾ ਧਰਮ ਵੀ ਅਮੁਲ=ਅਮੋਲਕ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਤਿਸੰਗਤ ਰੂਪੀ ਦੀਬਾਣੁ=ਸਭਾ ਵਾ: ਆਸਰਾ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ।

ਅਮੁਲ ਤੁਲੁ; ਅਮੁਲ ਪਰਵਾਣੁ॥

ਉਸ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਰੂਪੀ ਤੁਲੁ=ਵੱਟਾ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਵਾਣੁ=ਬਰਾਬਰ ਹਾੜੇ (ਤੋਲੇ) ਜਾਣਾ ਭਾਵ ਖਰੇ ਉਤਰਨਾ ਵਾ: ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ ਅਥਵਾ ਉਸ ਦੀ ਤੁਲੁ=ਤੱਕੜੀ (ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਤੱਕੜੀ) ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰ ਰੂਪੀ ਸਾਸਤਰ, ਪ੍ਰਮਾਣ ਰੂਪ ਵੱਟਾ ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ। ਭੇਦ ਦੀਆਂ ਬਾਧਿਕ ਜੁਗਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਅਭੇਦ ਦੀਆਂ ਸਾਧਕ ਜੁਗਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ ਵਾ: ਜੀਵ ਨੂੰ ਤੋਲਣ ਰੂਪ, ਪਰਖਣ ਰੂਪ ਵੱਟਾ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਪਤਿ ਪਰਵਾਣਾ ਪਿਛੈ ਪਾਈਐ ਤਾ ਨਾਨਕ ਤੋਲਿਆ ਜਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੪੯੯

ਅਮੁਲ ਬਖਸੀਸ; ਅਮੁਲ ਨੀਸਾਣੁ॥

ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਬਖਸੀਸ ਵਾ: ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਵਾ: ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਅਮੁਲ=ਅਮੋਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਨੀਸਾਣੁ=ਲੇਖ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਨ, ਬੁੱਧੀ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬਖਸੀਸ=ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਨੀਸਾਣੁ=ਲੇਖ ਸਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਵੀ ਅਮੁਲ=ਅਮੋਲਕ ਹੈ।

ਅਮੁਲ ਕਰਮੁ; ਅਮੁਲ ਫੁਰਮਾਣੁ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ਿਆ ਕਰਮੁ=ਕਰਤੱਬ ਵਾ: ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਅਮੁਲ=ਅਮੋਲਕ ਹੈ। ਯਥਾ -

ਬਹੁਤਾ ਕਰਮੁ ਲਿਖਿਆ ਨਾ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫

ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣੁ=ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਫੁਰਮਾਣ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ। ਯਥਾ :

ਫੁਰਮਾਨੁ ਤੇਰਾ ਸਿਰੈ ਉਪਰਿ ਫਿਰਿ ਨ ਕਰਤ ਬੀਚਾਰ॥

ਅੰਗ - ੩੩੮

ਅਮੁਲੋ ਅਮੁਲੁ; ਆਖਿਆ ਨ ਜਾਇ॥

ਕਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਥਨ ਕਰੀਏ? ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਅਮੁਲੋ ਅਮੁਲੁ=ਅਮੋਲਕ ਤੋਂ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜਸ ਆਖਿਆ=ਕਿਹਾ ਨ=ਨਹੀਂ ਜਾਇ=ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਆਖਿ ਆਖਿ; ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਆਖਿ ਆਖਿ=ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਵ=ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਾਇ=ਲਾਉਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਅਥਵਾ ਮੁੱਖ ਕਰਕੇ ਆਖਿ=ਆਖ ਕੇ (ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ) ਵਾ: ਆਖਿ=ਆਖਿਆਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਖ ਕੇ ਲਿਵ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਆਖਹਿ; ਵੇਦ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣ॥

ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਅਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਜਾਸ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤਾ ਕੇ ਨਾਮੁ ਹੀਐ ਮੇ ਧਰੁ ਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੦

ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਰਚੈਤਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਬਿਆਸ ਜੀ, ਪਾਠ=ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਕਰਤਾ ਪਾਣਿਨੀ ਜੀ ਅਥਵਾ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਵੇਦ ਪਾਠੀ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਾਣ ਪਾਠੀ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਆਖਹਿ ਪੜੇ; ਕਰਹਿ ਵਖਿਆਣ॥

ਪੜੇ=ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਬਿਆਸ ਜੀ, ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ, ਜੈਮਿਨੀ ਮੁਨੀ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਰਾਮ ਜੀ ਅਤੇ ਜਨਮੇਜੇ ਵਰਗੇ ਅਤੇ ਵਖਿਆਣ=ਵਿਖਿਆਨ ਕਰਹਿ=ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀ ਵਾ: ਪੰਡਤ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਾ: ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵਖਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਰਵਕਤਾ ਜਨ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਆਖਹਿ ਬਰਮੇ; ਆਖਹਿ ਇੰਦੁ॥

ਬਰਮੇ=ਬ੍ਰਹਮੇ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੰਦੁ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਾ: ਇੰਦਰ ਵਾ: ਚੰਦਰਮਾ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸੰਕਾ : ਬ੍ਰਹਮਾ ਇਕ ਹੈ ਜਾਂ ਬਹੁਤ? ਨਵਿਰਤੀ: ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਹਮਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਇਕ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਰਚੈਤਾ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਇੰਦਰ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਦਸ ਪੁੱਤਰ ਸਕਾਮ ਤਪ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਮੁੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮੇ ਬਣ ਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ

ਰਚਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਇਹ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਰਜ ਹੈ, ਭਾਵ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮੇ ਹਨ।

ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਜਗੁ ਸਾਜਣ ਲਾਏ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਇੰਦਰ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਜਸ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਯਥਾ -

ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਠਾਢੇ ਹੈ ਦੁਆਰ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਆਖਹਿ ਗੋਪੀ; ਤੈ ਗੋਵਿੰਦ॥

ਗੋਪੀ=ਗੋਪੀਆਂ ਅਤੇ ਗੋਵਿੰਦ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸਾਰੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਆਖਹਿ=ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਅੰਨਵੈ ਅਰਥ ਗੋਵਿੰਦ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਗੋਪੀ=ਗੋਪੀਆਂ ਤੈ=ਤਾਈਂ ਆਤਮ ਸਤ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ ਗੋਪੀਆਂ=ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਗੋਵਿੰਦ=ਪੁਰਸ਼ ਸਭ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਗੋਪੀ=ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਗੋਵਿੰਦ=ਅੰਤਸਕਰਣ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਆਖਹਿ ਈਸਰ; ਆਖਹਿ ਸਿਧ॥

ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਈਸਰ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਵੀ ਆਖਹਿ=ਆਖਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਤਮ ਰਾਮਾਇਣ (ਰਾਮ ਰਿਦੇ) ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਪਾਰਬਤੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਰਾਮ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਅਤੇ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਾ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਹੀ ਮਾਇਆ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਆਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਧ=ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੱਧ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਆਖਹਿ; ਕੇਤੇ ਕੀਤੇ ਬੁਧ॥

ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ=ਰਚੇ ਹੋਏ ਬੁਧ=ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਵਾ: ਬੁੱਧ ਆਦਿ ਨਵ ਗ੍ਰਹਿ ਵਾ: ਬੋਧਾ ਅਵਤਾਰ ਆਦਿਕ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ, ਕੀਤੇ ਬੁਧ=ਬੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਆਖਹਿ ਦਾਨਵ; ਆਖਹਿ ਦੇਵ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਦਾਨਵ=ਦੈਂਤ ਦੇਵ ਲੂਤ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਬਿਭੀਖਣ ਆਦਿ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਵ-ਇੰਦਰ ਵਰਗੇ ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਨ ਨੂੰ ਦਾਨਵ=ਦੈਂਤ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਆਖਹਿ=ਨਾਮ ਦੇ ਆਖਣੇ ਕਰਕੇ ਦੇਵ=ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਆਖਹਿ ਸੁਰਿ ਨਰ; ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਵ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਸੁਰਿ=ਉਹ ਦੇਵਤੇ ਜੋ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਬਣੇ ਹਨ, ਵਾ: ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪਰੁਸ਼, ਨਰ=ਮਨੁੱਖ ਮੁਨਿ=ਰਿਖੀ, ਮੰਨਨਸ਼ੀਲ ਮਹਾਤਮਾ ਜਨ=ਭਗਤ ਜਨ ਸੇਵ=ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇਵਕ ਵਾ: ਸ਼ੈਵੀ ਮੱਤ ਵਾਲੇ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਕੇਤੇ ਆਖਹਿ; ਆਖਣਿ ਪਾਹਿ॥

ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਲੋਕ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਆਖਹਿ=ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਭਵਿੱਖ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਆਖਣਿ ਪਾਹਿ=ਆਖਣਾ ਪਾਉਣਗੇ ਵਾ: ਆਖਣਿ ਪਾਹਿ=ਆਖਣ ਨੂੰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਆਖਣਿ=ਕਹਿਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕੇਤੇ ਕਹਿ ਕਹਿ; ਉਠਿ ਉਠਿ ਜਾਹਿ॥

ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕਹਿ=ਆਖ ਆਖ ਕੇ ਉਠਿ ਉਠਿ=ਉੱਠ ਉੱਠ ਕੇ ਤੁਰੇ ਜਾਹਿ=ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਕੂਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਹਨ ਕਹਿ ਕਹਿ=ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਉਠਿ=ਸੰਸਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਅਤੇ ਉਠਿ=ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ (ਅਧਿਆਸ) ਵੱਲੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਵਾ: ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਾਹਿ=ਜਾ ਬੈਠੇ ਹਨ।

ਏਤੇ ਕੀਤੇ; ਹੋਰਿ ਕਰੇਹਿ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਏਤੇ=ਜਿੰਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਕੀਤੇ ਹਨ, ਹੋਰਿ ਕਰੇਹਿ=ਜੇਕਰ ਇਤਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਰ ਦੇਵੇ।

ਤਾ ਆਖਿ ਨ ਸਕਹਿ; ਕੇਈ ਕੇਇ॥

ਤਾਂ=ਤਾਂ ਵੀ ਕੇਈ=ਕੇਈ ਕੇਇ=ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਖਿ ਨ ਸਕਹਿ=ਆਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਏਤੇ=ਇਤਨੇ ਜੋ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਲਖਣਾ ਬਿਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਕਰੇਹਿ=ਜਿਤਨੇ ਹੋਰ ਕਰਨਗੇ, ਉਹ ਵੀ ਲਖਣਾ ਬਿਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕਥਨ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਆਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕੇਈ ਕੇਇ=ਜੇ ਕਹੋ ਕਿ ਸਕਤੀ ਬਿਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੇਈ ਕਹਿ ਸਕੇਗਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਾ ਤਾਂ ਕੇਈ ਪਿਛੇ ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਚ ਆਖ ਸਕਿਆ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਖ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੇਈ ਅੱਗੇ ਭਵਿੱਖ ਕਾਲ ਵਿਚ ਆਖ ਸਕੇਗਾ।

ਜੇਵਡੁ ਭਾਵੈ; ਤੇਵਡੁ ਹੋਇ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜੇਵਡੁ=ਜਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਹੋਣਾ ਭਾਵੈ=ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤੇਵਡੁ=ਉਤਨਾ=ਉਤਨਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਹੋਇ=ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ; ਜਾਣੈ ਸਾਚਾ ਸੋਇ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋਇ=ਉਹੋ ਸਾਚਾ=ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਕੇ ਆਖੈ; ਬੋਲੁ ਵਿਗਾੜੁ॥

ਜੇ ਕੇ=ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਗਾੜੁ=ਬੜਬੋਲਾ ਹੋ ਕੇ ਭਾਵ ਜਿਸ ਦੇ ਬੋਲੁ=ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਕਾਰਜ ਦੇ ਵਿਗਾੜਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੋਏ ਭਾਵ ਐਸਾ ਮੂਰਖ, ਜੋ ਇਹ ਆਖੈ=ਆਖਣਾ ਕਰੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।

ਤਾ ਲਿਖੀਐ; ਸਿਰਿ ਗਾਵਾਰਾ ਗਾਵਾਰੁ॥ ੨੬॥

ਤਾ=ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਗਾਵਾਰਾ ਮੂਰਖਾਂ ਦਾ ਸਿਰਿ ਗਾਵਾਰੁ=ਸਿਰੋਮਣੀ ਮੂਰਖ ਲਿਖੀਐ=ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਉਹ ਸਿਰੋਮਣੀ ਮੂਰਖ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਛੱਬੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਵ - ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਮੋਲਕ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਵੱਟੇ (ਬਦਲੇ ਵਿਚ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਮੋਲਕ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਹਨ। ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ 'ਤੇ ਵਾਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਤ, ਭਗਤ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਅਤੇ ਵਾਪਾਰ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹਨ। ਅਮੋਲਕ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਭੰਡਾਰੇ ਹਨ। ਅਮੋਲਕ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਅਮੋਲਕ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸਮਾਹਿ=ਉਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਮੋਲਕ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਸਤਿ-ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਧਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮੋਲਕ ਹੀ ਸਤਿਸੰਗਤ ਰੂਪ ਦੀਬਾਣੁ=ਕਚਹਿਰੀ, ਆਸਰਾ ਹੈ। ਅਮੋਲਕ ਹੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹਨ। ਅਮੋਲਕ ਹੀ ਹੁਕਮ ਹੈ ਸੁਆਸ-ਸੁਆਸ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦਾ। ਉਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਮੋਲਕ ਤੋਂ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਹੈ। ਅਮੋਲਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਹਿਣੇ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਕਹਿੰਦਿਆਂ-ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਵ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਤਾਈਂ ਵੇਦਾਂ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ, ਬ੍ਰਹਮੇ ਅਤੇ ਇੰਦਰ ਆਦਿਕ, ਗੋਪੀਆਂ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਿੰਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਇਤਨੇ ਹੋਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ, ਤਦ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਜਿਤਨੀ ਵੱਡੀ ਭਾਵਨਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਤਨੇ ਵੱਡੇ ਹੀ ਅਨੰਦ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੂਰਖਾਂ ਦਾ ਸਿਰੋਮਣੀ ਮੂਰਖ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼)

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪਟਨੇ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਡੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਜੋਤ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ, ਇਸੇ ਲਈ ਦਸਵੀਂ ਨਾਨਕ-ਜੋਤ ਵੀ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ (ਅਵਤਾਰ) ੧੬੬੬ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪਟਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਇਕੋ ਇਕ ਸੰਤਾਨ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਨਵਾਂ ਨਗਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਭਾਰਤ ਯਾਤਰਾ ਤੇ ਚੱਲ ਪਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਮ ਜਾਣਾ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਾਇਆ ਸੀ। ਥਾਂ-ਥਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਜਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਅੱਠ ਸੌ ਮੀਲ ਦੂਰ ਗੰਗਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਟਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦਿਖਾਇਆ ਤੇ ਇਥੇ ਚੋਖਾ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦੇ ਆਸਾਮ ਵਲ ਚਲੇ ਗਏ।

ਪਟਨੇ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ, ਸੁਪਤਨੀ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ। ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਚੰਦ ਜੀ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਦੇ ਭਰਾ ਸਨ। ਪਟਨੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਉਦੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਆਸਾਮ ਖਬਰ ਭੇਜੀ ਗਈ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਦ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਘਰ ਸੋਹਣਾ ਜਿਹਾ ਲਾਲ ਹੋਣ ਦੀ ਖਬਰ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ।

ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ

ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਸਿਆਣੇ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੰਤ ਫਕੀਰ ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਰੱਬ ਦੀ ਇਤਨੀ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਤਪ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਣ ਲੱਗਾ। ਜਦ ਪਟਨੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਧਿਆਨ ਹੋਏ ਨੂੰ ਇਕ ਚਾਨਣ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੇਂ ਜਨਮੇਂ ਬਾਲਕ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਵੀ ਆਇਆ। ਉਹਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਕੋਈ ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਪੀਰ ਅਵਤਾਰ ਆਇਆ ਹੈ।

ਇਕ ਚਾਨਣ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਉਂ

ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਉਹਨੇ ਜੋ ਥਾਂ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇਖੀ ਉਹ ਪਟਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੀ ਸੀ। ਸੂਫੀ ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਰੱਬ ਦੇ ਨੂਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ, ਕੁਝ ਨੇੜੇ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਪੂਰਬ ਵਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਸੈਂਕੜੇ ਮੀਲਾਂ ਦਾ ਸਫਰ ਪੈਦਲ ਕਰਦਾ ਅਖੀਰ ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ ਪਟਨੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਘਰ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਬਾਲਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਪਟਨਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਘਰ ਲਭਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਾ ਲੱਗੀ।

ਜਦ ਉਹਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਆ ਕੇ ਬਾਲਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਚੰਦ ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਸੰਗਤ ਵੀ ਆ ਜੁੜੀ ਸੀ। ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਜੋ ਵਸਤਾਂ ਭੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਇਆ ਸੀ ਉਹ ਅੱਗੇ ਰੱਖੀਆਂ। ਉਹ ਪਰਖ ਲਈ ਦੋ ਕੁੱਜੇ ਵੀ ਲਿਆਇਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਨ। ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਕੁੱਜੇ ਫੜ ਕੇ ਉਹਨੇ ਅੱਗੇ ਕੀਤੇ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਤੇ ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਹੱਥ ਅੱਗੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਕੁੱਜਿਆਂ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤੇ। ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ ਮੁੜ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਕੁੱਜੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ।

ਫਕੀਰ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਤੇ ਉਥੇ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭੀਖਣਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੁੱਜਿਆਂ ਦੀ ਬੁਝਾਰਤ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹਨੂੰ ਇਸ ਰੱਬ ਦੇ ਨੂਰ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਧਿਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਇਕ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਵੇਗਾ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਸਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਦੋ ਕੁੱਜੇ ਉਚੇਚੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਤੇ ਬਾਲਕ ਅੱਗੇ ਰੱਖੇ। ਇਸ ਰੱਬੀ ਜੋਤ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਏ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲਕ ਜੁਲਮ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲਏਗਾ ਤੇ ਉਹਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਹੱਕ, ਇਨਸਾਫ ਤੇ ਸੱਚ ਤੇ ਡਟਣ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਾਥੀ ਬਣੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰੇਗਾ।

ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਚਰਚਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਲੋਕ ਸੈਂਕੜੇ ਮੀਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ

ਅਨੋਖੇ ਬਾਲਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਣ ਲਗ ਪਏ।

ਬਚਪਨ ਦੇ ਬਾਲ ਚੋਜ

ਜਨਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਸਭ ਨੂੰ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਧਾਰਨ ਬਾਲਕ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਵਖਰਾ ਹੈ। ਆਮ ਬੱਚੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਭੁੱਖ ਲੱਗਣ ਤੇ ਕਦੇ ਮਾਂ ਦੇ ਕੁਛ ਤੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਾਣ ਸਮੇਂ। ਪਰ ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰੋਂਦੇ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਚਿਹਰਾ ਹਸੁੰ ਹਸੁੰ ਕਰਦਾ ਤੇ ਜਦ ਵੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਆਪ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਮੁਸਕਰਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੇਖਦੇ।

ਜਦ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਰਿੜ੍ਹਨਾ ਸਿਖੇ ਤਾਂ ਵੀ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕਮਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਗੋਡਿਆਂ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਿੜ੍ਹਦੇ। ਆਪ ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਹੀ ਰਿੜ੍ਹਨਾ ਸਿਖੇ ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠ ਕੇ ਹੀ ਰਿੜ੍ਹਦੇ। ਫਿਰਨਾ-ਤੁਰਨਾ ਸਿਖਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਤੁਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਤੁਰਦਿਆਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਡਿਗਦੇ। ਇਕ ਸਾਰ ਤੌਰ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਲਕ ਵਿਚ ਕਿਤਨਾ ਸਵੈ-ਭਰੋਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਨਿਆਰੀਆਂ ਸਨ।

ਜਦ ਹੋਰ ਵਡੇਰੇ ਹੋਏ, ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਖਿੜੋਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੰਦੇ। ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੜਨ ਦੀ ਜਾਚ ਪਏ ਸਿਖਾਂਦੇ। ਕਦੇ ਕਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੌਰਦੇ ਤੇ ਆਪ ਅੱਗੇ ਲਗ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਤੁਰਨਾ ਤੇ ਇਕਸਾਰ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਸੀ।

ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਚੰਦ ਹਰ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਦਰਿਆ ਕਿਨਾਰੇ ਖੇਡਣ ਗਏ ਤੇ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਚੰਦ ਤੋਂ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵੜ ਗਏ। ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਪਿਛੇ ਦੌੜੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਤਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਹਰ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਆ ਗਏ। ਜਦ ਘਰ ਆ ਕੇ ਦਸਿਆ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਪਰ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਚੰਦ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਧੁਰੋਂ ਤਰਨਾ ਸਿੱਖ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਪ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ

ਬਾਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬੜੇ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਦਾਦੀ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਹਣੇ-ਸੁੰਦਰ ਵਸਤਰ ਪੁਆਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੜੇ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਤਾਂਘ ਸੀ। ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਬੜੇ ਸਨੇਹ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਰਦੇ। ਪਟਨਾ ਦੇ ਬੜੇ ਪਨਾਢ ਸ਼ਹਿਰੀ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਨ। ਪਨਾਢ ਔਰਤਾਂ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਤੇ ਖਿੜੋਣੇ ਭੇਟਾ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਇਕ ਬਲਵਾਨ ਸੋਹਣੇ ਗੱਭਰੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸੋਹਣੀ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਤੀਵੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੀਮਤੀ ਪਰਾਂ ਨਾਲ ਬਣੀ ਇਕ ਕਲਗੀ ਲਿਆਈ। ਉਸ ਵਿਚ ਵਡਮੁੱਲੇ ਮੋਤੀ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹ ਕਲਗੀ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿਤਾ। ਕਲਗੀ ਲਾ ਕੇ ਬਾਲ ਗੁਰੂ ਬਾਹਰ ਖੇਡਣ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੋਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ।

ਪੰਜ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ

ਪਟਨੇ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਲਾਲ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਜੋ ਗੱਲ ਕੱਢੇ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਸੀਸ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਇਉਂ ਆਸਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਪਾਸ ਆਉਣ ਲਗ ਪਏ।

ਇਕ ਦਿਨ ਕੁਝ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਔਰਤਾਂ ਆਈਆਂ ਤੇ ਬਾਹਰ ਖੇਡਦੇ ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀਆਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਬੀਬੀ ਆਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਰੀਝ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਗੋਦੀ ਬਾਲ ਖੇਡੇ। ਤੁਸੀਂ ਅਸੀਸ ਦਿਉ। ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਦੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਆਪੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਆਖਾਂ ਪੁੱਤਰ ਜੰਮੇ।

ਉਹ ਬੀਬੀ ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਪਾਸ ਆਈ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਅਸੀਸ ਲੈ ਦੇਣ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕੋਲ ਸਦਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਸ ਦਿਉ ਕਿ ਇਸ ਬੀਬੀ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਹੋਵੇ।

ਐਵੇਂ ਅਸੀਸ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਏ, ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, ਇਹ ਬੇੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਕ ਬੇੜੀ ਸੋਹਣੀ ਜਿਹੀ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣ ਤਾਂ ਇਕ ਨਹੀਂ, ਪੰਜ ਪੁੱਤਰ ਲੈ ਲੈਣ। ਉਹ ਸਭ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਸੋਹਣੀ ਬੇੜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ। ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਨੇ ਹੱਥ ਫੜੀ ਛੜੀ ਉਹਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤੀ।

ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਦਸਿਆ ਤੇ ਉਹਨੇ ਝੱਟ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਬੇੜੀ ਬਾਲਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਨੂੰ ਭੇਂਟ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਹਦੇ ਘਰ ਇਕ ਲੜਕਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਪਰੋਂ ਬਲੀ ਪੰਜ ਹੀ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ।

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ ਭਾਗ - ੨ (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. II

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-58)

ਸੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕੁੰਡਲਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਵੇਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ? ਕੁੰਡਲਨੀ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਤਾਂ ਸਚਮੁੱਚ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਸਿੱਖ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਖਿਪਤ ਤਕਨੀਕ ਹੈ। ਅਗਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਫੂਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋ। ਫੂਕ ਮਾਰਦਿਆਂ ਜਿਹੜੀ ਆਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਸੋ-ਹਮ, ਸੋ-ਹਮ, ਸੋ-ਹਮ।

ਸੁਆਸਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਦੋ ਆਵਾਜ਼ਾਂ 'ਸੋ' 'ਹਮ' ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਆਸ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਹਨ, 'ਸੋ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਸੁਆਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਹਮ' ਦੀ ਹੈ। 'ਸੋ-ਹਮ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ - 'ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਂ' - ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਸੁਆਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਇਕੋ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਭੈਣ ਭਰਾ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਸੱਚ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਕੇਵਲ 'ਹਉਮੈ' ਮੈਂ ਵੀ ਹੋਂਦ ਯਾਦ ਰਖਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਮੈਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬੜਾਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹੋ ਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੁਖ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਇਕ ਹੀ ਹੈ, ਇਕੋ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੋਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਜਾਓਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕੋ ਪਿਤਾ ਦੇ ਬਾਲਕ ਹੋ। ਕੁੰਡਲਨੀ ਦਾ ਤੱਤ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹੋ ਹੀ ਸਾਰ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਨੂੰ ਇਕ ਅਚਾਨਕ, ਤੀਬਰ, ਇਕ ਹੱਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਨੁਭਵ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਮਸਕਸ (Damascus) ਦੇ ਰਸਤੇ ਆਤਮਕ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣੇ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ, ਇਕ ਆਤਮਕ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਗੁਣ ਹਨ ਪਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਅਨੁਭਵ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਹੈ, ਇਕ ਅਚੰਭਾ ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁੰਡਲਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਥੋੜ੍ਹੀ-ਥੋੜ੍ਹੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉੱਚ ਦੇ ਅਨੁਭਵ, ਠੀਕ ਹੋਣਾ, ਚੇਤਨ ਮਨ ਵਿਚ ਬਦਲਾਓ ਆਉਣੇ ਇਹ ਕੁੰਡਲਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੀ ਰੂਪ ਹਨ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਚਕਿਤਸਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਅਚੇਤ ਮਨ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਚੱਕਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਜੀਵਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੱਕਰਾਂ ਬਾਰੇ ਐਨਾ ਕੁ ਹੀ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਝਲਕਾਰਾ ਦਿਸੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਵੇ, ਕੋਈ ਇਕ ਆਕਾਰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਵੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝ ਸਕੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਣ ਸਕੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣੋ, ਨਾ ਸਮਝੋ ਤਾਂ ਇਹ ਆਕਾਰ, ਇਹ ਮੂਰਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਅਵੱਸਕ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਆਕਾਰ ਕਿਸ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਸ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਕ ਖਾਸ ਆਵਾਜ਼ ਕਿਹੜੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਖਾਸ ਖੁਸ਼ਬੂ ਕਿਸ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿਸੇ ਇਕ ਚੱਕਰ ਤੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਇਕ ਦਮ ਚਮਕ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏਗਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਚੱਕਰ ਤੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋ।

ਮੂਲਧਾਰ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਕਹਿ ਲਓ, ਗੁਦੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਪਰ ਤੱਕ medulla oblongata ਤੱਕ ਛੇ ਹੇਠਲੇ ਚੱਕਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਮਨੋਵੇਗ, ਤਰੰਗਾਂ ਭੇਜਣਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੱਕਰਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਜਾਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਤਾਂ ਸਾਧਕ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕੀ ਹਨ? ਕਿੱਥੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਬਿੰਬ, ਆਕਾਰ, ਪੱਤੀਆਂ, ਫੁੱਲ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦਿਸੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ, ਆਕਾਰ, ਬਿੰਬ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਫੋਟੋ ਦੇਖੀਆਂ ਹਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹ ਯਾਦ ਹਨ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਕਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਬਿੰਬਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਏਹਨਾਂ ਦਾ ਮੰਤਵ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੋਂ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਾ ਹੋਵੋ, ਇਹ ਆਕਾਰ ਕਮਲ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪ੍ਰਤੀਕ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੈ। ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਹਰੇਕ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਵਾਜ਼ਾਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧੁਨੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ, ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਧਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਤੇ ਮੈਡੀਟੇਟ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਦੋਂ ਚੱਕਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ ਸਥਿਤ ਹਨ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਉਹ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ

ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ। ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਾਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਖਮਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਚੱਕਰ, ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਾਤੀ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਹੀ ਸਥਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹਨ।

ਪਰਮ ਗੁੰਝਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਿੰਨ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿੰਦੂ ਇਕ ਬਿੰਦੀ ਹੈ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਇਕ ਗੋਲ ਦਾਇਰਾ ਹੈ, ਇਕ ਛੇਕ ਹੈ, ਬਿੰਦੀ ਇਕ ਗੋਲ ਦਾਇਰਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤਿੰਨ ਬਿੰਦੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਨੀਲੀ ਹੈ, ਇਕ ਲਾਲ ਹੈ, ਇਕ ਚਿੱਟੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਬਿੰਦੀਆਂ ਉਪਰ ਵਾਲੀ, ਵਿਚ ਵਾਲੀ ਹੇਠਾਂ ਵਾਲੀ। ਇਹ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਇਹ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਂਦਰ ਹਨ। ਇਹ ਬਿੰਦੂ ਚੱਕਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਵੀ ਹਨ। ਬਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਯੋਗੀ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਧਕ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਬਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ 'ਰਕਤ' 'ਸੁਵੇਤਾ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (Rakta, sweta) ਤੇ ਨੀਲਾ (nila) ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸਾਧਕ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਧਰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਤੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾਣ ਲਈ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਵਿੰਨ ਕੇ ਉਸ ਅੱਗੇ ਅਨੰਤ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਚੱਕਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਹਨ, ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਆਕਾਰ ਹੈ, ਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਬੀਜ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਬੀਜ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ, ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਣ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਮੰਤਰ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੰਤਰ ਜਾਂ ਬੀਜ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਦਿਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੇ।

ਚਕਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਵਲ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ, ਸੰਕੇਤ ਹਨ, ਲੱਛਣ ਹਨ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿੰਨੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ, ਸਮਰਥਾ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਤੁਸੀਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਘਨ ਹਨ, ਵਿਆਕੁਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਓ, ਕਰਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਓ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸੁਆਮੀ, ਯੋਗੀ ਸਿੱਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਅਤਿਇੰਦ੍ਰੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਆਦਿ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ, ਭਾਵੇਂ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਣ, ਖਿੱਚੇ ਜਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾਰਥ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਕੁੰਡਲਨੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਭਾਲਣੀ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਅਸਾਂਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣਾ ਖੇਲੂ ਕੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਸੇਗਾ,

ਜਦੋਂ ਤਕ ਜਗਿਆਸੂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰੇਗਾ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਕ ਹੈ, ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਣ ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਕਿਥੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਲੋੜ ਹੈ ਸੱਚੇ ਹੋਣ ਦੀ, ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਹੋਣ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠੋ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਸੰਕਲਪ ਦੀ, ਕੁਛ ਵੀ ਹੋ ਜਾਏ, ਮੈਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨੀ ਹੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ, ਕੇਵਲ ਚੱਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੱਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਪਰਪੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਕੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ, ਪੁਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਹੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਏਗਾ। ਚਾਹੇ ਤੁਸੀਂ ਲਾਲਚੀ ਹੋ, ਲਾਲਸੀ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਤਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਹੋ, ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਹੋ ਕੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਵਧ ਜਾਣਗੇ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਲਾਪਰਵਾਹ ਹੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੇ, ਆਪਣਾ ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੇ, ਫੇਰ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਵਿਰਤੀਆਂ ਵਧ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਲੋੜ ਹੈ ਸੱਚੇ-ਸੱਚੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਟੋਹਣ ਦੀ, ਦੇਖਣ ਦੀ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਹੋਵੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਪਾਖੰਡੀ ਹੋ, ਪਾਖੰਡ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਕੇਵਲ ਬੈਠ ਰਹੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾ ਕਰੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਜਾ ਨਾ ਦਿਓ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸੱਚੇ ਹੋ ਕੇ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੁਛ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਕਿੰਨੇ ਗੁਣਾਂ ਵਧ ਮਿਲੇਗਾ, ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ ਮਨ ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਸਾਫ ਕਰੋ, ਆਪਣੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰੋ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਲਗਾਓ। ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ ਕੇਵਲ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਇੱਛਾ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ, ਡੂੰਘੇ ਜਾਣ ਦੀ, ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਔਖੀ ਲੱਗੇਗੀ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਛੱਡੋ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਛੱਡੋਗੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਜਰਬਿਆਂ ਵਿਚ ਅਜਾਈਂ ਗੁਆਓਗੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ।

(ਨੋਟ:- ਕੁੰਡਲਨੀ ਮਾਰਗ ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ ਸ਼ਬਦਿ-ਸੁਰਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ।) (ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ)

'ਚਲਦਾ.....।'

ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਫਫੜੇ ਭਾਈਕੇ ਵਾਲੇ)

ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ. 98156-07803, 98153-04390

ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਸੁਖੈਣ ਤਰੀਕੇ

ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਹ ਇੱਛਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਭੋਗਾਂ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਸੋਚਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਿਆਣੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਯੁਰਵੇਦ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖੈਣ ਤਰੀਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਗੁਰੂਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਚੱਲੀਏ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਮਨ ਵੀ ਅਤੇ ਤਨ ਵੀ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੧੧

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧਨ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ ਹੈ ਪਰ ਮੁੱਖ ਦਸ ਇੰਦਰੀਆਂ ਹਨ (ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦਰੀਆਂ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ)

1. ਕਰਮ ਇੰਦਰੀਆਂ - ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਮੂੰਹ, ਪਿਸ਼ਾਬ, ਮਲ ਦੁਆਰ ਆਦਿ ਇਹ ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦਰੀਆਂ ਹਨ।

2. ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ - ਅੱਖ, ਨੱਕ, ਕੰਨ, ਜੀਭ, ਚਮੜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਣ, ਸੁੰਘਣ, ਸੁਣਨਾ, ਸੁਆਦ, ਚੱਖਣਾ ਅਤੇ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਹ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਹਨ। ਮਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਹੈ। ਆਯੁਰਵੇਦ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਵਾਤ, ਪਿੱਤ, ਕਫ, (ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਅੱਗ) ਸਮਾਨ ਹੋਣ, ਪੇਟ ਦੀ ਅਗਨੀ ਸਮ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਭੁੱਖ ਲਗਣੀ ਤੇ ਖਾਣਾ ਹਜ਼ਮ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਖੁਰਾਕ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸਦੀਆਂ 7 ਧਾਤੂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ - 1. ਰਸ ਧਾਤੂ, 2. ਰਕਤ ਧਾਤੂ 3. ਮਾਸ ਧਾਤੂ 4. ਮੇਦ ਧਾਤੂ (ਚਰਬੀ) 5. ਅਸਤੀ ਧਾਤੂ (ਹੱਡੀ) 6. ਮੱਜਾ ਧਾਤੂ (ਹੱਡੀਆਂ ਅੰਦਰਲਾ ਤਰਲ 7. ਵੀਰਜ ਧਾਤੂ, ਇਹ ਸਮ ਹੋਣ, ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮਲ ਮੂਤਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਮਨ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਆਯੁਰਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ। ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਪਦਾਰਥ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁੱਖ ਭੋਗਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਦਾਰਥ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ, ਨਿਰੋਗ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਸੁਖੈਣ ਤਰੀਕੇ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹਨ -

1. ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੂਰਤ (ਰਾਤ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ) ਉੱਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੌਣ ਲਈ ੬ ਘੰਟੇ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੋ ਕੇ ਕੁਰਲਾ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਵੇ ਤਾਂ ਗਰਮੀ ਦੇ ਰੋਗ ਤੇ ਕਬਜ਼ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਫੁਰਤੀਲਾ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

2. ਸਵੇਰੇ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ੧ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਸਰਤ ਜਾਂ ਯੋਗਾ ਅਭਿਆਸ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇ। ਜਾਂ ਇਕ ਹੀ ਥਾਂ ਤੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਖੜ੍ਹਾ-ਖੜ੍ਹਾ ਦੌੜੇ, ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤੈਰਨਾ ਜਾਂ ਪੈਰੀ ਚੱਲ ਕੇ ਸੈਰ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਕਸਰਤ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ।

3. ਸਵੇਰੇ ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੰਦਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਮੰਜਨ ਜਾਂ ਕਿੱਕਰ ਦੀ ਦਾਤਨ ਨਾਲ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਕਸਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬੁਰਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦਾਤਨ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਹੈ।

4. ਹਰ ਰੋਜ਼ ਤਾਜ਼ੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਜਾਂ ਰੁੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੂਕੂਲ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ, ਸਰ੍ਹੋਂ ਜਾਂ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਸਿਰ ਤੇ ਲਾਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸੁਗੰਧਤ ਤੇਲ ਔਲਾ, ਬ੍ਰਹਮੀ ਆਦਿ ਲਾਵੇ। ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਲਈ ਕੰਘਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇ।

5. ਆਤਮ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬਲ ਵਾਸਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

6. ਚੰਗੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਤੋਂ ਹੀ ਵੈਸ਼ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਭੋਜਨ (ਹਲਕਾ ਪੋਸ਼ਟਿਕ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਮਨ ਨਾਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚਬਾ ਚਬਾ ਕੇ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਤੁਲਤ ਸਾਫ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਮੌਸਮੀ ਫਲ, ਸਲਾਦ, ਮੋਟੀ ਛਾਣਨੀ ਨਾਲ ਛਾਣਿਆ ਆਟਾ (ਚੋਕਰ), ਦੁੱਧ, ਦਹੀਂ, ਮੱਖਣ, ਪਨੀਰ, ਦਾਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨਿਰੋਗ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹਨ।

7. ਖੁਰਾਕ ਠੀਕ ਪਚਣ ਵਾਸਤੇ ਭੋਜਨ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਜਾਂ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਬਾਅਦ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

8. ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਰਲਾ ਕਰਕੇ ਹੱਥ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਗਿੱਲੇ-ਗਿੱਲੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਮਲਣ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਮੁੱਖ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਧਦੀ ਹੈ।

9. ਪਿਸ਼ਾਬ ਦੇ ਰੋਗ (ਪੱਥਰੀ ਆਦਿ) ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

10. ਸਰਦੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਪੇਟ ਦੀ ਅਗਨੀ ਵਧੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੇਸੀ ਘੀ, ਦੁੱਧ ਵਗੈਰਾ ਪੋਸ਼ਟਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ।

11. ਗਰਮੀ ਦੀ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਨਿੰਬੂ, ਇਮਲੀ, ਕੱਚਾ ਅੰਬ, ਧਨੀਆਂ, ਪੁਦੀਨਾ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ। ਘੱਟ

ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਨਾਲ ਹੈਜ਼ਾ, ਦਸਤ, ਉਲਟੀਆਂ ਆਦਿ ਪ੍ਰਾਣ ਘਾਤਕ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

12. ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਵਾਰ ਜਾਂ ਕਮ ਸੇ ਕਮ ਦੋ ਵਾਰ ਉਪਵਾਸ (ਬਰਤ) ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਰਤ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਭੋਜਨ ਪੇਟ ਵਿਚ ਪੱਕਣ ਸਮੇਂ ਕੱਚਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੱਚਾ ਆਮ ਰਸ ਬਰਤ ਸਮੇਂ ਪਚਾ ਕੇ ਮਿਹਦਾ ਤੇ ਆਤਾਂ (ਅੰਤੜੀਆਂ) ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਅਨੁਸਾਰ ਕੱਚੇ ਰਸ ਨੂੰ ਆਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਲਸ, ਨਜ਼ਲਾ, ਪੇਟ ਗੈਸ, ਚੱਕਰ, ਕਬਜ਼ ਜਾਂ ਮਰੋੜ, ਸਿਰ ਦਰਦ, ਆਮ ਵਾਤ (ਗਠੀਆ) ਮਧੂਮੇਹ (ਸ਼ੂਗਰ) ਪੇਟ ਦੇ ਰੋਗ ਅਤੇ ਸਵਾਇਨਫਲੂ ਅਤੇ ਕੈਂਸਰ ਜੈਸੇ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਆਮ ਰਸ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਬਰਤ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

13. ਬਰਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪਾਣੀ, ਦੁੱਧ, ਫਲ, ਨਿੰਬੂ ਦੀ ਸਕੰਜਵੀ ਫਲਾਂ ਦਾ ਜੂਸ ਕੋਈ ਹਲਕਾ ਫਲ ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਖਾਣਾ ਅੱਛਾ ਹੈ ਬਰਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕੋਈ ਨਿੰਗਰ ਤਲੀ ਚੀਜ਼ ਖਾਣੀ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ।

14. ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਅੱਖਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਲੱਗਭੱਗ 14-15 ਵਾਰੀ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਵੇ। ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਬਾਅਦ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਰਫ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜੋੜ ਵਧਦੀ ਹੈ।

15. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖਰਾਬੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਨੇੜੂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਿਕਿਤਸਕ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

16. ਮਦ ਪਾਨ (ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ) ਬਿਲਕੁਲ ਬਿਵਰਜਤ ਹੈ। ਤੇਜ਼ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਧੂੜ, ਧੂਆਂ ਤੇ ਕੁਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ (ਧਨ) ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੰਡੀਆਂ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੱਟੀਆਂ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੂਲੀ ਅਤੇ ਦਹੀਂ ਖਾਣੀ, ਮਾਸ ਅੰਡਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਸਿਹਤ ਲਈ ਅਤਿਅੰਤ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹਨ।

17. ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਜਾਂ ਮੌਸਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੱਥ ਪੈਰ ਧੋ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਤੇ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਸੌਣ ਨਾਲ ਅੱਛੀ ਨੀਂਦ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਸੁਪਨੇ ਆਉਣ ਦਾ ਭੈਅ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

18. ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਅਤੇ ਉਮਰ ਭੋਗਣ ਲਈ ਅੱਛੀ ਨੀਂਦ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਏ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ

ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ।

19. ਆਪਣੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅੱਛੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਲਾਵੇ।

20. ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਅਪਨਾਵੇ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਖੁਸ਼ ਰਹੋ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ।

21. ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ। ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਕਦੀ ਨਾ ਸੋਚੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਐਸਾ ਕਰਮ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਵਾਰੋ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਆਪੁ ਸਵਾਰਹਿ ਮੈ ਮਿਲਹਿ ਮੈ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥

ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਰਹਹਿ ਸਭੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੨

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ ॥

ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੨

22. ਸਰੀਰ ਸਾਧਨ ਲਈ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਕੀਤੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹਿੱਤ ਦਸਵੰਧ ਦੇਣਾ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ।

23. ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਧੇ ਲੇਟ ਕੇ ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ ਅੱਠ ਸਾਹ ਲਵੋ, ਫਿਰ ਖੱਬੇ ਲੇਟ ਕੇ ਸੋਲਾਂ ਸਾਹ ਲਓ, ਫਿਰ ਸੱਜੇ ਲੇਟ ਕੇ ਬੱਤੀ ਸਾਹ ਲਵੋ, ਫਿਰ ਸੋ ਕਦਮ ਤੁਰੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਾਚਣ ਸ਼ਕਤੀ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

24. ਖਿਆ, ਦਇਆ, ਨਿਮਰਤਾ, ਮਿੱਠਤਾ, ਸੰਤੋਖ ਇਹ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਲੇਖ ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਜੀ ਸਿੱਧ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਗਿਆਨ ਲਈ ਪੁਸਤਕ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰ (ਲੇਖਕ : ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਜੀ ਸਿੱਧ) ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਮੇਘ ਹਰਬਲ ਚਾਹ ਪੀਓ।

ਗੁਣ: ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ, ਸੁਗੰਧਿਤ, ਹਾਜਮੇਦਾਰ, ਚੁਸਤੀ ਫੁਰਤੀ ਦਾਇਕ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ, ਜੁਕਾਮ, ਨਜ਼ਲਾ ਪੇਟ ਗੈਸ, ਜਲਨ, ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ, ਸ਼ੂਗਰ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਲਈ ਅਤਿਅੰਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਰੋਗ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਵੇ। ਹਰ ਉਮਰ, ਹਰ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਸੇਵਨ ਕਰੋ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਨਵੀਂ ਬਰਾਂਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਦਸਵੰਧ ਜਾਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਵਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust (Atam Marg Magazine)

S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861000000001

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque		
1 Year	Rs. 300/320		Annual	Life
3 Year	Rs. 750/770		U.S.A. 60 US\$	600 US\$
5 Year	Rs. 1200/1220		U.K. 40 £	400 £
Life	Rs 3000/3020		Euro 50 •	500 •

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code..... Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.30 ਤੱਕ (ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ)

ਫੋਨ ਨੰ: 098148-01860, Email : swscharitablehospital@gmail.com

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਲਈ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ.)	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ, ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
6. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
7. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਵੀਰਵਾਰ
9. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
10. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
11. ਡਾ. ਐਨ. ਕੇ. ਭਾਟੀਆ	ਹਾਰਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ
12. ਡਾ. ਗੁਰਸ਼ਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ (ਬੀ.ਡੀ.ਐਸ)	ਸ਼ਨੀਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ, 3. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 4. ਥਾਇਰੋਡ ਟੈਸਟ, 5. ਈ.ਸੀ.ਜੀ
6. ਐਕਸਰੇ, 7. ਈ.ਐਨ.ਟੀ., 8. ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ, 9. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ, 10. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 17 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 8 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ
(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ), (ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਗਗ	120/-	70/-	150/-	29. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-	80/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	40/-	35/-	70/-	30. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	50/-	50/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ - ਸੰਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-	270/-	31. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....।	100/-	100/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 1	30/-	35/-	80/-	32. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	50/-
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 2	60/-	65/-	80/-	33. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ	25/-	25/-
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 3	100/-	100/-	110/-	34. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	50/-	50/-
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦ ਘਣਾ	25/-	30/-	30/-	35. ਰਿਸ਼ੀਆ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	35/-	35/-
8. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-	70/-	36. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	130/-	130/-
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	55/-	60/-	60/-	37. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	135/-	135/-
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	50/-	38. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	35/-
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	10/-	39. 'ਸੇਵਾ' ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	150/-	150/-
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-	10/-	40. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	160/-	160/-
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	70/-	41. 'ਯੋਗ' ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ'	30/-	30/-
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-	15/-	42. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ'	300/-	300/-
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-	20/-	43. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	60/-	60/-
16. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	100/-	100/-	44. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	50/-	50/-
17. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-	100/-	45. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ		
18. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-					
19. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-					
20. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-	10/-			
21. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-	10/-			
22. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-					
23. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-	10/-			
24. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-	90/-			
25. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	90/-	90/-			
26. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 1	60/-	60/-	60/-			
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 2	60/-	60/-	60/-			
28. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-					

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਉਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9592009106, 9417214379 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ।

Bank : Oriental Bank Of Commerce
A/c No. 11962011005435 A/c VGRMCT/Atam Marg RtgS/Neft
Ifsc Code: ORBC0101196
Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib,
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. Ajjigarh (Mohali) 140901, Pb. India

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 73, issue Aug., 2014)

Chapter VII

Himself the Preceptor and the Disciple

India is a land of saints and sages, thinkers, men of action, warriors ready to lay down their life in defence of truth, and householders fully committed to leading a life of piety and righteousness. In this country, which has always been glorified as '*karam bhumi*' (land of virtuous actions), moral conduct and spiritual knowledge and understanding have always occupied a predominating position. But times changed and its rulers were, one by one, attacked by invading kings from Afghanistan, Iran, Arabia and Baghdad. Initially, these attacks had political motives. When a king was defeated, the invader strengthened his own kingdom by having a peace treaty with him. From eighth century, India's peace came to be jeopardized and became unstable. Gradually, these invaders, who belonged to Islam, started giving religious slogans to save their excesses from the charge of hatred.

Islam is a faith in which the sentiments of justice, mercy and God's worship help love for God prosper and flourish. This religion regarded '*Allah-Talla*' (God) as omnipotent. There was no room for the

worship and esteem of the gods in it. No attention was paid to individual gods and goddesses. It was purely a faith of worship of one God and living in His will. To provide a permanent abode to God in the heart, five '*namaz*' (Muslim prayers) were offered at five different times of the day. Rigorous austerities were undertaken in quest of truth. To seek and attain truth from within the self itself, people led a disciplined and virtuous life. Idol worshippers of Arab countries as well as other countries harboured envy and jealousy against them. This new religion fought many wars against the followers of other faiths for its own survival. After gaining many victories, it established several kingdoms on the basis of justice and righteousness. It was in this religion that many great Sufi sects were born which taught fraternal feelings, love and understanding of God to the world. These Sufi sects believed in practising rigorous austerities and worshipping their respective '*pirs*' (Muslim holymen). Considering the '*pir*' (Muslim holyman) to 'be God's image', they served him and regarding his command as extremely sacred obeyed it. Gradually, this religion found favour with the people who were steeped in ignorance. Many of them imbibed its good qualities and established big kingdoms.

Intoxication of state power goes to the

head of everyone. Even votaries of best religions become proud, arrogant and overbearing. As time passed, these Muslim rulers gave their despicable cruelties and brutalities the veneer of religion. Coming under the influence of the Devil, they perpetrated such terrible atrocities on humanity which fill even the noblest minds with regret. A king drunk with power is a Devil-incarnate. Instead obeying God's commands, he becomes an agent of the Devil. By committing heinous atrocities against mankind, these cruel rulers harboured a sinful belief that they were serving the cause of their faith and pleasing God. Consequently, they committed such barbaric brutalities on their enemies that moved even the 'Dharamraj' (Righteous Judge) making Him wonder as to which hell these persons, who perpetrated massacres in the name of religion should be condemned.

By the time of Guru Nanak Sahib's advent in the world, the brutalities and cruelties committed by these kings and rulers had assumed such horrendous proportions that Guru Sahib castigated them in the following words -

'Kali-yuga (the age of evil, according to Indian cosmology) is turned knife, rulers butchers:

Righteousness on wings is flown.

This is the dark night of evil.

The moon of truth is nowhere visible, nor has risen.'

P. 145

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ॥

ਕੁੜ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ॥

These cruel rulers committed atrocities on the people in the name of religion. Although, at many places, the people of India made countless sacrifices to defend

their honour, powerful rulers saw their wives and daughters immolating themselves and they themselves died fighting in the battlefield, yet these stray efforts could not stem this terrible deluge of cruelty.

Sovereign Guru Nanak Sahib collected India's several beliefs on the worship of one God. Seeing the light of one Allah (God) in all, he, through his discourses, tried to foster mutual love among the people living here. During Guru Sahib's life-time itself, people of both religions (Hindus and Muslims) revered him equally. The Muslims called him a 'pir' (Muslim man) while the Hindus called him Guru-God. But on the other hand, the rulers surpassed even butchers in cruelty. They committed such heinous atrocities that one is deeply disturbed while describing them.

By making their supreme and glorious sacrifice, Fifth and Ninth Guru Sahibaan tried to rouse their blind and cruel soul but their sinful and evil deeds had made the rulers of the day so hard-hearted that they were committing the brazenness of regarding even these unjust killings as acts of piety. In this manner, even the common man was deeply affected. The Hindus had become so much disheartened and demoralized that they thought it better to suffer this woe as the result of their bad deeds. The Muslims considered themselves superior but they never counselled the kings and rulers belonging to their religion not to act unjustly against the Gurus. Although many pious Muslims were sympathetic, yet none had the courage to make a call for justice and counsel these barbaric rulers. From Sovereign Guru Nanak

Sahib to Ninth Guru Sahib's time, the *Gursikh* had been imbibing the superior qualities of self-respect, catholicity, broad-mindedness, fraternity and the noble idea that 'all men are equal'. These attributes were making him a '*karam-yogi*' [one who realizes bliss through purification of mind by honest and sincere performance of one's religious and social duties] striving for the welfare of all. The thought shared by all that God's light abides in every human being had revealed the *Gursikh* as a universal man who had realized the Ultimate Spiritual Reality. To instill good sense into these barbaric rulers, Tenth Guru Sahib waged a systematic and organized struggle and called his most beloved *Gursikhs* as 'God's own army'. For this purpose, preparations started at the very beginning of the year 1699 A.D. Devotees in large numbers reached by the end of March. A day before the *Baisakhi*, a Kabul-made canopy embroidered with golden thread was put up over '*Takhat Sahib*' (Guru's Throne), and a new tent was pitched nearby. In the early morning '*Asa Di Var*' *Kirtan* (singing) ended; Guru Sahib too sat on the throne. In the presence of the entire congregation, he dwelt upon the current situation in the country and said - "Dear *Gursikhs*! the tyrannical rule of the *Mughals* has been continuing since the time of Guru Nanak Sahib. The Guru's abode has always been striving to forge brotherly relations between Hindus and Muslims. It has extended its love and patronage to all. Fifth Guru Sahib honoured saints, *fakirs* (mendicants and hermits) and holy men born in India by including their '*bani*' (Divine compositions) in *Sri Guru Granth Sahib*, but the mutual love among the

people did not find favour with the *Mughal* rulers. Sovereign Guru Arjan Dev Ji was martyred; Guru Hargobind Sahib was imprisoned in the Gwalior Fort. Ninth Guru Sahib too was martyred; thousands of temples were razed to the ground; holy scriptures were burnt; lakhs of Hindus were either converted to Islam or beheaded. You have embraced *Gursikhi* (Sikhism). By doing so, you have crossed the bounds of death and death has ceased to be anything terrible for you, as is the *Gurbani* edict -

'Saith Kabir: Death that terrifies the world, to me brings joy;

Through death alone is attained the Supreme, the Perfect Bliss.'

P. 1365

ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਡਰੈ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦੁ ॥

ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੁਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ ॥

"You are embracing an alive and conscious existence. The gloom and fear of death has been dispelled from your hearts through *Gurbani* and Divine Name contemplation. The world is suffering. To remove the woes and sufferings of the people, it is necessary for exalted holy men to sacrifice their life. A life of self-respect and honour has become but a dream. Man is committing the grave sin of living in dread and fear. To stem this deluge of killings of the innocent, let some *Gursikh* offer his head to me." At five consecutive calls of the Guru, five *Gursikhs* offered their heads one by one. An atmosphere of dread spread over the entire congregation because many Sikhs had seen the Guru's blood-smearred sword and the falling Sikhs with their own eyes. But their surprise knew no bounds, when Guru Sahib showed to the congregation all the five Sikhs dressed alike. Nobody could understand the miracle the Guru had wrought.

Various writers have tried to describe this incident as per their own estimation and guess. A spy of Aurangzeb, specially sent to report the happenings truthfully, has given the following eye-witness account: 'The Guru beheaded the brave Sikhs with his sword. Thereafter, with his spiritual power, he brought them back to life. I have not been able to find out whether torsos had their own respective heads joined on them, or different ones.' In a similar manner, in 'Ramgarhia Itihaas' Bakhshi Singh Adil writes: 'Abul Toorani was a secret agent of Aurangzeb. He writes: Water was sprinkled on the severed heads and torsos. On hearing, the Guru's command they stood up.' Other writers are of the opinion that Guru Sahib had not actually beheaded the Sikhs, but had slaughtered he-goats. From the very beginning these contradictory views have continued to be expressed. Even now, those who hold views in keeping with the 'bani' of Sri Guru Granth Sahib, believe that there is no difference between the Guru and God. They believe that -

'I have churned the body-ocean and I have seen an enamouring thing come to view.

The Guru is God and God is the Guru, O Nanak. There is no difference between the two, my brother.' P. 442

ਸਮੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੂਪ ਦਿਖਾਈ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਹੈ

ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥

They regard the Guru as Omniscient and Omnipotent. So, they do not consider this thing rare or unexpected that, after beheading the *Gursikhs*, Guru Sahib brought them back to life. They take it naturally because the Guru is the possessor of all powers.

From Saint Namdev's 'bani' (composition or utterance) enshrined in *Sri Guru Granth Sahib*, it is revealed that a dead cow was thrown before him (Saint Namdev) and he was asked either to revive it or to convert to Islam, otherwise he would be killed there and then. Saint Namdev Ji prayed to God and revived the cow. Similarly, it finds mention in the history of the Gurus: One day, Baba Atal Ji was playing with his companions. It was Mohan's turn when the sun set. Next day, when Mohan did not come to play, Baba Atal Ji went to his house and called out to him (who had died of snake-bite). He approached him and putting his playing hook round his neck, asked him to get up and give his turn. At this, he came back to life. Sixth Guru Sahib did not like this and Baba Atal Ji voluntarily gave up his life as per the *Gurbani* edict -

'One who is god-directed, is born and dies from fear of yama free.' P. 932

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ਨਿਸੰਗੁ ॥

Similarly, Bhai Gurditta Ji killed a cow mistaking it for a leopard. His arrow pierced through its stomach and cut the intestines. But when the hill-people raised a hue and cry, he brought it back to life.

Once a Pandit (Brahmin priest) came to seventh Guru Sahib with his dead child. He insisted, 'Either bring my child back to life, or I will burn myself to death'. At that time, sensing the gravity of the situation, Bhai Jiwan Ji gave up his life and revived the Brahmin's son. Similarly, in the history of religions, there is mention of Samashtabrez, who brought the Nawab's dead son back to life saying: "O boy! stand up in obedience to the Dervish's command'. Once, Sovereign

Guru Nanak Sahib was sitting near the stable for elephants on the bank of the Yamuna. An elephant died early in the morning. The family looking after it started weeping and wailing. When the sound of their weeping and crying reached Guru Nanak Sahib's ears, he sent Mardana Ji to tell them that their elephant was alive. When they examined the elephant, it was actually living. Next day, when this incident came to be known, the Emperor of Delhi came to Guru Sahib and said, "O hermit! did you revive the dead elephant?" Guru Sahib said, "It is God who gives and takes life." The emperor said, "Now show me by killing it." Guru Sahib said, "The elephant is already dead." At the mere utterance, of these words, the elephant fell down with a thud and died. When the emperor asked Guru Sahib to revive it again, he said, "O king! one felled by God can be revived by a holy man or hermit, but one felled by the latter cannot be revived by anyone -

*'My saint can release one bound by me, but I can release not one bound by my saint.
If, at any time, my saint seizes me and binds me, then even I cannot raise any objection.'*
P. 1252

**ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛੁਡਾਵੈ
ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ॥
ਏਕ ਸਮੇ ਮੈ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ
ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੈ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ॥**

Similarly, Saint Namdev Ji had revived a Brahmin's son who was being taken on a hearse to the cremation ground. As a result, the emperor had killed a cow and had asked him to revive it.

In today's world, Bombay's famous magician, Prof. Ahmed Hussain had won a certificate of merit from India's then President Dr. Zakir Hussain by showing

such feats as: suspending a woman in the air, holding her on the tip of a sword, severing her head and joining it back with the torso, sawing the body into two parts etc.

Dr. Swami Ram Ji has described a personal experience. He writes: "One day, I was delivering a lecture to my students on the subject of death, when a yogi entered the class. He kept smiling. I felt very angry. At the end of the period, I vent my rage over him and asked him: Why were you laughing?" He said - 'You are just a child. You know nothing about the mystery of death.' He asked me to bring a living and moving creature. I caught a large ant and placed it before him. He cut it into two pieces with a knife and put them at some distance from each other. I was greatly surprised to see the two parts moving towards each other. Then they got joined. The ant came back to life and started moving as before." In spiritualism, such incidents are quite simple and are the work of a mere idea or thought. So, the Tenth Guru Sahib's joining the heads with the torsos was not a very big thing because Guru Sahib possessed infinite powers. It was his own discretion to show those powers or not. We are incapable of commenting on them. This event created a great impact on the people. Those, who, a little while ago, had started having doubts about the Guru's action of beheading his Sikhs, felt satisfied and reassured, and the next day, twenty thousand Sikhs came forward to partake of 'amrita' (baptismal nectar) in which caste system was disregarded for the first time. Truly, 'bani' possesses immeasurable power. It is beyond

man's mind to measure and weigh it. When it (bani) was administered by mingling it with the 'khanda-batta pahul' (consecrated drink prepared in an iron bowl by stirring it with a two-edged sword), its effect was clearly visible. An immeasurable zeal and self-respect, a spirit of self-sacrifice and desire for universal good were born in the hearts of the 'amritdhari' Singhs, as if a powerful spring had burst out of the earth to quench the thirst of barren and parched land. Baisakhi is a day of great significance. It was on this day that Guru Nanak Sahib set out to reform mankind. On this very day, the digging of the 'baoli' (well with steps) at Goindwal Sahib was started and the hard layer of the earth was broken. It was on this day that Rajni's crippled husband was cured under the *Dukhbhanjani beri* and the sacred pilgrim centre of Amritsar was revealed. It was on the day of Baisakhi that Guru Harkishan Sahib issued his 'Baba Bakala' command and on this day itself, in the history of mankind, the ideal of the Saint-Soldier was manifested in the form of the Khalsa.

Explaining and clarifying this ideal, Guru Sahib said -

'The true Khalsa is one who experiences the ecstasy of self-realisation.

There is no difference among God, I and him.'

(Sarab Loh Granth)

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥

One imbued with and absorbed in the joy and relish of the soul has been given the epithet of the *Khalsa* (the Pure). This ideal man has been described by Guru Sahib as his own image -

'The Khalsa is fashioned in my own characteristic image.

In the Khalsa do I abide.' (Sarab Loh Granth)

ਖਾਲਸਾ ਮੌਰੋ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਲਸ॥

ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋ ਕਰੋ ਨਿਵਾਸ॥

After administering 'amrit' (baptismal nectar) to the five Sikhs, Guru Sahib himself partook of 'amrit' (baptismal nectar) from them in the same manner. In this way, he merged his supremely powerful and venerable God-like personage in his beloved Gursikhs and said -

'The Khalsa Panth is my land and crop, Of which do I ever take care.'

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤੀ ਮੇਰੀ॥

ਕਰਉ ਸੰਭਾਲ ਮਹਿ ਤਿਸ ਕੇਰੀ॥

Guru Sahib infused life into the lifeless. As a result, realizing their duty, they changed the history of the entire country. Today's peace and prosperity is the great contribution of those ideal, *Khalsa* (Pure) individuals. Divine Name-melody ever rang in every particle of their being. They always remained in a state of perfect union with and absorption in 'Waheguru' (God). Ancient Gursikhs were aligned with Divine Name and *Gurbani* as given below -

'As without water the fish finds not life;

As without the drop of rain the 'chatrik' (sparrow hawk) feels not content;

As the deer attracted by sound rushes to face the hunter;

As the humming-bee, greedy for fragrance of the lotus, gets bound.

Thus is love for the Lord in the heart of His devotees:

By His sight they feel fulfilled and sated.'

P. 708

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ॥

ਬੂੰਦ ਵਿਗੁਣਾ ਚਾਤ੍ਰਿਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ॥

ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ॥

ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ॥

ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ॥

Today, when we make a serious analysis of that ideal, we find that the *Khalsa*

ideal has dimmed and weakened in the present-day Sikhs. Guru Sahib had transformed saints into soldiers, who ever fought against lust, wrath, avarice, attachment, pride, envy, slander, backbiting. They were above hope, desire, doubt, word, touch, beauty and fragrance and kept under check the five robbers of empery, wealth, beauty, pride of caste and youthfulness. They kept calm and tranquil the four rivers of fire: violence, attachment, avarice and wrath. Always engaged in an inner struggle against them, they exercised caution and care and remained vigilant. Name-melody rang in every particle of their being. They discovered God within their own self. Realizing God pervading all beings, they performed their foremost duty of serving the people with total selflessness. That being used to be the 'Khalsa', and the 'Khalsa', God's own army, born out of God's own will was the ideal who could wage a struggle against the pitch darkness or evil of the 'Kalyuga' (Dark age).

'The Khalsa is God's own army.

The Khalsa has emerged as a result of God's own Will.' (Sarab Loh Granth)

ਖ਼ਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ॥

ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ॥

But when we examine the present day situation in the light of these (Khalsa) ideals, we find them to have disappeared to a large extent. Nevertheless, there are some sects and groups who have imbued these ideals in their life and breath. Their speech and life's conduct reflects the ideals of the Khalsa. But a very big section of Sikhs appears to be alienated from the Name Divine. The victory of the Khalsa in every field - economic, political, social or spiritual - depends upon these things: first, he

should be truly absorbed in God; second, he should be finding joy in having glimpses of God in every being. That existence is the image of God Himself in the manifest form. Such a Khalsa never faces defeat because the large expanse of universal welfare takes everyone in its embrace and makes him his own through waves of love and friendship. The oneness of the entire creation is clearly visible in him, and he is a God-appointed servant of the people. Since he belongs to the whole world, he wishes well to all. Very soon we should engage ourselves in self-examination and see whether we are leading our life according to the teachings and ideals enshrined in Sri Guru Granth Sahib, or we are acting willfully.

The 'pahul' (consecrated drink) prepared by the 'Panj Piaras' (Five Beloved Ones) with spiritual power of Gurbani is a treasure of energy. He who enshrines the 'Gur-mantra' (Guru's chant) in his heart after hearing from the tongue of the Five Beloved Ones, will never find the Name-melody vanishing from within him. The power and energy of the Guru's chant permeates every particle of his being, and with its strength, he reaches that 'pool of nectar' about which the Gurbani edict is -

'The mind is brimful with Nectar, but the perverse know not its relish.

Just as the deer knows not its own musk and wanders about guiled by doubt,

So an apostate abandons ambrosia and amasses poison.

The Creator Himself has infatuated or deluded him.' P. 644

ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਪੂਰੁ ਹੈ

ਮਨਮੁਖਾ ਸਾਦੁ ਨ ਪਾਇਆ॥

ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ

ਭੁਮਦਾ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਜਿ ਬਿਖੁ ਸੰਗ੍ਰਹੈ

ਕਰਤੇ ਆਪਿ ਖੁਆਇਆ॥

'The nine treasures and the Nectar are the Lord's Name.

Within the human body itself is its seat. There is deep meditation and melody of celestial music there.

The wonder and marvel of it cannot be narrated.' P. 293

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸਮੁ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥

He enjoys the Supreme Bliss of this Nectar in his life.

Therefore, dear congregation! just ponder whether we have been able to attain to that Nectar that is very much present in the 'home' (i.e. the self). God-like persons and silent sages have been searching for this 'amrita' (Divine Nectar). Obtained through the Guru this 'amrita' transforms a human being into God's image. We should ask ourselves: 'Have we been able to obtain this nectar or not?' Guru Sahib says -

'Nectar is the Name of the Lord God, O my soul. By the Guru's instruction the Name-Nectar is obtained.

Poisonous is the pride of worldly valuables, O my soul. Through God's Name-Nectar is this poison annulled.' P. 538

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਰਾਮ॥

ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਖੁ ਲਹਿ ਜਾਏ ਰਾਮ॥

Dear brother! to obtain this Name-Nectar come into the refuge of Sri Guru Granth Sahib -

'Waheguru (God) is the Guru's chant;

Contemplate it and annul thy ego.'

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ ਜਪ ਹਉਮੈ ਖੋਈ॥

After obtaining the Guru's chant, reach this pool of Nectar through the company of

the holy and attain to the position of the Khalsa to become immortal -

'Quaffing amrita long may you live;

In Divine contemplation obtain joy unending.' P. 496

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਹੁ ਸਦਾ ਚਿਰੁ ਜੀਵਹੁ

ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਅਨਦ ਅਨੰਤਾ॥

Chapter VIII

This World is an Illusion

Invocation: True and Supreme is God's Name.

Blessed is Sri Guru Nanak Dev Ji.

ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ॥

'Prostrate salutation and obeisance I make many a time before the Omnipotent Lord, the Possessor of all powers.

Reach me Thy hand, O Lord and save me from wavering, says Nanak.' P. 256

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥

ਡੌਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥

Refrain: O dear,

In illusion hast thou fallen asleep,

In sleep shalt thou spend thy night (life).

ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਜੀ,

ਭਰਮ ਵਿਚ ਸੌ ਗਿਆ ਬੰਦਿਆ -2.

ਤੇਰੀ ਸੁਤਿਆਂ ਰੈਣ ਵਿਹਾਣੀ -2.

Reverend saintly congregation! loud be thy utterance - 'True and supreme is God's Name.' After briefly attending to your respective jobs and vocations, you have come to the Guru's court and are sitting at Mohali. You are participating in the thirty - first video film prepared by the Vishav Gurmat Roohani Mission, because many films have been prepared in the villages. So the subject of discourse is what had been recited earlier - 'Since having a sight of You, cast off is my doubt or illusion.' What is the doubt or illusion? The whole world is wallowing in the sea of illusion. There is

none who is out of this ocean of illusion. Everybody, whether he reads or recites *Gurbani*, or delivers lectures and discourses, or writes books, is rolling about in this sea of doubt and illusion, because the world is fashioned in this mould, and due to ignorance, man is terribly suffering. The sea of illusion cannot be crossed in any way; if the doubt or illusion is annulled, then there is peace for man. The Guru's edict is - *'Doubt or illusion is annulled or removed, if man has a glimpse of God.'* As long as doubt is not removed, man continues wandering about. He continues fearing himself. The second command of Guru Sahib is -

'This world is an illusion.' P. 36
ਸੰਸਾਰਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ

It is this world which is called an illusion, otherwise it is a manifestation of God Himself -

*'Listen, my eyes! to you has the Lord granted light:
Nothing beside Him behold!
Beside the Lord, nothing behold;
By His grace Him have I beheld!
All this world that you behold, is the Divine image -*

In it is beheld the Lord's image' P. 922

ਏ ਨੇਤ੍ਰੁ ਮੇਰਿਹੋ ਹਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਧਰੀ
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ ॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ
ਨਦਰੀ ਹਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ ॥
ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ
ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥

It is a manifestation of God, but due to illusion, it became the world, and about the world came to be made tales and, 'I' started its expanse. 'Ego' came into it which created doubt - where is God? Doubt was created about what is real, and what is non-existent came to be regarded as true or real. So

doubt is the name of ignorance and illusion-

'The world is an illusion like night passed in dream.' P. 36

ਸੰਸਾਰਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ ਸੁਤਿਆਂ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ ॥

But some rare ones do wake up too - *'In the Three qualities (of Maya) is the world wandering, asleep, In sleep night's life passed.'* P. 920

ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸੁਤਾ ਸੁਤਿਆਂ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥

The entire world is playing in the Three Qualities of Maya - *rajogun* (passion, emotion, energy), *tamogun* (evil, undesirable, dark urges), *satogun* (virtuous traits, goodness). In these 'Three Qualities' does the *jeev's* (man's, or soul's) life pass, and it is not just one life - human incarnation, but 83,99,999 earlier existences also do pass in this manner. In the earlier existences, we were helpless, bereft of knowledge and understanding because neither stones, nor trees have knowledge and understanding. Similarly, creatures of water, birds flying in the sky, beasts and animals do not have the right and ability to acquire knowledge and understanding. There is only one '*jeev*' (sentient being) in the entire creation who is made with the combination two things. In the rest, Gods' power works but knowledge or understanding granted to them is very little. They have understanding for their safety, eating and drinking all right, but they cannot tread the path to God. This understanding for treading the Divine path is bestowed on man alone.

One is the Divine consciousness or understanding in him which is called cosmic understanding, or noble consciousness. That is present in man in a

very great measure, and the other is nature. The two combine in him. But through intelligence and understanding he can make spiritual progress and gain 'sidhi' (spiritual and miraculous powers) -

'Saith Kabir: Taken away is my worldly understanding:

With this change is achieved 'sidhi' (fulfilment).' P. 339

**ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਬੁਧਿ ਹਰਿ ਲਈ ਮੇਰੀ
ਬੁਧਿ ਬਦਲੀ ਸਿਧਿ ਪਾਈ ॥**

'In that sphere are fashioned Absorption, Wisdom, Enlightenment of Mind;

Forged therein is the vision or awareness of gods and mystics (siddhas).' P. 8

**ਤਿਥੇ ਘੜੀਐ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਮਨਿ ਬੁਧਿ ॥
ਤਿਥੇ ਘੜੀਐ ਸੁਰਾ ਸਿਧਾ ਕੀ ਸੁਧਿ ॥**

The awareness and understanding like that of the gods can be achieved by us in this human incarnation. Even awareness of still higher regions - the region of Eternity can be gained by us. You can understand it by comparing man's awareness and understanding with the antenna of a tape-recorder. It has many parts which can be raised higher and higher. Take its highest part as intelligence and understanding. If we press it down, it becomes the understanding or awareness of the gods and mystics. If it is pressed down further, it becomes the awareness of the 'soul region'. All this understanding is connected and combined, but we employ very little of it. We use the outer part or empirical part of it. The inner or intrinsic part of understanding and awareness, we neither employ nor try to reach or attain to. The psychologist says - 'The mind that holds commerce with the world is wakeful and aware. The one that is away from this world is sub-conscious; that which is still

beyond it is the unconscious mind which he has not been able to learn and know about. But spiritual persons say that the intelligence or awareness that deals with the world is sleeping; it is surrounded by doubts. It is deluded and sees what is not. The intellect or mind which is beyond and ahead has some intelligence and understanding. When the intellect becomes self-discerning, then man comes to know the world and its reality. Then reaching the state of Supreme Bliss, he becomes absorbed in God that is truth, intellect and bliss because he faces no hurdle or hindrance. So what is lost in doubt and illusion is called the world.

'The world is an illusion, like night passed in dream.' P. 36

ਸੰਸਾਰ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ ਸੁਤਿਆ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ ॥

But the Timeless One, God shows kindness too -

'Some by His will He extricates from this illusion,

And unites them to Himself.' P. 36

**ਇਕਿ ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਕਢਿ ਲਇਅਨੁ
ਆਪੇ ਲਇਓਨੁ ਮਿਲਾਇ ॥**

In sleep passes the night (of life), but some He delivers of His own Will and unites with Himself.

'Of His Will He lodges Himself in the self, Lifting the veil of Maya-illusion.' P. 36

**ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ
ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇ ॥**

It is because in every part of intellect does God abide, who is wakeful there. That realm of intellect too belongs to God, but owing to excessive adulteration of nature, He is not seen clearly; the holy Word is not heard there; knowledge fails to have any effect because it is very close to nature and has adopted the temper of nature; spiritual

temper or nature is left behind. He himself is *Waheguru* (God), because there is none other than God who is existent.

*'Of His Will He lodges Himself in the self,
Lifting the veil of Maya-illusion.*

*Himself He grants exaltation, conferring
realization through the Guru.'* P. 36

**ਆਪੇ ਹੀ ਆਪਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇ ॥
ਆਪਿ ਵਡਾਈ ਦਿਤੀਅਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਇ ਬੁਝਾਇ ॥**

Through the Guruward (God-directed), or the Guru (Holy Preceptor), He grants spiritual understanding or realization. So, this doubt or illusion does remain in man's mind.

Once there was a *Pandit* (Brahmin scholar) who was learned in the six *Shastras* (six schools of Hindu philosophy). When, after getting his degree, he came to his village or town, this thought crossed his mind: 'God has no form, outline, colour, dress, outward sign or mark; He cannot be touched, and is million and billion times subtler than the sky. When there is no power in the sky, then what power or strength can there be in God?' He was assailed by doubt. An agnostic thought arose in his mind that there might not be any God for which reason the sages have called Him 'Nothingness' and 'Unattributed Absolute'. But he (the *Pandit*) did not know the wakefulness of the Unattributed Absolute. He did not know His powers. Secondly, he developed this doubt - 'How does *karma* (deed) work?'

Thirdly, this thought also came into his mind: Punishment is given in the Divine Court. But what is it that receives punishment? For instance there is '*Raurav Narak*' (a terrible hell where the condemned weep). In this hell, lecherous men and

women are made to cling to burning hot male and female statues. Then they cry loudly because both lust and their bodies are hot. He said - 'When fire meets fire, why do they suffer pain?'

He went to a '*mahatma*' (holy man; great noble soul) and said, "Revered sir! please remove my doubts." He put a number of questions to the holy man. The holy man was very wise. He realized that he was a man who would needlessly bother his mind. It is because some persons come not with a genuine desire to know but only to test the other man's knowledge. In such cases, the holy man usually remains quiet, or puts him off by talking irrelevant, because it is no use churning water. Nothing will come out of it. So he said, "Brother! I do not have time enough to answer your questions. If you want answers to them, you should go to such and such holy man." That scholar went there and asked all the three questions. The holy man observed: "A quarrelsome type of person has come today. He is sure to create noise. He will disturb my concentration of mind too." So he kept quiet. He said again, "I am a '*Khat Shastri*' (learned in six schools of Hindu philosophy). So, you should talk to me to satisfy my intellectual curiosity." Again, the holy man remained quiet. But when the Brahmin scholar repeated his questions for the third time, the holy man picked up a brickbat lying close by and hurled it at him. The Brahmin scholar got up in anger and abused the holy man. He even went to the extent of grappling with him. The holy man said, "Don't hit me. I have only answered your questions. I have answered all the three questions with a

single deed. So don't beat me. When you come to realize that I have answered all the three questions posed by you, you will repent. Sit down and listen to me."

The holy man felt neither any regret nor any anger. He remained composed and unruffled. The Pandit asked, "Tell me how you have answered my questions." The holy man observed, "Dear brother! well, did you not beat me?" He said, "Yes, sir. you hurled a brickbat at me, and I beat you. It was for this reason that I hit you." The holy man asked, "What happened after I threw a stone at you?" He said, "I felt pain." The holy man asked, "Can you describe the form or shape of the pain you felt? What is its colour? What is its length and what is its breadth? How much does it weigh? Has pain any definite form or shape?" He said, "No sir! what shape can pain have?" At this the holy man observed, "You have no form of the pain to see, but you are feeling this pain all right."

"Man feels anger, but can anybody tell what its form or shape is? Only the effect of anger can be seen. An angry man's eyes become red. His voice starts trembling. His mind becomes clouded and confused. In anger he does such things for which he has to repent later. There is none in the world who can describe the form or shape of anger. Brother! this answers two of your questions. First, you argue - what is invisible does not exist. Just as you have only felt pain, similarly, God's person is not something to be seen but to be felt and experienced only. He influences the region of the spirit. The man who comes under His influence is intoxicated with His Name; he is filled with joy which knows no

bounds -

'Saith Nanak: God's devotees ever are in bliss.'

P. 22

ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥

They feel happy and delighted.

Waves of the Divine Name rise in their heart. But God cannot be taken out from there and shown what He is like and unlike. He can only be felt deep within the self. So, in this manner, there are many other signs of God's presence. When we go into that region of the spirit, many signs are revealed. It has been described in detail in *Sri Guru Granth Sahib*: When man's soul reaches the region of God or Eternity, how will it be influenced? How will the people in the outside world know from his life whether he has attained to God or not? Attainment is of that thing which one does not have earlier. God is already there with man. The only thing is that he is under a delusion, a misconception. Due to doubt or illusion, God, even though very near, appears to be far away. Secondly, brother! I have hit you with a lump of clay. In this manner, first, I did an action for which I got the fruit. So, it is in this manner that one's 'deeds' work. Thirdly, you said, "How is that hell obtained when both (the condemned soul, and the hell) are fire? How does the body suffer punishment when both the brickbat and the body are made of clay? Punishment comes in the form of pain which you experienced when hit with the brickbat."

So, Guru Sahib says that the world is under an illusion because God is very much close by. But he points out one reason that the veil of ego has fallen on his mind. Due to this veil of ego, God is not

seen even though close by. This malady of ego has alienated the entire creation from God. Man especially suffers from this malady. If you hit an animal with a stick, his ego is not hurt; he will come there again. Hit a dog, it will come back to you again. But man is so much filled with ego that his consciousness is hurt. The heart or mind that is anguished and wounded, what is that thing? That is only ego; it is due to 'ego' that man feels grieved or distressed. If there is no ego, man will not feel birth and death, joy and sorrow, loss or gain. The Guru's edict is -

'Without the Guru's (Preceptor's) guidance the malady goes not, Nor is suffering of egoism banished.' P. 36
ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਰੋਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ਹਉਮੈ ਪੀੜ ਨ ਜਾਇ ॥

As long as the Perfect Guru is not met, the pain and suffering of ego will not be removed. Such is the Guru's command -

Refrain: 'Without the Guru won't be cured the disease, Grievous is the suffering of egoism.'
**ਧਾਰਨਾ - ਬਿਨਾ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ,
 ਹਉਮੈ ਵਾਲੀ ਪੀੜ ਹੈ ਬੁਰੀ -2, 2.**

'Without the Guru's guidance the malady goes not...' P. 36

ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਰੋਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ॥

As long as the capable Guru is not met, the ego-malady is not cured -

'Without the Guru's (Preceptor's) guidance the malady goes not, Nor is suffering of egoism banished. Through the Guru's grace is devotion lodged in the heart, And man absorbed in the Name.' P. 36
**ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਰੋਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ਹਉਮੈ ਪੀੜ ਨ ਜਾਇ ॥
 ਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦੀ ਮਨਿ ਵਸੈ ਨਾਮੇ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥**

If man receives the Guru's grace, the Divine Name becomes lodged in his mind, illusion and ignorance are dispelled. Then,

all the time, he remains absorbed in God's Name, the all-pervasive Power that abides with everyone -

'O my soul! dwell in thy real Home. Laud God's Name so that thy transmigration be annulled.' P. 36

**ਮਨੁ ਰੇ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਹੋਇ ॥
 ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹਿ ਤੂ
 ਫਿਰਿ ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਨ ਹੋਇ ॥**

So, illusion is the cause of all the pain and suffering in the world. The world has been afflicted with it. This is what all the Gurus (holy Preceptors), Pirs (Muslim holy men) Vedas, Shastras (Hindu scriptures) and holy men say that the world is suffering from illusion for which the cure lies in the Name Divine. In Sri Guru Granth Sahib, it is the Name that is mentioned and we are tired of reading it. We do read this Word but we do not know its equivalent, what it is. That is the world about which nothing can be said. There is so much Supreme bliss in the world of the Name Divine that man is rendered speechless; he has no words to describe it -

'Saith Kabir: Such state is like the dumb tasting of sugar, which no way can be described.' P. 334

**ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਗੁੰਗੈ ਗੁੜੁ ਖਾਇਆ
 ਪੂਛੇ ਤੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ॥**

What can a dumb man tell about the taste of sugar when he lacks the power of speech, he has no tongue? Similarly, till now, no speech or language has been created which can describe God's Name; no instrument has been invented which can tell what a thing God's Name is, which is mentioned in various ways. It is due to ignorance and illusion that such thoughts come into man's mind.

Three kinds of persons are unhappy

and miserable in the world. First, he who lacks faith and devotion, is afflicted and distressed. Secondly, the ignorant one is miserable. Thirdly, he who suffers from doubt and illusion, is miserable. Man develops doubt about something. As long as this doubt is not removed, it continues rankling him like a thorn. Man falls into the illusion that the world is one thing while God is another – the two are separate. He does not search within himself. For not probing into his self, he is afflicted or miserable which is compared with sleep; sleeping in doubt and illusion, he suffers pain. He has not woken up from this deep slumber. If he wakes up, he will come to know that the world is an illusion.

Once there was a king named Sikki. He was of a very suspicious nature. He had made strict security arrangements for his safety. He lived on the seventh floor of his palace. Guards were posted on all the floors upto the sixth. On the seventh floor, he himself slept. The doors were so strong that they could not be broken in any manner. It had spiraling stairs as we have in Baba Atal's building at Amritsar. He himself put locks on all the floors as he ascended to the seventh floor. One day, at night, he saw (in sleep) that he had been attacked by his enemy. Leaving his palace, he fled to the forest. He was very much insulted. Even his queens and nobles insulted him and he was banished from his kingdom. He took refuge in a dense forest. There happened to come a rabid she-jackal who bit his leg and thigh. He wept bitterly. He had no weapon. When he tried to pick up a little stick to ward off the she-jackal, she bit him. He saw himself wandering in

another kingdom. At that time, he experienced great pain and suffering. He wept a lot and pleaded – “Let someone have pity on me. This wound is rankling me too much. Let someone apply some balm to my wound.” So, inquiring from various persons, he reached a surgeon who could dress his wound. The surgeon said, “I will take a ‘*dhela*’ (1/2 pice) as fee. Only then shall I treat your wound, otherwise not.” He made many entreaties to him. “I am the king of such and such kingdom. Bad time has come upon me and I have been banished. That is why, I am in the present miserable state. Who knows I may regain my kingdom tomorrow? Then I will make you a big officer. I will not forget your good turn all my life.” The king pleaded abjectly, but the surgeon was so adamant that he did not dress his wound.

Disappointed and distressed, he set out from there. On the way, he met a holy man. Seeing his pitiable condition, the holy man asked, “Dear brother! why are you weeping so bitterly?” He replied, “Revered sir! only day before yesterday I was the ruler of such and kingdom. Such and such king attacked me. He usurped my kingdom and banished me in disgrace. I had huge armies who guarded me. But I little knew that all would betray me. Even my queens have turned against me and are singing praises of the new king. They kept taunting me in front of him. Feeling distressed and pained I repaired to the jungle. There, I was bitten by a she-jackal. The surgeon is asking for a ‘*dhela*’ (1/2 pice) for dressing my wound and that I don't have. I do not know how to beg.” The holy man said, “Don't you

(...continued on page 83)

Guru Granth Sahib

The Way to Supreme Love & Universal Peace

S. Saran Singh, I.A.S. (Retd.)

AN UNDERSTANDING OF THE TRUE spirit of Sikh religion, and its moral code offers a way to global peace and amity. Sikhism needs to be approached as a personal as well as collective transcendental experience. Every Sikh derives his/her spiritual vitality from Cosmic energy inherent in Guru Granth Sahib:

*ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਉਜਾਰੋ ਦੀਪਾ ॥
ਬਿਨਸਿਓ ਐਧਕਾਰ ਤਿਹ ਮੰਦਰਿ
ਰਤਨ ਕੋਠੜੀ ਖੁਲੀ ਅਨੂਪਾ ॥੧॥*

In that sense, Sikhism should be regarded as an epiphany, revelatory of the Divine spirit, reflected in all creation and all humans, indeed in the entire phenomenal universe.

Socio-Spiritual Revolution:

The advent of Guru Nanak (1469-1539) marks a major breakthrough in the Bhakti tradition of the Indian subcontinent. The vitality of neo-Brahmanism (sculptured in stones of Mahabalipuram, Ellora, Elephanta and Udaygiri) had run its course and exhausted itself by the Tenth Century; across India's Indo-Gangetic plains, Brahmanism had practically declined into dogma, a multiplicity of gods and goddesses, a clutch of rituals and daunting esoteric Tantric practices. Religion was presided over by a privileged priestly class, aided and abetted by feudal rulers. In this milieu, the residuary Buddhism of the

Vajrayana brand had also succumbed to the juggernaut of complex rites and rituals.

To add to the woes of the people, the Lodhi Sultans of Delhi became weaker by the day and yielded the territories in crucial battles to the invasion of Babar, the founder of Mughal Empire. Guru Nanak, and his successor Gurus, evolved, consolidated and nurtured a revolutionary and profoundly meaningful society, and a way of life in what is now characterized as "the youngest organized and institutionalized religion" in the world: Sikhism!

Now, in the early 21st century, Sikhism spans six Continents, with an estimated 25 million adherents across the Globe.

But let us return to the glorious Guru Nanak. In present times, when fanatics are seized with a pathological and self-destructive urge to die for religion, instead of living by its basic quest for peace, we need to renew our faith in Guru Nanak. The Guru's teachings are amazingly modern and progressive, morally as well as sociologically. He befriended the down-trodden (Dalits), championed women's right to respect, dignity and equality. Guru Nanak's prescription for conflict resolution, invariably stressed dialogue. Indeed, he sought out community leaders and engaged in soul-searching exploration of Reality with infinite love, humility and compassion. He spoke with the Siddha Yogis in the Himalayan cloisters, the ulema in Multan,

Mecca, Isphahan and Bagdad, and the Lamas in Tibet. Most, if not all, the learned holy men felt mesmerized by Guru Nanak's soulful sermons.

Of Guru Nanak's Extensive Travels:

We have irrefutable evidence: e.g. the Gurdwara Nanak Shahi in Dhaka, Gurdwara Pathar Sahib in Ladakh, Panja Sahib in Pakistan, and Rameswaram in Tamil Nadu. Sri Lanka recently discovered an inscription, traced to 16th century, which speaks of an India preacher, Jnanakacharya, by name, who visited the Sinhaladwipa and, at the instance of the then king, held debates with many a religious priest. The Seer was none other than Guru Nanak.

Reaching out to Islam:

In Mecca, Guru Nanak, watching the stoning of Satan, warned the Hajjis of the **"Satan within"** who needs to be quelled. On his return journey from Mecca, Guru Nanak stayed in Baghdad and met Bahlol Shah, the Sufi mystic and scholar of Islam, who was fascinated with the "Pir Sahib from Hindustan" who sang Allah's praises, in Farsi, to the music of stringed **rabab** played by his Muslim companion, Mardana. Bahloll spoke of seven spheres of the Solar System that the Qurran mentioned. With gentle reasonableness, Guru Nanak gave Bahlol a glimpse of the Infinity of heavenly bodies that moved ceaselessly in the mysterious Space.

An inscription in Arabic still exists in old Bagdad city, commemorating the Guru's stay. According to **Anandacharya, (quoted by Sadhu TL Vasvani): "upon this slab of granite, O Nanak, you sat speaking of love and holy light, Prince among Bharata's holy**

ones. What song didst thou sing to charm the soul of Bahlol, what peace from the Himalaya's lovely forest didst thou carry to the groves and rose gardens of Baghdad! For eight lunar fortnights did Bahlol, Muree-e-Saeed, listen to your words, as life and its mystery, as the moon waxed and waned...."

The religious culture in medieval India was astonishingly tolerant, and enriched the Bhakti movement. Its appeal brought about a keen awareness of the deeper religious experience. Islam's contact with the rich Hindu literature and lore nurtured its Sufi mysticism, creating a ferment of piety and compassion, as well as a fertile environment for religious discourse.

Guru Granth Sahib is replete with references to devotees everywhere who connected with Spirit Divine: Some called him Ram, others Allah, some Krishna, others Karim, Parmatma or Parwardigar. The landscape seemed rainbow coloured.

This rainbow is, however, scarcely reflected in the history books of our schools and colleges. The history's linear time-frame talks of the rise and fall of dynasties, and the battle drums beating, taking us right upto the British colonial period. **History simply bypasses the moral and cultural resurgences of India - during the times of the Gurus (1469-1708) and the galaxy of Bhaktas - from Namdev to Kabir, Ravidas, Bhikhan Shah, Ramanand to Shankardeva and Chaitanya. Guruvani celebrate this ground swell of devotional renaissance - as Gyan ki Andhi!**

With the awakening of human spirit, Guru Nanak was keenly aware of the anguish and deprivation of the impoverished and enslaved masses. On the invasion of Mughal army in 1520's, he was taken prisoner, with hundreds of other

civilians, until Babar personally intervened to sit free the non-combatants. In hymns of great agony and compassion, Guru Nanak lamented the plight of the people, invoked God's mercy and pleaded for fair treatment of women folk:

ਜਿਨ ਸਿਰਿ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆ ਮਾਂਗੀ ਪਾਏ ਸੰਧੁਰੁ ॥
ਸੇ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁੰਨੀਅਨਿ ਗਲ ਵਿਚਿ ਆਵੈ ਧੁੜਿ ॥
ਅੰਗ - 417

The Credal Unity in the Divine Power:

As the people's Prophet, Guru Nanak wanted to, lead the masses out of despair, and into a world of peace, self-reliance and piety. His key message in Japji is universally appealing. Mul Mantra, the quintessential creed, spells out: the One and only Creative Being who is Ever True, Without Fear or hate, Timeless, unborn and Self-effulgent, Who is experienced through His Grace.

This definitive declaration is qualitatively different from the Upanishad doctrine of Neti, Neti. The negative view of Parbrahma who permeates the Universe does not offer any hope of ultimate redemption of man. The Buddhist notion of Shunya, or emptiness/void, suffered from the same inadequacy. Shuniya, as an instrument of experiencing totality of universe, becomes an identity-free psychological orientation.

Guru Nanak's notion of **ੴ** Ek-Onkar, on the other hand, gives TOTALITY a meaning of transcendent power and beauty that is celebrated in perpetuity in a thousand songs of adoration of God:

ਸੋ ਦੁਰੁ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ ॥
ਅੰਗ - 6

The hymn that is symbolic of affirmation of the Divine existence in a

myriad modes occurs at three different locations in Guru Granth Sahib. This symphonic assertion of the Divine Presence – in space and in time – and beyond – helps us to orient ourselves inwards towards emancipation and the final goal of a human being as **jivan mukta**.

The name, the Sikhs use for God is: 'Waheguru', which means the Marvelous Master. According to poet Sainapat, author of **Sri Guru Sobha** (Circa 1711 AD) the Tenth Master, Guru Gobind Singh recited the Name Waheguru repeatedly at the time of initiating and anointing the Khalsa, on First Baisakh in 1699.

Many metaphorical references in Guru Granth Sahib are precisely applicable to the present day situations. This abiding quality of Gurbani can be easily put to test to harness the basic strength – and overcome the weakness – of human nature. For instance, Gurbani repeatedly exposes the hypocrisy of so-called priestly class, the rampant corruption in the ranks of ruling bureaucracy, and the brutality associated with fanatical pursuit of negative notions in religion.

ਕਾਦੀ ਕੁੜੁ ਬੋਲਿ ਮਲੁ ਖਾਇ ॥
ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਨਾਵੈ ਜੀਆ ਘਾਇ ॥
ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅੰਧੁ ॥
ਤੀਨੇ ਓਜਾੜੇ ਕਾ ਬੰਧੁ ॥ ੨ ॥
ਅੰਗ - 662

Or, sample this couplet of Kabir: ਜੀਆ ਬਧੁ ਸੁ ਧਰਮੁ ਕਰਿ ਬਾਪਹੁ, ਅਧਰਮੁ ਕਹਹੁ ਕਤ ਭਾਈ ॥ ਆਪਸ ਕਉ ਮੁਨਿਵਰ ਕਰਿ ਬਾਪਹੁ, ਕਾ ਕਉ ਕਹਹੁ ਕਸਾਈ ॥ (ਅੰਗ - 1103) Is it not tragic that the primitive animal instinct to kill fellow humans should, in the 21st Century, overpower sundry groups of fanatics in the name of religion?

In the absence of correct interpretation/propagation of religious texts, violence has

assumed inter-continental proportions. Fanatical individuals have been seized with a self-destructive pathological mania to kill –and die for their religion – instead of living for it. It is such blind fanaticism that needs to be mellowed down and replaced with God’s love and spirit of harmony.

Truth comes at a Heavy Price!

A heavy price has been paid, in India and elsewhere, for groups and outfits wanting to establish their own brand of “kingdom of God” on earth. What the people need is

Just Order, (ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ) and social equality.

In the quest of peace, men of God have paid a heavy price in every age. Guru Arjun was tortured to death in 1605, perhaps the first martyr in Indian history.

In some ways, the horrendous event recalls the crucifixion of Jesus under the Roman rule in Judaea. Guru Arjun, who built the Golden Temple, used to speak of Sacha Patshah—The true king of universe, a term that irked the Mughal emperor. So he was arraigned and tortured to death. The sacrifice only strengthened the resolve of his son and successor, Guru Hargobind to spread the message of love among all people: Hindus, Muslims, Buddhists and Sikhs. The text of Guru Granth Sahib, prepared by Guru Arjun in 1604, bears testimony to this spirit of unity.

What links Sikhism with people of all faiths across time and space is the abiding message of Guru Granth Sahib. The text has been with the people for 400 years. It has

been translated in English and, more recently, in French and Spanish. Calcutta’s Lachman Chellaram has translated the Holy Scripture in Bengali, Gujarati, Marathi and Sindhi, while the Madurai Kamaraj University has had the key portions rendered into Tamil discovering, in the process, an amazing accordance of thought with the THIRUKURAL.

Guru Granth, as repository of Sikh philosophy, is the poetry of pure devotion. It demands to be approached in humility, and with devotion, as the shining guidepost to SELF DISCOVERY. Its succinct musical measures, in 31 Ragas, illumine the dark recesses of ignorance in our mind. Its reading and comprehension has the power to sweep away cobwebs of doubt: sometimes in gentle persuasion, at other times with the force of a tornado. The text, in its myriad variations, constitutes the **Intelligent Man’s Guide to inner peace** and outer harmony. Its lyricism create a groundswell of energy that is a spur to the pursuit of happiness:

ਹਰਖ ਅਨੰਤ ਸੋਗ ਨਹੀ ਬੀਆ ॥

ਸੋ ਘਰੁ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਆ ॥

ਅੰਗ - 186

One Human Race the Good of All:

Gurbani guides every kind of human being, of whatever race or religion; it inspires, comforts, cajoles, castigates, warns, encourages, exhorts, guides, even implores the seeker to know the Reality and achieve self realization: ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥ (ਅੰਗ - 441) The essential point that the Scriptural Text makes is that humanity must curb evil, create inner light and outer awareness of nature and environment, ensure equitable socio-economic conditions

for the welfare and happiness of mankind. The insights acquired in different cultures, times and places are valuable as man's heritage, howsoever inadequate they may be in comprehending God's immensity.

Thus all knowledge is valuable and worthy of veneration whatever the source: whether the Vedas, Puranas, Bible, the Qurran, the Torah, or the Buddhist literature. The Sikh philosophy sets store by the radiant knowledge, or **Brahm Gyan**, as the vehicle for devotional realization of God. It is a pathway to Cosmic Equipoise, or *Sahaj Avastha*. It demands subordination of Haumai or 1-ness". In contemporary idiom,, this can be called "I-Obsession", which is the opposite of common good, or *sarbat-da-bhala*.

To overcome this obsession one needs to join sadhu sangat, the congregation of good people. Over a period of time – and in God's Grace- the "closed lotus" within each individual begins to blossom, and one is enveloped in a peace and poise that passeth understanding," like the blossoming of Lotus: **ਪ੍ਰਗਸ ਭਇਆ ਕਉਲ ਖਿਲਿਆ** Using this bio-genetic terms, one can say that SANGAT brings about a neurogenetic change, whereby the nervous system becomes radiant with optimum creative possibilities:

**ਦੀਪਕ ਤੇ ਦੀਪਕੁ ਪਰਗਾਸਿਆ
ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜੋਤਿ ਦਿਖਾਈ ॥ ੭ ॥ ਐਗ - 907**

Note: This article was first published in "The Sikh Review", August, 2014. It is reproduced with permission and thanks.

(Chief Editor)

(continued from page 78)

worry." He took the king to his hermitage and said, "Brother! misfortunes have befallen even the high and mighty. It is the writ of fate which cannot be avoided. When misfortune befalls, it carries away even big people – howsoever big one may be. Even a day before, he does not know what is in store for him. And the next day, he is taken aback by what comes to pass. It is all right. Only a man comes to the help his fellow men and provides cure to their ailments and sufferings. Come with me; I shall treat your wound. Stay at my hermitage. You will get food and clothes. Besides, I will cure you also."

The holy man took the king with him, and did everything for him. He treated his wound which got cured too. He got both food and clothes. One day, he thought of meeting the surgeon who had refused to dress his wound. Going there, he started quarrelling with him. They even came to blows. In the scuffle, he fell down. Just then, he woke up from his sleep. He started wondering: "I am not able to appreciate whether that was a dream, or this one is a dream." As he looked around he saw guns, spears and soldiers as they were before. They were guarding the seven floors of his palace. He was surprised to see that he had come to such a miserable state in his dream.

So, Guru Sahib says that the condition of the 'jeev' (man, soul) is exactly like this. Such is the Guru's edict –

Refrain: 'It is like a king falling asleep on

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A. Phone & Fax :- 001-408-263-1844, vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Europ	50 Euro	500 Euro

Australia

Bibi Jaspreet Kaur
Cell : 0061-406619858
Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com
Bhai Gurinder Singh
Cell : 0061-469927233,